

**AĞRI M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA
BULUNAN TUTUKLU ÇOCUKLARIN SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN “HAKLARIMI
ÖĞRENİYORUM” KONUSUNDAKİ BİLGİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sinan AKTAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN
2015
Her Hakkı Saklıdır.**

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

Sinan AKTAŞ

**AĞRI M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA BULUNAN TUTUKLU
ÇOCUKLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN “HAKLARIMI
ÖĞRENİYORUM” KONUSUDAKİ BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN

AĞRI – 2015

24/12/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum **“Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu Çocukların Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan “Haklarımı Öğreniyorum” Konusundaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin kağıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Δ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

X Tezin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24.12.2015

Sinan AKTAŞ

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN danışmanlığında, Sinan AKTAŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 24/12/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Hüseyin KAYA

İmza:

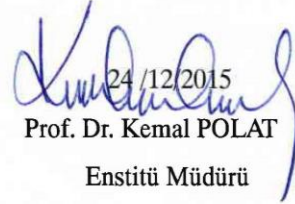
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Songül Keçeci KURT

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

24/12/2015
Prof. Dr. Kemal POLAT
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖN SÖZ.....	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi ile İlgili Kuramsal Çerçeve.....	3
1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	3
1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları	5
1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	7
1.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar.....	9
1.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi	10
1.1.6. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi.....	12
1.1.7. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	14
1.2. Ceza İnfaz Kurumları	16
1.2.1. Kavramsal Olarak Ceza İnfaz Kurumları	16
1.2.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Tarihsel Gelişimi.....	19
1.2.2.1. Amsterdam Ceza İnfaz Kurumları	22
1.2.2.2. Pensilvanya Sistemi	22
1.2.2.3. Auburn Sistemi	23
1.2.2.4. Panoptikon Sistemi	24
1.2.2.5. İngiliz Sistemi	24
1.2.3. Yakın Dönemde Ceza İnfaz Kurumlarında Yapılan Reformlar	25
1.3. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumunun Tarihsel Gelişimi	26
1.3.1. İslam Hukuku ve Osmanlı Hukukundaki Gelişmeler	26
1.3.2. Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmeler	29
1.3.3. Ceza infaz Kurumlarının Tasarımında Ana ilkeler	31
1.3.4. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumları Tipleri	32
1.3.4.1. Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	32

1.3.4.2. Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	33
1.3.4.3. Açık Ceza İnfaz Kurumları	35
1.3.4.4. Çocuk ve Gençlere Yönelik Ceza İnfaz Kurumları	36
1.3.4.5. İlçe Tipi Ceza İnfaz Kurumları	36
1.4. Çocuk Suçluluğu ve Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim Faaliyetleri.....	37
1.4.1. Çocukluk Kavramı	37
1.4.1.1. Psikolojik Açıdan Çocuk	39
1.4.1.2. Sosyolojik Açıdan Çocuk.....	43
1.4.1.3. Hukuki Açıdan Çocuk.....	47
1.4.2. Türk Ceza Kanunda Çocuk.....	49
1.4.2.1. Çocuk Koruma Kanunu	53
1.4.2.3. Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün Etkileri	55
1.4.3. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı	56
1.4.3.1. Çocuk Suçluluğu ve Çocuğu Suça İten Etmenler	57
1.4.3.1.1. Kişisel Faktörler.....	58
1.4.3.1.2. Çevresel Faktörler.....	61
1.4.3.2. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve Suçlu Çocukların Topluma Kazandırılması	69
1.5. Türkiye Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim	73

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM.....	75
2.1. Araştırmanın Modeli.....	75
2.2. Araştırmanın Problemi	75
2.3. Araştırmanın Amacı.....	76
2.4. Araştırmanın Önemi	77
2.5. Araştırmanın Varsayımları.....	77
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	78
2.7. Araştırmanın Çalışma Grubu	78
2.8. Veri Toplama Süreci	79
2.9. Veri Toplama Aracı	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER	81
3.1. Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	81
3.1.1. Kurumun Tarihi ve Fiziksel Özellikleri	81
3.1.2. Kurumun Eğitim Faaliyetleri	81
3.2. Kurumdaki Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi	84
3.2.1. Çocukların ‘Kurum Kavramı’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	84
3.2.2. Çocukların ‘Birlikte Yaşam’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	87
3.2.3. Çocukların ‘Grup’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	89
3.2.4. Çocukların ‘Rol’ İle İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	91
3.2.5. Çocukların ‘Sorumluluk’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	93
3.2.6. Çocukların ‘Haklar’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi	96
3.2.7. Çocukların ‘Davranış’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi.....	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	110
4.1. Sonuç	110
4.2. Öneriler.....	112
KAYNAKÇA	115
ÖZGEÇMİŞ.....	122
EKLER.....	123

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ AĞRI M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA BULUNAN TUTUKLU ÇOCUKLARIN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE YER ALAN “HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM” KONUSUNDAKİ BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sinan AKTAŞ
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN
2015, 139 + IX Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Hüseyin KAYA
Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN
Yrd. Doç. Dr. Songül Keçeci KURT

Sosyal Bilgiler dersi ile ceza infaz kurumlarının ortak amaçlarından biri bireylere toplumsal duyarlılık kazandırmak ve sosyalleşmesini sağlamaktır. Sosyalleşme; bireyin kendini ve çevresini tanıması ve çevresine uyum sağlamasıdır. Topluma uyum sağlayamadığından suça yönelen insanların barındırıldığı ceza infaz kurumlarındaki temel amacın hükümlü ve tutukluların eğitim ve iyileştirme çalışmalarıyla sosyalleşmesini sağlama olduğu düşünüldüğünde Sosyal Bilgiler dersinin ceza infaz kurumlarında sosyalleşme için etkili bir ders olduğu kabul edilebilir. Bu nedenle ceza infaz kurumlarında yapılan eğitim faaliyetlerinde Sosyal Bilgiler Dersi ile ilgili konuların öğretimi büyük önem taşımaktadır.

Eğitimli nüfuslar bir ülke için gücü ve güçlü bir gelecek anlamına geldiğinden gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin stratejik hedeflerinde öncelik sahibidirler. Türkiye’de de son yıllarda eğitimle ilgili ciddi reformlar yapılmıştır. Eğitimle ilgili çalışmaların yoğunluk kazandığı önemli kurumlardan biri de ceza infaz kurumlarıdır.

Bu çalışmada Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu’nda bulunan çocukların Sosyal Bilgiler dersi “Haklarımı Öğreniyorum” konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve konu ile ilgili yapılan öğretim programının uygulanması sonucunda çocukların bilgilerinin değişiminin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada “Tek grup öntest-sontest kontrol grupsuz desen” kullanılmıştır. Araştırmada farklı yaş ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip olan çocukların Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili orta düzeyde bilgilerinin olduğu görülmüştür. Bu sonuç Sosyal Bilgiler dersinin geniş yelpazeye sahip konularının olması ve temel bilgileri içeren bir ders olmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak topluma dönecek olan çocukların ceza infaz kurumlarında eğitim almaları büyük önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler dersi ise ülkenin eğitimli nüfusa sahip olma konusundaki amacına hizmet edecek en uygun özelliklere sahip derslerden biridir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ceza İnfaz Kurumu, Tutuklu Çocuklar, Ağrı.

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE EVALUATION OF ARRESTED KIDS' KNOWLEDGE LEVEL ABOUT OF "I AM LEARNING MY RIGHTS" SUBJECT THAT IS PLACED SOCIAL STUDIES COURSE IN AĞRI M TYPE CLOSED PRISON

Sinan AKTAŞ

Advisor: Assist. Prof. Dr. Sinan KOCAMAN

2015, 139 + IX Pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin KAYA

Assist. Prof. Dr. Sinan KOCAMAN

Assist. Prof. Dr. Songül Keçeci KURT

The common way of Social Studies Course with prisons is to redound social awareness and to provide individuals' socialize. Socialization is the individual's recognition of their self and the environment and adapt to their environment. Prisons are hosted to criminal people who are not adopted society, and have an aim to improve socializing of prisoners and detainees with education and rehabilitation activities. Due to this reason Social Studies Course can be accepted as an effective class for making socializing purpose real in prisons. Therefore, Social Studies Course topics have a great importance in the prison training activities.

Because, educated populations covenant power and powerful future, it is owned a priority for developed and developing countries in strategic purposes. It was made serious reforms in education for last years in Turkey. Prisons are one of places for education related studies that obtain intensity.

This study aims to research of arrested kids' knowledge level about of "I am learning my rights" subject that is placed social studies course in Ağrı M Type Closed Prison. And also as a result of the implementation of the curriculum is intended to measure the changes made on the subject of kids' knowledge. "Pre-test/post-test uncontrolled group design" was applied in the research. The study related with the kids who are in different age and have different socio-economic features in Ağrı M Type Prison, it was seen that social studies were found to be at an intermediate level of information about the course.

This result is originated by Social Studies Course that has a wide range and contains basic information. As a result, it is a great importance to get education for the kids in prisons who will eventually join back to the society. The Social Studies Course is one of the courses that are the optimal serving for the purpose of having an educated population of a country.

Key Words: Social Sciences Education, Prison, Arrested Kids, Ağrı.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında beni cesaretlendiren, umutlandıran, bana yol gösteren, sabreden tez danışmanım saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN başta olmak üzere yine desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Murat KURT'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışma için gereken izinlerin verilmesini sağlayarak eğitime ve bilime verdiği değeri gösteren, mensubu olduğum ADALET BAKANLIĞI'NA ve CEZA ve TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ görevlilerine şükranlarımı sunuyorum.

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan bu çalışmanın her aşamasında gerekli imkân ve ortamların sunulmasında kolaylık sağlayarak yardımcı olan Kurum Müdürü Sayın Ferruh KAYALI'ya, çalışma sırasında katkı sunan Kurum Öğretmeni Sayın Sinan ÇARKÇI ve Kurum Psikoloğu Sayın Taner ADIGÜZEL'e teşekkür ediyorum.

Çalışmanın uygulama kısmına sağladıkları katkının yanı sıra ceza infaz kurumunu bana sevdirecek çalışma motivasyonumu arttıran Sorumlu İnfaz Koruma Baş Memurları Sayın Yusuf URAK ve Sayın Osman BUDAK başta olmak üzere bütün kurum çalışanlarına da teşekkürlerimi sunuyorum.

Kurumda tutuklu bulunan ve çalışmaya katılarak çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan çocuklara da ders ortamını oluşturmak için samimi ve ciddi davranış sergilediklerinden ve bana güvendiklerinden dolayı özellikle teşekkür ediyorum.

Ağrı özelinde Ceza İnfaz Kurumunda bulunan tutuklu çocukları konu edinen bu araştırmanın alanda yapılacak yeni araştırmalara basamak ve ilgili kurumlara kaynak olması ümidini taşımaktayız.

Ağrı-2015

Sinan AKTAŞ

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. 1. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri.....	15
Tablo 1. 2. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri.....	16
Tablo 1. 3. Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.	33
Tablo 1. 4. Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	34
Tablo 1. 5. Çocuk ve Gençlere Yönelik Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	36
Tablo 1. 6. İlçe Tipi Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	37
Tablo 1. 7. Ülkelerin Çocukların Ceza Sorumluluğunu Başlatma Yaş Sınırları.....	51
Tablo 2. 1. Desenin Simgesel Görünümü.....	75
Tablo 3. 1. Çocukların Bazılarının Kurum Nedir, Örneklerle Açıklayınız? Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	85
Tablo 3. 2. Birinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	85
Tablo 3. 3. Kurum Kavramı ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.....	85
Tablo 3. 4. Çocuklardan Bazılarının İnsanlar Neden Bir arada Yaşarlar? Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	87
Tablo 3. 5. İkinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	88
Tablo 3. 6. Birlikte Yaşam Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.....	88
Tablo 3. 7. Çocuklardan Bazılarının Grup nedir? Örnek veriniz. Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	89
Tablo 3. 8. Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	90
Tablo 3. 9. Grup Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile ilgili soruya verilen cevapların sonuçları.....	90
Tablo 3. 10. Çocuklardan Bazılarının Rol Nedir? Örnek Veriniz. Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	91
Tablo 3. 11. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	92
Tablo 3. 12. Rol Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.....	92
Tablo 3. 13. Çocuklardan Bazılarının Sorumluluk Nedir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu olabilir? Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	94
Tablo 3. 14. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.....	95

Tablo 3. 15. Sorumluluk Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.	95
Tablo 3. 16. Çocuklardan Bazılarının Bir Öğrencinin Sınıf Ortamında Ne gibi Hakları Olabilir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir. Sorusuna Verdiği Cevaplar.	97
Tablo 3. 17. Altıncı Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.	97
Tablo 3. 18. Haklar Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.....	98
Tablo 3. 19. Çocuklardan Bazılarının İyi ve Kötü Davranışlara Örnekler Veriniz? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir? Sorusuna Verdiği Cevaplar.	100
Tablo 3. 20. Yedinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.	101
Tablo 3. 21. Davranış Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.....	101
Tablo 3. 22. Çocuklardan Bazılarının Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili Görüşleriniz Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir. Sorusuna Verdiği Cevaplar.	105
Tablo 3. 23. Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.	106
Tablo 3. 24. Çocuk Hakları Sözleşmesi Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.	106
Tablo 3. 25. Tutuklu Çocukların Başarı Performansı.	109

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACİK	: Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Akt.	: Aktaran
ALES	: Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı
BMÇHDS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
cm	: Santimetre
CTE	: Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Korum Kanunu
DGS	: Dikey Geçiş Sınavı
DUS	: Diş Hekimliği Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı
Hz.	: Hazreti
K	: Katılımcı
KPSS	: Kamu Personel Seçme Sınavı
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
m	: Metre
M.Ö.	: Milattan Önce
m ²	: Metre kare
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TUS	: Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
YDS	: Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı
YGS	: Yüksek Öğretime Giriş Sınavı
'	: Dakika

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanlık 20. yüzyılda yaşamış olduğu olayları ve gelişmeleri tarihin hiçbir döneminde yaşamamıştır. Bilim, sanayi, teknoloji, nüfus, ulaşım ve iletişim gibi konularda yüzyılımız önemli atılımlara sahne olmuştur. Dünyanın en büyük savaşları (I. ve II. Dünya Savaşları), dünya tarihinde gerçekleşen en büyük nüfus artışı (1850’li yıllarda dünya nüfusu 1,5 milyar iken günümüzde 7,5 milyara yaklaşmaktadır), dünya genelinde yaşanan göçler (savaşlar ve ekonomik sıkıntılar ile köyden kente yapılan muazzam ölçüde göçler) insanoğlunun Ay’a ayak basması, atom bombası gibi büyük yıkıcı etkiye sahip kitle imha silahlarının kullanılması, uçağın, bilgisayar ve internetin kullanımı sonucunda iletişimin ve ulaşımın hızlanması ve dünya üzerindeki farklı kültürlerin etkileşimde bulunmasının kolaylaşması ve küreselleşmenin ortaya çıkması, savaş ve uzay teknolojisindeki büyük ilerleme, gökdelenlerin inşa edilmesi, sanayi teknolojisinde gerçekleşen inanılmaz hız ve artış, tarımda gerçekleşen yeşil devrim ile üründen alınan verimin katlanması, hem devletlerarasında hem de toplumlar içerisinde zenginlik ve fakirlik arasındaki uçurumun inanılmaz boyutlara ulaşması, kutupların, yüksek dağ silsilelerinin ve derin okyanus tabanlarının oluşum aşamaları ve içyapıları hakkında yapılan araştırmalar ve elde edilen yeni bilgiler, dünya, yıldızlar, gezegenler ve galaksiler hakkında geçmişe kıyasla elde edilen muazzam ölçüdeki bilgi birikimi gibi gelişmeler, keşifler ve icatlar bilimin ve teknolojinin katlanarak artışı sonucunda günümüzde ortaya çıkardıkları yıkıcı ve yapıcı etkilerin sonucudur (Çepni vd., 2009).

Dünya üzerindeki bütün devletler, güçlü ve söz sahibi olmak istemektedirler. Son yüzyılımızda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, devletlerin güçlü ve söz sahibi olma amaçlarına hangi yola ulaşacaklarını göstermektedirler. Amerika, Almanya ve Japonya’da ki iyi eğitim ile donatılmış genç nüfusların ülkelerinin gelişiminde kritik rol aldıkları görülmüştür. Bu doğrultuda dünyada güçlü ve söz sahibi olmak isteyen devletlerin kalkınma programlarında iyi eğitilmiş genç nüfusların yetiştirilmesini hedeflenmeleri beklenmelidir. Ülkemizde son yıllarda bu konuyla ilgili ciddi adımlar atılmıştır (Özey, 2001).

Son yıllarda eğitimde yaşanan gelişmelere baktığımızda; okul öncesi ve çocukların ilkökula başlama oranı arttırıldı, orta öğretim öğrencilerine verilen burslar

arttırıldı, 2003-2004'ten itibaren ders kitapları ücretsiz dağıtıldı, 180 bin yeni derslik yapıldı, Üniversitelerin bütçesi 16 milyara yükseltildi, okullara 1 milyon bilgisayar verildi, MEB'in (Milli Eğitim Bakanlığı) bütçesi 55 milyara çıkarıldı, "Ana-kız okuldayız" kampanyasıyla 502 bin kadın okuma yazma öğrendi, "Haydi kızlar okula" kampanyasıyla 350 bin kızımız okullu oldu, zorunlu eğitim 12 yıla çıkarıldı, öğretim programı, muhakemeye dayalı olarak değiştirildi, okullara yüksek hızda internet erişimi bağlandı, ilk ve orta öğretimde, 747 yurt, 920 spor salonu, 6.164 kütüphane açıldı, laboratuvar sayısı 33 bine çıktı; 30 bin bilişim sınıfı kuruldu, yükseköğretim kredisi yükseldi, üniversite sayısı 2015 yılı sonu itibariyle 190'a çıkarıldı, yurt kurun bütçesi 3,5 milyar TL oldu, yurtların sayısı ve kalitesi arttı, üniversite öğrenci harçları kaldırıldı, yükseköğretimden ilişkisi kesilen 800 bin öğrenciye af çıkarıldı, üniversiteye girişte kat sayı eşitlendi, fatih projesi kapsamında öğrencilere ücretsiz tablet bilgisayarlar dağıtılmaya başlandı (MEB, 2015).

Yapılan bu çalışmaların amacı kaliteli eğitim vermek, iyi öğrenci yetiştirmek, eğitime olan katılımın artmasını sağlamaktır. Eğitimde kalitenin ve katılımın arttırılması ile eğitimin yaygınlaştırılması, ülkemizi sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve bilimsel açıdan geliştirecektir.

20. yüzyılda bilim ve teknolojinin geliştiği devletler bazı sosyal ve ekonomik sorunlarla da uğraşmak zorunda kalmışlardır. Bunlardan ilki olan Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) köyden kente yapılan göçlerin sonucunda farklı kültür ve inançlara sahip insanlar birbirlerine komşu olmuşlar ve birlikte yaşama sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun, birlikte yaşamayı esas alan sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Barth, 1991; akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011: 13).

Sosyal bilgiler dersinin amacı etkili vatandaşlar ve çağının ruhunu anlayabilen nesiller yetiştirmektir. Bu amaçlara bağlı olarak sosyal bilgiler, ABD'de 1892 yılında uzman eğitimcilerden oluşan Ulusal Eğitim Konseyi (NCSS) tarafından alınan karar ile ders olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler dersinin amaç ve içeriği ülkemizin daha verimli, daha donanımlı ve daha etkili öğrenciler yetiştirmek, daha kapsamlı ve temel bilgiler sunan bir derse olan ihtiyacını karşılamaktadır (Öztürk, 2012).

Türkiye ceza infaz kurumlarında bulunan çocuk ve genç suçluların daha donanımlı ve daha eğitilmiş olması önemli bir konudur. Buna bağlı olarak; Türkiye'deki

ceza infaz kurumlarında bulunan suçlu çocukların bilgi düzeylerinin hangi seviyede olduğu, tahsil durumları ile bilgi düzeylerinin birbirleriyle ne derece örtüştüğü, çocukların derslerde aldıkları ahlaki bilgilerinin suç olarak kabul edilen davranışın işlenmesi üzerinde ne derece etkili olduğu, bu araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye’de ceza infaz kurumlarında bulunan yetişkin, genç ya da çocuk tutuklu ve hükümlülerin eğitimi ile ilgili çok fazla akademik çalışma yapılmamış olup; çalışmaların suç, suçluluk ve nedenleri üzerinde yoğunlaştığı görülür. Alan eğitimi ile ilgili çalışmalarında ceza infaz kurumlarında din eğitimi üzerine yoğunlaştığı görülür (Özdemir, 2002 ve 2007; Işık, 2010). Bu çalışmaların yanı sıra sanat eğitimi ile ilgili bir araştırma bulunmaktadır (Yıldız, 2013). Sosyal Bilgiler Dersi kapsamındaki “Haklarımı Öğreniyorum” konusunu ele alan bu araştırma için Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu saha çalışması olarak kullanılmıştır.

1.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi ile İlgili Kuramsal Çerçeve

1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

20. yüzyıl boyunca Sosyal Bilgilerin tanımıyla ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Uzun yıllar ders olarak okutulan Sosyal Bilgilerin tanımı hakkında ortak bir görüşün sağlanamaması dersin, amaç, içerik ve yöntem çerçevesinin tam olarak belirlenememesinden kaynaklanmaktadır.

Sosyal Bilgilerin ilk defa ortaya çıktığı yer olan ABD’de Sosyal Bilgilerin tanımı hakkında ortak bir görüş söz konusu olmamıştır. Sosyal Bilgilerin tanımının ne olduğuyula ile ilgili yıllar süren tartışmaların sonucunda 1892 yılında uzman Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin bir araya gelerek oluşturduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından genel kabul gören ve kapsayıcı özellikte bir tanım yapılmıştır. Yapılan bu tanım şöyledir: *“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra, beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eş güdümlü bir çalışma*

sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Savage ve Armstrong, 1996; akt. Öztürk, 2012: 4). NCSS tarafından yapılan bu tanım ABD’de Sosyal Bilgilerin tanımı olarak kabul edilmiş, bu tanım kamuoyuna duyurularak tüm yayınlarda bu tanımın esas alınması sağlanmıştır.

Sosyal Bilgilerin tanımı ile ilgili ülkemizde de çeşitli ifadeler kullanılmıştır. 2005 yılında Sosyal Bilgiler komisyonu tarafından oluşturulan eğitim programında Sosyal Bilgilerin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).*

Doğanay’a (2005) göre Sosyal Bilgilerin tanımı: “*Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.*”

Erden’e göre ise Sosyal Bilgiler: “*ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı*” olarak tanımlamaktadır (Erden, [tarihsiz]; akt. Safran, 2008: 4).

Öztürk’e (2012) göre ise de Sosyal Bilgiler: “*hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı*” şeklinde tanımlamaktadır.

1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Sosyal Bilgiler öğretiminin öncelikli amacı etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Ulusların devamlılıklarını sürdürebilmeleri ise etkili vatandaşlar yetiştirmelerine bağlıdır. Etkili vatandaşların yetişebilmesi için ise bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerini özümsemesi ve bu değerleri geliştirme anlayışına sahip olmasıyla mümkün olacaktır. Etkili vatandaş yetiştirmek için kullanılan yöntemler tek disiplinli, çok disiplinli ve disiplinler arası yöntemlerden oluşmaktadır. Uygulamada bu yöntemlerden herhangi biri kullanılabilir (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgilerin etkili vatandaş yetiştirme yöntemlerinden biri olarak kullandığı tek disiplinli anlayışa göre; coğrafya, tarih ve vatandaşlık bilgisi gibi disiplinler ayrı ayrı olarak okutulmaktadır. Çok disiplinli anlayış ve disiplinler arası anlayışta ise söz konusu disiplinlerden seçilen bilimler sentezlenerek Sosyal Bilgiler dersi adı altında tek bir ders olarak okutulmaktadır.

Sosyal Bilgiler, insanın hayatını kolaylaştıran, insanı mutlu eden, insanın yaşaması için zorunlu olan temel ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan, insanın kendi iç dinamiğini geliştirip, kendini gerçekleştirmesini sağlayan olguları ve ilişkileri konu alan bilimlerin sentezi olması yönüyle önemlidir. Bu düşünceden yola çıkarak Sosyal Bilgileri; sosyal bilimlerin, felsefenin ve insanın yaptığı diğer etkinlik ve faaliyetlerinin birleştiği bir alan olarak kabul edebiliriz (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgilerin amacının ne olduğu hakkındaki diğer bazı görüşler ise şu şekildedir;

“Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır” (MEB, 2005).

“Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacı bireyin çevresine, kendisine, ailesine, topluma ve kanunlara karşı görev ve sorumluluklarını bilmesi ve saygı duyması neticesinde topluma faydalı bir yurttaş olarak yetişmesidir” (Binbaşıoğlu, 1981).

“Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin toplumsal sorunlarla yüzleştirilmesi sağlanarak toplumsal yaşamı öğrenmesi ve toplumsal yaşama adapte olması

gerekmektedir. Böylece öğrenci bu derste toplumsal kişiliğini oluşturur ve geliştirir” (Kaya, 2006).

Ülkemizde ilköğretim çağındaki öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesi için kullanılan tek disiplinli yöntemin gereği olan, coğrafya, tarih gibi derslerin ayrı ayrı okutulmasının zor olduğu düşünülmüş ve öğrencilere vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gerekli temel bilgi, tutum ve davranışların kazandırılması için bu derslerin Sosyal Bilgiler adı altında tek bir ders olarak okutulması uygun görülmüştür. İlköğretim çağındaki çocuklara kazandırılmak istenen değerlerin, çocuğun ileriki yıllarında kişiliğinin oluşması üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulursa Sosyal Bilgiler dersinin stratejik açıdan nasıl bir öneminin olduğu daha iyi anlaşılır.

Sosyal Bilgiler dersinin doğuş yeri olan ABD’de, Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesi ile devletin varlığını sürdürmesinin aynı anlama geldiği gerçeği açık bir şekilde görülmüştür. ABD’nin çok kültürlü yapısı vatandaşlık bunalımının ortaya çıkmasına sebep olmuş ve 1900’lü yılların başında bu bunalım toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Sosyal Bilgiler dersi bu soruna çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Dersin uygulanması kısa sürede amacına ulaşmış ve ders sayesinde Amerikan Vatandaşı yetiştirme konusunda önemli başarılar sağlamıştır (Barth, 1991; akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011: 13).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçları kapsamında olan bir diğer konu ise insani ilişkiler olgusudur. Bu ders kapsamındaki insani ilişkiler boyutunda bireyin fiziki ve sosyal çevresiyle olan etkileşimi ve bu etkileşimin dünü, bugünü, yarını işlenmektedir. Öğrenci bu derste normal gelişim çerçevesinde yaşama yollarını ve insanların birbirleriyle olan ilişkilerini öğrenir. Öğrenci, insanların kültürlerini oluşturan ve kaynaşmalarını sağlayan gelenek ve göreneklerini ve insanların yaşamsal bilgilerini oluşturan giyecek, yiyecek, barınma ihtiyaçlarının karşılanmasını, ekonomiyi ve sosyolojiyi bu ders kapsamında öğrenmektedir (Güngördü, 2002).

Sosyal Bilgiler dersinin yaşam ile olan sıkı ve kapsayıcı ilişkisi öğrenciye birçok konuda yarar sağlamaktadır. Öğrenciler bu ders sayesinde kültürel miras, tarihi gelişim, insan hakları, anayasa, siyasi gelişmeler, demokratik değerler ve yetişkin bir insanın bilmesi gereken temel bilgi ve becerileri almaktadırlar. Bu geniş yelpazeye sahip

konuların öğretilmesiyle öğrencinin daha donanımlı ve daha iyi bir vatandaş olması amaçlanmıştır (Deveci, 2005).

Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Eğitimi istenilen düzeyde değildir. Sosyal Bilgiler Eğitimindeki yetersizliklerin başında vatandaşlık görevleri ve ortak kültürel değerler konusunda ki eksiklikler göze çarpmaktadır. Ülkemizde üretken, duyarlı, vatansever, sorumlu, etkin, bireylerin yetişmesi için Sosyal Bilgiler dersinin bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir (Safran, 2008).

1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Sosyal Bilgiler dersinin, devlete ve topluma uyumlu bireyler yetiştirme amacını yerine getirirken dikkat ettiği bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Öğretim programının omurgasını oluşturan bu temel prensipler vatandaşlık, kültürleme, yöntem ve zamandan oluşmaktadır.

Vatandaşlık: Devletlerin eğitim sistemlerinin öncelikli görevi, devlete sıkı sıkıya bağlı, mevcut yönetim rejimini devam ettirecek bireyler yetiştirmektir. Bundan dolayı bazı devletler tek disiplin anlayışını benimseyip, tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerini ayrı ayrı öğretirken, bazı devletler ise disiplinler arası yaklaşım yolunu tercih ederek bu dersleri Sosyal Bilgiler dersi çatısı altında toplayarak aktarılmaktadır. Sosyal Bilgiler ile ilgili yapılan tanımların hepsinde etkili vatandaş yetiştirme amacına vurgu yapılması da bu konunun en açık göstergesidir (Safran, 2008).

Türkiye’de ise bireyin yetiştirilmesi için beklenen hedefler, Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde şöyle tanımlanmıştır:

“Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, 1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. *Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*

3. *İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.” (Resmi Gazete, 1973).*

Kültürleme Eğitim: Kültürün kasıtlı olarak aktarılması şeklinde tanımlanabilir. Her toplumun, yeni nesillerine kendi kültürlerini aktarma çabası içerisinde olmaları toplumların kendi kültürlerinin geleceğini sağlamak ve kültürlerini bu nesiller aracılığıyla geliştirmek istemelerinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı devlet genç nesilleri yetiştirirken bu nesillerin toplumla uyum içinde olabilecek ve kültürel değerlerini yaşatabilecek ve geliştirebilecek kapasitede bireyler olmaları amacını taşımalıdır. Devlet, eğitim programında kültürleme görevini Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Safran, 2008).

Yöntem: Bir bilginin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alabilmesi için bilimsel yöntemlerle elde edilmiş ve kanıtlanmış bilgiler olması gerekir. Bundan dolayı Sosyal Bilgilerin beslendiği kaynakların ve sosyal bilimlerin hangi yöntem ve teknikleri kullandıklarının bilinmesi önemlidir. Sosyal Bilgiler derslerinde, sosyal bilimlerin geleneksel ve alternatif yöntemlerinin bir arada kullanılması ve gerektiğinde deneysel yöntemlere başvurulması Sosyal Bilgiler Eğitimini hem zevkli hale getirmekte hem de bu eğitime zenginlik kazandırmaktadır (Safran, 2008).

Zaman: Yaşadığı toplumun kültürüne bağlı ve onu yaşatıp geliştirme arzusunda olan kişi etkili vatandaş olarak kabul edilir. Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı ise bu etkili vatandaşları yetiştirmektir.

Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe denir. Kültür toplumların

farklılıklarının alametidir ve her kültür temsil ettiği toplumun kimliği niteliğindedir. Kültürü aktarmanın ilk adımı geçmişî öğretmekle başlar. Geçmişin öğretilmesiyle birey, insanlığın ortaya koyduğu eserleri, geçmişte yaşanmış olayları, dünyadaki beşeri faaliyetleri ve bu faaliyetlerin dünya üzerindeki dağılımını da öğrenir. Geçmişe yönelik bilginin aktarımı da bugünün olanaklarıyla mümkündür. Bugünün olanaklarını kullanarak kültürlenen bireyin de öğrendiği kültürü yeni nesillere aktarması ise geleceğe yönelik bir görevdir. Buradan hareketle denebilir ki; birey kültürünü geçmişle öğrenir, bugün yaşar ve geleceğe aktarır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında aktarılan kültür de bilimsel yöntemler kullanılarak, zamana bağı bir şekilde nesilden nesle aktarılacaktır (Safran, 2008).

1.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar

Alan uzmanları Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğu konusunda hemfikir olmalarına rağmen uygulama konusunda farklı yaklaşımları esas almışlardır. Bu farklı yaklaşımlar ilk olarak 1970’de Barth ve Shermis tarafından NCSS’nin yayın organı Social Education’da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır. Daha sonra Barth, Shermis ve Barr’ın 1977’de birlikte yazdıkları The Nature of the Social Studies adlı kitapta bu sınıflandırma daha geniş bir şekilde açıklanmış ve Sosyal Bilgiler öğretimini yönlendiren iki farklı yaklaşımın olduğu ifade edilmiştir (Wesley, 1978; akt. Öztürk, 2012: 5).

Bunlar:

- a) Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
- c) Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

En eski ve en yaygın öğretim yaklaşımı olan Vatandaşlık Aktarımının genel amacı yeni nesle toplumun temel kurumlarını, değer ve inançlarını öğretilerek, yeni nesli mevcut toplumsal yapıya adapte etmek ve bu nesil tarafından bu yapının sürekliliğini sağlamaya çalışmaktır. Vatandaşlık aktarımında eğitim programın içeriği yetişkinler tarafından belirlenir, uygulamada ise öğretmen merkezli yöntemler kullanılır. Gerçekleştirilmesi istenen öncelikli hedefler arasında ise toplumun geçmişi ve

gelenekleriyle gurur duyma, uygun tutum ve davranışlar sergileme, tarihi öğrenme, devlete bağlılık gibi hedefler yer almaktadır (Öztürk, 2012).

Bu yaklaşımda Sosyal Bilgiler öğretiminin asıl amacı etkili vatandaşlar yetiştirmektir, ancak Sosyal Bilgilerin etkili vatandaşlar yetiştirebilmesinin en iyi hazırlık aşamasının sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırılmasıyla mümkün olacağı fikri savunulmaktadır. Bu yaklaşımda öğrenciler, sosyal bilimlerin yapısı ile ilgili bilgi toplama ve toplanan bilgileri yorumlama yollarını öğrenmelidirler. Sosyal bilimciler tarafından ortaya konan bulgular, bakış açıları ve sorunlar bu programın içeriğini oluşturmaktadır. Öğrenme-öğretme süreçleri ile donatılmış bu içeriğin amacı; öğrencilerin ileride karşı karşıya kalabilecekleri sorunlara karşı hazırlıklı olmalarını sağlamaktır (Doğanay, 2005).

Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler öğretiminde, yansıtıcı araştırma yaklaşımının ana fikrinin ortaya çıkışı John Dewey'in düşüncelerine dayanmaktadır. Öğrencilerin problem çözebilme yeteneğine sahip olmalarını sağlamak, bu yaklaşımın öncelikli amacı içerisinde yer almaktadır. Bu amaçtan dolayı öğrencilere kişisel ve toplumsal problemleri analiz edip çözüm yolları üretecekleri öğrenme süreçleri sunulur. Bu yaklaşımın içeriği önceden belirlenmemiştir ve içerik esnek özelliklere sahiptir. İçerik öğrencileri doğrudan ilgilendiren, etkileyen ve kaygılandıran güncel konu ve sorunlardan oluşmaktadır. Temel yöntemi araştırma ve inceleme olan bu yaklaşım, öğrencilerde bilimsel şüpheciliğin, yaygın inanç, değer ve politikaları inceleme- araştırma becerisinin kazandırılmasını öngörür (Doğanay, 2005).

1.1.5. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi

Dünyada Sosyal Bilgiler Dersinin Gelişimi

Sosyal Bilgiler Eğitiminin ne zaman, nerede, hangi şartlarda ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. İnsanoğlu var olduğu günden beri temel insani faaliyetlerini ve ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır. Bu insani faaliyet ve ihtiyaçları karşılama zorunluluğu insanoğlunu Fen ve Sosyal Bilgiler Eğitimi öğrenmeye mecbur bırakmıştır. Buradan hareketle diyebiliriz ki Sosyal Bilgilerin varlığı insanoğlunun varlığıyla birlikte ortaya çıkmıştır (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan konular ilkçağdan yakın çağa kadar eğitim programlarında Sosyal bilimlerin alt disiplinleri olarak yer almıştır. Sosyal Bilgiler Eğitimi ilkçağda bilimsel bilgiler yerine felsefî düşünceleri içeren bir yapıdayken Ortaçağa gelindiğinde felsefî düşünceyi içeren yapısına dini düşüncelerde dâhil olmuştur. Yeni ve yakınçağda ise dini ve dogmatik düşüncelerden sıyrılarak, araştıran, sorgulayan, bilime dayanan bir yapıya bürünmüştür (Bilgili, 2010).

Tam olarak ne zaman ve nerede ortaya çıktığı bilinmeyen Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan konular ilkçağlardan beri okullarda okutulmaktadır. İlkçağda: Yunanistanda; Herodotes, Thukydides (M.Ö. 460-395), Aristo, Eflatun, Çinde; Sima Qian (M.Ö. 145-86) ile Du-Yu (732-812) Arabistan'da; Taberî (839-923) gibi filozof ve eğitimciler Sosyal Bilgilerin konusunu eserlerinde işlemişlerdir.

Türklerde ise Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ki konular Selçukluların Nizamiye Medreselerinde işlenmeye başlanmış, İslam devletleri ile devam etmiş ve Osmanlı Medreselerinde de bu konulara yer verilmiştir. 13. yüzyıl Avrupa'sında yeni kurulmaya başlanan Paris, Bologna, Oxford gibi köklü okullarda Sosyal Bilgiler içeriğindeki konular derslerde okutulmuştur (Bilgili, 2010).

Sosyal Bilgiler dersini oluşturan tarih, coğrafya gibi dersler ilkçağdan beri birçok toplumun eğitim sistemi içerisinde ayrı ayrı yer alsa da, bu derslerin birleştiği Sosyal Bilgiler teriminin ilk defa tarih sahnesine çıktığı zaman 19. yüzyıla rastlamaktadır. Sosyal Bilgilerin ders olarak ortaya çıkışı, ABD'nin 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda yaşamış olduğu büyük değişimin ve dönüşümün ortaya çıkardığı bunalımlara çözüm bulma arayışının sonucudur. Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin yaşam kalitesi artmış ve daha önce kırsal yaşamın sunamadığı kaliteli su, yollar, elektrik gibi olanaklara kentlerde sahip olmak isteyen kırsal bölge halkı, kentlere doğru göç etmeye başlamışlardır. Kentlere göç eden kırsal nüfus birçok olanağa sahip olmanın yanında bazı sorunlarla da karşılaşmak zorunda kalmışlardır. Bu sorunların başında, çeşitli bölgelerden gelen etnik ve dini açıdan farklı özelliklere sahip insanların birbirleriyle sokak ya da kapı komşusu olmalarıydı. ABD halkının geçmiş yıllarda yaşamış olduğu etnik ve dini çatışmalar, iç savaşlar düşünüldüğünde yaşanan sorunun büyüklüğü ortaya çıkmaktadır (Barth, 1991; akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011: 13).

19. yüzyıl Amerikan toplum liderleri; toplumdaki farklılıkları birleştirme, bir arada yaşama bilincini geliştirme, işbirliği ve ortak karar alma mekanizmalarını çalıştırma konularında hizmet sunabilen bir disiplinin olması gerektiğine inanmışlardır. Yeni bir Amerikan toplumu inşa etmek için Ulusal Eğitim Konseyi 1892’de, iki sosyal bilim disiplini olan tarih ve coğrafyayı kullanarak Amerikan toprağında vatandaşlık bilinci oluşturacak bir program meydana getirdi. Alt disiplinlerini coğrafya ve tarihin oluşturduğu Sosyal Bilgiler dersi 1916 yılında resmen terim olarak kabul edilmiş ve günümüze kadar gelen bu öğretim programı zaman zaman değişikliğe uğramıştır (Bilgili, 2010).

ABD’de ortaya çıkan ve gelişen bir öğretim yaklaşımı olan Sosyal Bilgiler Eğitimi, birçok ülkenin eğitim sistemini etkilemiş, ülkeler eğitim programlarında Sosyal Bilgiler derslerine de yer vermeye başlamışlardır. Güney Kore, Japonya, İrlanda, Danimarka, Finlandiya ve Türkiye bu ülkelere örnek olarak verilebilir. İngiltere gibi bazı ülkelerde ise Sosyal Bilgiler dersini, coğrafya ve tarih konularını içine alan tek bir disiplin olarak okutmak yerine, eğitimin her düzeyinde tarih ve coğrafya derslerinin, birbirinden bağımsız şekilde okutulmasını benimsemişlerdir (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

1.1.6. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin benimsenmesi 1960’lı yıllara dayanmaktadır. Bu tarihten önce Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerin de Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı ayrı dersler olarak okutulmaktaydı (Akdağ, 2009). Türkler İslam Dinini kabul etmeden önce çocuklarına toplumsal yaşamla ilgili birtakım bilgi ve kurallar ile gelenekleri öğretirken, İslam’ı kabul ettikten sonra İslam ahlakını temel alan bir davranış eğitimi ile Sosyal Bilgiler içinde yer alan dersleri, eğitim programları içerisine yerleştirmişlerdir (Kılıçoğlu, 2009). Türklerde tarih dersinin (İslam Tarihi) Selçuklular döneminde kurulan Nizamiye Medreselerinden itibaren medreselerde okutulduğu bilinmektedir. Osmanlı döneminde coğrafya dersi heyet (sema ve arz), tarih de edebiyat dersi içinde, Fatih ve Süleymaniye medreselerindeki eğitim programlarında yer almışlardır (Bilgili, 2010). Osmanlı eğitim sisteminde tarih ve coğrafya derslerinin ayrı ayrı dersler olarak okutulmaya başlanması Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir. İlk Türk pedagogu olarak kabul edilen Selim Sabit

Efendi, yazmış olduğu Rehnümâyı Muallimîn adlı eserinde, tarih ve coğrafya derslerinin ilköğretim okullarında okutulmasını teşvik etmiş ve bu derslere ilişkin özel öğretim yöntemlerine de eserinde yer vermiştir. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre de, günümüzün ilkokulları olarak kabul edilen Sübyan Mekteplerinde, Osmanlı tarihi ve coğrafya derslerinin özetle anlatılması öngörülmüş ve günümüzün liseleri yerinde olan, idadilerin dersleri arasında coğrafya ve genel tarih derslerinin olması kararlaştırılmıştır (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

Tarih ve coğrafya dersleri Tanzimat döneminden itibaren, Osmanlı eğitim kurumlarda kademeli olarak eğitimin her düzeyinde yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ise bu derslerin ve yurttaşlık bilgisi dersinin 1926, 1930, 1936 ve 1948 yıllarındaki eğitim programlarında ayrı ayrı dersler olarak yer alması kararlaştırılmıştır. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin ilk kez bir ders altında birleşmesi, 1962 yılında yayınlanan ilköğretim program taslağında *Toplum ve Ülke İncelemeleri* adında disiplinler arası bir yaklaşım ile gerçekleşmiştir (Sönmez, 1997: akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2011: 15). Bu derslerin Sosyal Bilgiler adı altında birleşmeleri ise 1968 ilkokul programında gerçekleşmiştir. Bu dersler 1998 yılına kadar ilkokul 4 ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler adı altında okutulurken, 1998 yılında yürürlüğe giren İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile birlikte 6 ve 7. sınıflarda yer alan millî tarih ve millî coğrafya derslerini de içine alacak şekilde kapsamı genişletilmiş ve 4-7. sınıfları arasında Sosyal Bilgiler dersi adı altında tek bir ders olarak okutulmuştur (Otluoğlu ve Öztürk, 2011).

Türkiye Sosyal Bilgiler öğretim programlarını 1960 yılında ABD'de geliştirilen öğretim programlarından örnek almıştır. Buna karşın bu programlara ülkedeki farklı sorunlardan dolayı uygulanmamış ve geleneksel yöntemlerin kullanılmasına devam edilmiştir. Türkiye'de 1990'lı yıllarda okullarda Sosyal Bilgiler eğitim programı tamamen geleneksel yöntemler ve yaklaşımlarla okutulmuştur (Öztürk, 2011). Dünyada ki ilköğretim programlarındaki gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de 2004 yılında, kendi ilköğretim okullarında okutulan temel bilgi derslerinin programlarında değişim sürecini başlatılmıştır. Türkiye ilköğretim programlarındaki değişim çalışmalarını Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde başlatılan ortak eğitim projeleri ile eş zamanlı olarak yürütmüştür. Bir yıl süren bu çalışmaların sonucunda yapılandırmacı eğitim yaklaşımı

ile oluşturulan 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı tamamlanmıştır. Bu program 2005- 2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur (Ambarlı, 2010).

1.1.7. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın bünyesinde yapılan, ilköğretim programlarını yeni bir anlayışla yenileme ve geliştirme çalışmaları 2003 yılından itibaren başlamıştır. Çalışmalar sonucunda oluşturulan yeni programlar, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında pilot okullarda uygulanırken, bu programlar 2005-2006 eğitim-öğretim yılında tüm Türkiye'de uygulamaya konulmuştur (Kılıçoğlu, 2009).

Sosyal Bilgiler programının vizyonu;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB, 2005).

Tema merkezli program, işbirlikli öğrenme ve probleme dayalı öğrenme yaklaşımlarına ortam hazırlaması bakımından yapılandırmacı öğrenme anlayışının izdüşümlerini yansıtmaktadır. 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ise tema merkezli örüntülendirilen bir program olduğu için yapılandırmacı öğrenme anlayışına sahiptir (Kabapınar, 2012).

2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır. Sosyal Bilgiler dersi, dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (MEB, 2005):

1. Birey ve Toplum
2. Kùltür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar

Öğrenme alanları, 4. sınıftan 8. sınıfa kadar aynı adlarla devam etmektedir. Bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilir. 4 ve 5. sınıfta “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı, diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüştür (MEB, 2005). 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanları ve ilgili üniteler, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 1. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri.

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oran (%)	Süre/Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kùltür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	8	14	15
Üretim, Dağılım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	6	11	12
	Toplam	47	100	108

Kaynak: MEB, 2005.

Tablo 1. 2. Beşinci Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler, Kazanımlar ve Süreleri.

1.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM	Bu ünitenin sonunda öğrenciler; 1. Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler. 2. İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir. 3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir. 4. Çocuk olarak haklarını fark eder.	 “Resimli Grafik Oluşturuyoruz” (Resimli grafikler kullanılarak sosyal grupların yapısı incelenir.) (1. kazanım) “Kampa Gidelim” (Bir kamp ortamı tasarlanarak, beyin fırtınası ile öğrenciler tarafından kamp kuralları ve sorumlulukları belirlenir.) (2, 3. kazanım) “Sorumluluklarımız” (Verilen durumlara ilişkin sorumluluklar belirlenir.) (2, 3. kazanım) “Sorumluluk” (Evde, okulda ve sokaktaki sorumluluklara örnekler verilir.) (2, 3. kazanım) “Benim Haklarım” (Verilen durumlar -çalışan çocuklar, kız çocuklarının eğitimi vb.- Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki ilgili maddelerle ilişkilendirilerek tartışılır.) (4. kazanım)	[!] Rehberlik Servisi (Çocuk Hakları Sözleşmesi, rol, hak ve sorumluluk ilişkileri konusunda iş birliği yapılmalıdır). [!] 4 kazanım “Gazete Kupürlerinden Yararlanma” ile ilişkilendirilecektir. ✎ İnsan Hakları ve Vatandaşlık (3- 2,14); (4-18) ✎ Kariyer Bilinci Geliştirme (2-4); (3- 12,14) ✎ Rehberlik ve Psikolojik Danışma (2-1); (3-4) [!] Doğrudan verilecek beceri: Yazılı anlatım [!] Doğrudan verilecek değer: Sorumluluk Bu üniteye öz değerlendirme formu, tartışma, eşleştirme türü ve açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

Kaynak: MEB, 2005.

1.2. Ceza İnfaz Kurumları

1.2.1. Kavramsal Olarak Ceza İnfaz Kurumları

Yasalar tarafından tanımlanan eylemi gerçekleştirdiği, yani suçu işlediği kabul edilen veya suçu işlediğine dair hakkında kuvvetli kanıt bulunan bireylerin; hürriyetinin bağlanması ile cezalandırıldığı, ıslah edilip topluma yeniden kazandırma ve ibret amacıyla mahkeme kararı ile konuldukları özel inşa edilmiş kamu binalarına ceza infaz kurumları denir.

Hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olmuş kişiler için ‘hükümlü’ hakkında suç işlemiş olabileceğine dair kuvvetle muhtemel deliller bulunan ve mahkeme tarafından kapatılma cezasıyla cezalandırılmış kişiler için ‘tutuklu’ kavramları kullanılmaktadır.

Hürriyeti bağlayıcı ceza almış olan ama suçu henüz kesinleşmemiş kişiler için de ‘hükmen tutuklu’ kavramları kullanılmaktadır (Sağlam, 2003).

“Ceza infaz kurumu” kavramının teknik ve argo anlamda karşılığı olarak dam, zindan, kodes, delik, hapishane, mahpushane ve cezaevi gibi birçok isim kullanılmaktadır. Ceza infaz kurumlarının sınıflandırılmasında ise tutukevi, hüküm evi, kapalı ceza infaz kurumu, açık ceza infaz kurumu, kadın ceza infaz kurumu, çocuk ceza infaz kurumu, ıslahevi kavramları kullanılmaktadır (Demirbaş, 2008). Asıl işlevi topluma zararlı olan suçluların ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılması olan ceza infaz kurumlarının, kurum olma özelliğini kazanabilmesi için dört unsuru barındırması gerekir. Bunlar:

a) *Fiziki unsur; yeterli iç ve dış güvenlik alanları üzerine inşa edilmiş, sürekli bir yaşam için temel insani gereksinimleri karşılayabilen ve amaca uygun malzeme, yapım ve donanım standartlarına sahip, açık ve kapalı alanlar;*

b) *Personel unsuru; yönetim ve hizmet servislerinde çalışmak üzere görevlendirilen, yetki ve sorumlulukları kurallarla belirlenen personel;*

c) *Hükümlü ve tutuklu unsuru; hak ve yükümlülükleri hukuk kurallarınca denetim ve koruma altına alınan ve bu kurallar çerçevesinde sevk ve idareleri infaz personeline bırakılmış olan hükümlü ve tutuklular;*

d) *İnfaz hizmetleri unsuru; hak ve yükümlülükleri ulusal ve uluslar arası mevzuata uygun barınma, iaşe, sağlık, eğitim, rehabilitasyon, spor, sosyal ve kültürel faaliyetler ile çalışma ortamlarının sağlanmasına yönelik faaliyetler (Demirbaş, 2008).*

Suçluları hapsedmek ile yapılmak istenen; toplumu suçludan, suçluyu da toplumdan korumak ve suçluyu cezalandırmaktır. Fakat ceza infaz kurumu sisteminin altında yatan temel amaca baktığımızda, ceza infaz kurumlarının suçluyu, toplumun uyum sağlayan ve uygun bir parçası haline dönüştürmek istediğini görebiliriz (Giddens, 2000). Ceza infaz kurumlarının cezalandırma görünüşü altında, toplumun en zararlı insanlarına karşı ıslah edici fonksiyonunun olması ceza infaz kurumlarının toplum tarafından meşru kabul edilmesinin gerekçesini oluşturmaktadır. Cezalandırma gerçekleşirken bazı amaçlar gözetilmektedir. Bunlar:

- a) Caydırıcılık özelliğiyle topluma gözdağı verip, toplumu korkutarak, bireylerin suç işleme niyetleri ve eğilimlerini yok etmek ya da en aza indirmektir.
- b) Suç işleyen kişiye verilen ceza ile suçlunun ceza infaz kurumu içerisinde de suç işlemesine engel olmak.
- c) Ceza infaz kurumlarındaki suçluların topluma yeniden uyum sağlayacak şekilde sosyalleşmesi için bu yönde faaliyetlerde bulunmak.
- d) Adaletin gereği olarak suç fiilinde bulunan kişinin cezasını çekmesini sağlamak ve mağdur olanın hakkının korumaktır (Kızmaz, 2006).

Ceza infaz kurumu yöntemiyle uzun süreli ceza alan hükümlülerin nasıl adapte edileceği ve bu yöntemin ortaya çıkardığı bazı sorunların nasıl giderileceği konuları güncelliğini korumaktadır. Uygulamadaki temel kural suçlunun rencide edilmeden, insana yakışan maddi ve manevi koşullar altında hürriyeti bağlayıcı cezasının gerçekleşmesini sağlamaktır. Ceza infaz kurumu içerisindeki sosyal hayat, toplumda yaşanan sosyo-kültürel yapıya benzerlik gösterse de insan hakları dernekleri, ceza infaz kurumu izleme kurulları, işkence sözleşmeleri uyarınca oluşturulan “işkence komite” lerinin yönlendirmeleri ve baskıları sonucunda ceza infaz kurumlarındaki kurallarda önemli bazı değişiklik yapıldığı bilinmekte ve ceza infaz kurumu ile dış dünyadaki yaşam arasındaki farklılıklar kapatılmaya çalışılmaktadır. Bundan dolayı hiç kimse aşağıda belirtilen temel ihtiyaçlarının ceza infaz kurumlarında karşılanmadığı konusunda itirazda bulunamaz (Tören, 2007).

Konfor; yiyecek, barınma, sağlık hizmetleri, duygusal ve algısal rahatlatma olanağı, fiziki zarardan korunma, kendini tanıtırma ihtiyacı, bağımsızlık (insanın kendi kararını kendisinin verebilmesi), diğer kişilerce kabullenme ve korunma gibi maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması;

Kontrol; insanın temel ihtiyaçlarından biri olarak görülen, insanın çevresi ve kaderi üzerinde kontrol sağlayabilme inancının olması, hükümlü ve tutuklulara ceza infaz kurumlarında yapılan faaliyetlere yönelik seçenekler sunulması ve bu faaliyetlere katılmaları teşvik edilmesi;

Anlam; her insanın kendisinde anlam bulduğu dini, felsefi veya sanatsal içerikte belli ilgileri vardır. Bundan dolayı hükümlü ve tutukluların kendi onur ve değerini

korumasına yardımcı olabilecek; monotonluğu giderebilecek amaç ve motivasyonlar sağlanarak, kişiye değerli olduğunun hissettirilmesidir.

Bu temel ihtiyaçlar kurum imkânlarının yetersiz kaldığı durumlarda, başka yerlerden temin edilmektedir. Yapılan bu faaliyetlerin sayılarının arttırılmasına bağlı olarak kurum içinde disiplini bozucu olayların yaşanmasında da azalma olduğu yapılan bir meta-analiz çalışması sonuçlarında belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla ceza infaz kurumunda yapılan programlar disiplinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Tören, 2007).

Ceza infaz kurumlarında yaşanan dönüşümlerin ardında ortaya çıkan modern ceza infaz kurumlarında suçlulara karşıda önemli bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Allen ve Simenson suçlulara yönelik yapılan bu değişiklikleri 3 sınıfa ayırmışlardır:

- 1) Mahkûmlara tanınan hak ve ayrıcalıkların artması
- 2) Ceza infaz kurumlarında şiddet eylemlerinin azalması ve
- 3) Rehabilitasyon çalışmalarında yaşanan gelişmeler.

Günümüz ceza infaz kurumlarındaki rehabilitasyon çalışmalarının amacı, suçluların suç işleyecek fırsattan uzak durmasını sağlayıp, iyileştirilip yeniden topluma kazandırılması yönündedir. Suçlulara yönelik yapılan ıslah faaliyetlerinin tarihsel süreç içerisindeki değişimlerini inceleyen Glaser; öç alma, hapsedme ve değiştirme aşamalarından sonra 4. aşama olarak suçluların topluma uyum sağlaması amacı sonucunda, suçlunun toplumla bütünleşme aşamasına geldiğini belirtmiştir. Günümüz ceza infaz kurumlarının en önemli işlevinin; suçluların toplumla bütünleşmelerinin ve rehabilite edilmelerinin sağlanması olarak kabul edebiliriz. Hatta günümüz ceza infaz kurumlarının kontrol ve ceza işlevinden çok rehabilitasyon işlevine öncelik verdiğini söyleyebiliriz (Kızmaz, 2006).

1.2.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Tarihsel Gelişimi

Ceza infaz kurumlarının tarihsel gelişimi ceza hukukunun ortaya çıkmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. Ceza infaz kurumlarının ve ceza hukukunun ortaya çıkışından önce uygulanan ceza yöntemi, suçlunun durumunu göz önünde bulundurmadan sadece mağdurun zararının karşılanması ve suçu işleyen kişinin yok edilmesi mantığına

dayalıydı. İlkçağ toplumları kişinin suç işlemesinden dolayı kendilerini hiçbir şekilde suçlu olarak kabul etmezlerdi. İlkçağda cezalandırma sistemi içerisinde hapis yönteminin girmesi çok sonraları olmuştur. İlkçağda suçlu cezasından dolayı; öldürme, sakat bırakılma, kırbaç ya da farklı acı çektirme yöntemleri, kölelik ve sürgün gibi yöntemlerle cezalandırılmaktaydı (Demirbaş, 2008).

Özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar ilkçağ toplumlarında ilk olarak, Babil, Mısır, Roma ve Yunan devletlerinde görülmeye başlamıştır. Ancak bu hapis cezaları günümüzdeki hapis cezalarıyla aynı amaca hizmet etmemekteydi. Bu dönemdeki hapisler suçluların cezalarının infazı için hapsedildiği yer olarak değil de suçluların yargılanma sürecinin başlangıcından infazlarına kadar bekletildikleri “tutukevleri” olarak işlev görmektedirler (Çolak ve Altun, 2008).

Ceza infaz kurumlarının suçlunun infazına kadar bekletildiği tutukevi işlevinden, suçlunun cezasının infazının görüldüğü yer olma işlevini kazanmasının tarihi tam bilinmemekle birlikte, hürriyeti bağlayıcı ceza infaz kurumlarının ilk olarak hangi ülkede ortaya çıktığı konusu ise tartışmalı durumdadır. 16. yüzyılda ceza infaz kurumları suçluyu hapsedmenin yanı sıra suçlunun iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktaydı. Ceza infaz kurumlarının ilk olarak hangi ülkede ortaya çıktığı konusundaki görüşlere bakıldığında ise; ilk ceza infaz kurumunun Hollanda’da ortaya çıktığını savunanlar ile İtalya’da ortaya çıktığını savunanlar olduğu gibi, bu ülkelerden de önce İngiltere’de ortaya çıktığı fikrini savunanlar da bulunmaktadır.

Bedeni eğitim ve kansız bir şekilde zararlı olanı etkisiz hale getirme fikriyle ortaya çıkan ceza infaz kurumları ilk olarak 13. ve 14. yüzyıllarda manastırlarda ortaya çıkmıştır. Hapis cezaları, ölüm cezalarının bazı hafifletici nedenler bulunarak özellikle gençlere uygulanan ve kişinin ekonomik durumuna bağlı olarak da koşulları değişen “*alternatif*” cezalardı (Demirtaş, 2005).

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı için kurulan ilk ceza infaz kurumunun Hollanda’da 1596’da kurulduğu genel görüşün kabulüdür. Hollanda’da kurulan bu ceza infaz kurumunun 1603 yılında günümüzdeki ceza infaz kurumlarının uyguladığı sisteme benzer bir sistemi uyguladığı söylenebilir. Bu sisteme göre suçlular gündüzleri çalışmak için bir araya getirilirken geceleri birbirlerinden ayrılmaktaydılar. Hollanda ceza infaz kurumlarında uygulanan bu sistem daha sonra Avrupa’ya yayılmıştır. Avrupa’da ceza

infaz kurumlarında ceza sistemi anlayışının değişmeye başlamasıyla birlikte ilk olarak Floransa da çocuklar için ceza infaz kurumları kurulmuş ve ardından çocuk ıslah evleri kurulmuştur. Bu kurumları kadın ceza infaz kurumları takip etmiştir (Çolak ve Altun, 2008).

Avrupa'da 16. ve 17. yüzyılda yaşanan savaşlar sonucunda oluşan düzenlerin savaşın yıkıcı etkisini yok etmek için izledikleri yöntemlerden biri de, toplumun güvenliğini sağlamak amacıyla, topluma zarar olarak gördükleri dilencileri, akıl hastalarını ve şehirlerde artan serserileri ceza infaz kurumlarında hapsedmekti. İsviçre'de suçlulara uygulanan hürriyeti bağlayıcı cezaların yanı sıra dilenci ve sokak serserilerine kürek cezası ve maden ocaklarında çalışma cezaları veriliyordu. Deniz gücü az olan ülkeler kürek cezaları alan suçlularının cezalarının infazı için suçlularını, İtalya, Fransa ve İspanya gibi deniz gücü olan ülkelere gönderiyorlar ya da satıyorlardı (Demirtaş, 2005). Devlet düzenine zararlı olarak görülen bu insanların özgürlüklerinden mahrum bırakılması, acımasızlıklarının yok edilmesi ve devlet yararına çalıştırılması düşünceleri bu sistemin temel amacını oluşturmaktaydı (Demirbaş, 2008).

17. yüzyılın sonlarından 18. yüzyılın başlarına kadar ceza infaz sistemlerinin temel aldığı, toplum düzenini bozan düzensiz kişilerin hapsedilmesi fikrine dayanan infaz anlayışı, savaşlar nedeniyle toplum düzenine zarar veren insanların artması sonucunda sorunlar yaşamaya başlamıştır. Zararsız hale getirilme fikriyle ceza infaz kurumlarına hapsedilen suçluların sayılarındaki artış, beraberinde yoksulluk ve pisliği getirmiştir. Avrupa'da 17. yüzyılın en önemli savaşlarından olan 30 yıl savaşlarının olumsuz ekonomik sonuçları sebebiyle, topluma zararlı olarak görülen akıl hastalarının, serserilerin, dilencilerin ve evsizlerin ceza infaz kurumlarına hapsedilmeleri ceza infaz kurumlarının kapasitesini aşmış ve birçok sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların çözümü olarak ceza infaz kurumlarında “özeleştirme” yoluna gidilmiş ve yapılan özelleştirme uygulamasıyla birlikte ceza infaz kurumlarının temel amaçlarından olan “iyileştirme” fikri de yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Ceza infaz kurumlarında başlayan reform süreci 30 yıl savaşlarının olumsuz etkilerine rağmen 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda farklı Ceza infaz kurumları ile sistemleri ortaya çıkmıştır (Çolak ve Altun, 2008).

1.2.2.1. Amsterdam Ceza İnfaz Kurumları

Modern hürriyeti bağlayıcı ceza infaz kurumunun ana fikrinin ortaya çıkışı, 16. yüzyıl Avrupa ceza infaz kurumlarında mevcut olan hürriyeti bağlayıcı infaz anlayışına, dini düşüncelerin ve fakirlerin korunması fikirlerinin eklenmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır (Demirtaş, 2005). Dini düşünceler ve fakirlerin korunması anlayışına sahip ceza infaz kurumları 17. yüzyılda Avrupa'nın tamamına yayılmıştır. Uygulamada başarılı olunamayan bu ceza sisteminin önemi, suçluların tekrar sosyalleştirilmesi ve iyileştirilmesi esasına dayandığından günümüz ceza infaz kurumların da uygulanan ceza infaz anlayışının temelini oluşturmasıdır.

Amsterdam ceza infaz kurumu sisteminin ortaya çıkışının hikâyesi, 16 yaşından küçük bir hırsızın, cezasına karar verecek olan jürinin, suçun karşılığı olan ölüm cezasını vermek yerine farklı bir uygulama yoluna giderek suçlunun devlet tarafından eğitilip, iyileştirmesi kararının alınmasıyla olmuştur.

1595 yılında Klarissen Manastırı erkekler için iyileştirme kurumu haline dönüştürülerek Amsterdam ceza infaz kurumlarını oluşturmuşlardır. Bu ceza infaz kurumlarında, yeteneği olmayan gençleri ve serserileri, topluma yeniden kazandırma ve bu insanları dini duygularla topluma karşı duyarlı hareket eden bireyler olarak yetiştirme düşüncesi hâkim olmuştur (Demirbaş, 2008). Bu ceza infaz kurumlarının infaz uygulamasında dayandığı kaynak zorlayıcı eğitim sistemine dayanan Kalvinist çalışma ahlakıdır.

Avrupa'nın ilk modern hürriyeti bağlayıcı ceza infaz kurumu olan Amsterdam ceza infaz kurumlarının dayandığı temel düşünce kişileri çalıştırarak eğitmeye zorlamak ve serserilik ve dilencilik gibi topluma zarar veren özelliklerini yok etmektir. Bu düşünceden yola çıkılarak, 1595 yılında erkekler için ceza infaz kurumları kurulurken, 1597 yılında ise kadınlar için “Spinnhaus” olarak adlandırılan ceza infaz kurumları kurulmuştur (Demirbaş, 2008).

1.2.2.2. Pensilvanya Sistemi

Toplu ceza infazını gerçekleştiren ilk ceza infaz kurumlarının olumsuzluklarına ve başarısızlıklarına çözüm bulmak amacıyla yeni bir ceza infaz anlayışına sahip olan

Pensilvanya ceza infaz kurumları ortaya çıkmıştır. Literatürde Pensilvanya olarak bilinen ceza infaz kurumlarının ceza infaz anlayışı, suçluyu tek kişilik hücrelerde gece gündüz hapsederek, düşünmesi için fazlaca zaman ayırması mantığına dayanmaktaydı. Suçuyla baş başa kalan suçlunun, suçunu düşünerek suçundan pişmanlık duyması ve suçundan nefret etmesi amaçlanmıştır. İlk hücre ceza infaz kurumları olarak bilinen Pensilvanya ceza infaz kurumları, Pensilvanya’da Franklin tarafından inşa edilmiştir.

Bu sistemin uygulanmasının faydalı olduğunu düşünenlere göre; tecrit edilen suçlunun diğer suçlularla iletişiminin ve etkileşiminin büyük ölçüde azalması sebebiyle suçlular birbirlerini tanıyamayacak ve daha güvenli bir ortam oluşturacaktır. Bu ceza sisteminin diğer faydalı yönü ise, kısa süreli hapis cezaları alan suçlular için infaz sisteminin ürkütücülüğünden kaynaklanan caydırıcı etkisinin olacağı, buna bağlı olarak toplumda suç işleyenlerin azalacağı ve suç oranlarının düşeceği düşünceleridir.

Bu sisteme itiraz edenlerin görüşlerine bakıldığında ise bu sistemde suçlunun mutsuzluktan kaynaklanan akıl hastalıklarına yakalanabileceği, cezasını bitirdikten sonra toplum hayatına uyumunun zorlaşacağı ve suçlunun iş bulmasının ve çalışmasının zorlaşacağı görüşleri öne sürülmüştür. Pensilvanya ceza sistemine yapılan itirazlardan biri de bu sistemin tam manasıyla uygulanamadığı görüşüdür. Suçluların su borularına vurarak iletişime geçmeleri sistemin amacına ulaşamamasına sebep olmuştur. Pensilvanya sisteminin suçluların psikolojilerine ve sosyal hayatlarına olan olumsuz etkilerinin yanı sıra, kurumların hücreler şeklinde tasarlanmasının devlete olan büyük maliyeti sisteme yapılan diğer itirazlardandır.

Pensilvanya (hücre sistemi) ceza infaz kurumlarının olumlu yönlerini savunanlar ve olumsuz yönlerini eleştirenlere rağmen bu ceza infaz sistemi varlığını en son Filadelfiya’da 1913 yılına kadar sürdürmüştür (Çolak ve Altun, 2008).

1.2.2.3. Auburn Sistemi

Pensilvanya hücre sistemine olan eleştiriler sonrasında 1823 yılında New York’un Auburn bölgesinde yeni bir infaz anlayışına sahip Auburn sistemi ceza infaz kurumlarının ıslah yöntemi; suçluların her türlü iletişimden mahrum bırakılarak, saldırganlık duygularını kontrol etmeleri esasına dayanıyordu. Buna göre geceleri tek kişilik hücrelerde kalan suçlular, gündüzleri mutlak konuşma yasağı altında

çalıştırılıyordu. Ayrıca suçluların aileleriyle görüşmeleri ve mektup göndermeleri de kesin bir şekilde yasaklanmıştı. Bu yasaklara uymayanlar şiddetli şekilde cezalandırılmaktaydılar (Çolak ve Altun, 2008).

1.2.2.4. Panoptikon Sistemi

Panoptikon ceza infaz kurumlarını diğer hürriyeti bağlayıcı ceza infaz kurumlarından ayıran yönü, mimari yapısındaki farklılıktır. Suçluların cezalarının infazının daha güvenli ve daha ekonomik koşullarda gerçekleşebilmesi için ceza infaz kurumu dairesel mimarinin merkezinde bulunan kontrol odası tarafından hücreler gözlemlenebilecek şekilde tasarlanmıştır.

Bentham “Hukuk ve Ceza Mevzuatı” adlı eserinde panoptikon ceza infaz kurumu sisteminin hürriyeti bağlayıcı ceza infaz kurumları içerisinde olduğundan bahsetmiş ve bu sistemin suçlunun “*uslanması*” esasına dayalı iyileştirme programı olduğuna değinmiştir (Demirtaş, 2005).

Bentham ayrıca hükümlünün ıslahı için nelerin yapılması gerektiği konusunda bazı noktaları belirtmiştir. Bentham suçlunun, ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra, dışarıdaki hayatında topluma uyum sağlaması ve geçimini yapabilmesi için ceza infaz kurumunda çalıştırılmasını ve mesleki sanat kazandırılması gerektiğini savunmuştur. Suçluya iyileştirme programı kapsamında dini ve ahlaki terbiyenin de kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca suçlunun ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra iş bulmasına yardımcı olunması gerektiğini ve ceza infaz kurumunda çalışan suçlunun kazandığı parayı mağdur ettiği kişilere vermesinin, suçlunun iyileştirilmesinde önemli ölçüde etkili olacağını savunmuştur (Demirbaş, 2008).

1.2.2.5. İngiliz Sistemi

İngiliz ceza sistemi anlayışına sahip ceza infaz kurumlarının en önemli özelliği “*çalışma ve iyi hal*” esasına dayalı olmasıdır. Bu sisteme göre hükümlünün iyi hal ve çalışmasına bakılarak hükümlüye not verilmektedir. Hükümlüye verilen bu notlar hükümlünün ceza infaz kurumunda kalacağı süreyi belirlemekteydi. Ceza infaz kurumuna ilk girdiği sırada kendisine bir not belirlenen suçlunun, kurumda kaldığı süre zarfında bu notu tamamlaması gerekiyordu.

İngiliz sistemi ceza infaz kurumlarının kurulmasının temel amacı, Pensilvanya ve Auburn sistemi ceza infaz kurumlarının iyi yönlerini almak ve eksik yönlerini tamamlamaktır. Böylelikle infazın hürriyeti bağlayarak acı veren yönüyle, iyileştirme programı kapsamındaki eğitici yönü birleştirecekti.

İngiliz ceza sistemine göre ceza infaz kurumuna giren suçlunun kurum süreci 18 ay tek kişilik hücrede kalmasıyla başlar. Suçlunun ceza infaz kurumundan çıkış zamanı yaklaştıkça suçlunun kurum içindeki durumu göz önüne alınarak suçluya uygulanan rejim de yumuşak bir hal alırdı. Daha sonra suçlu İngiliz kolonilerinden birine gönderilir ve en son olarak da suçlu şartlı salıverilirdi (Demirtaş, 2005).

İngiliz sistemi infaz anlayışına sahip ceza infaz kurumlarının kurulmasının bir diğer amacı ise 18 ve 19. yüzyıllarda İngiliz kolonilerine işçi sağlayabilmektir. Suçluların İngiliz kolonilerine işçi olarak gönderilmesi, açık ceza infaz kurumu sisteminin temelini oluşturmuştur (Demirtaş, 2005).

1.2.3. Yakın Dönemde Ceza İnfaz Kurumlarında Yapılan Reformlar

1908 yılında Almanya’da bulunan ceza infaz kurumlarının sayısı 1061’e ulaşmıştı. Bu ceza infaz kurumlarının her birinin kendine ait bir iç yönetmeliği bulunmaktaydı. Bu kurumların infaz anlayışına göre olması gereken konuşma yasağı, mutlak anlamda uygulanmamaktaydı ve kurumda disiplini sağlamak amacıyla, deli gömlekleri, el ve ayak zincirleri kullanılmakta ve diğer suçlulardan 3 ay tecrit edilme yöntemleri uygulanmaktaydı. Suçlulara yürüyüş alanı olarak çok sınırlı bir alan verilmekte ve genç olan suçlulara askeri talim yaptırılmaktaydı (Demirbaş, 2008).

19. yüzyılın sonlarında, Wahlberg’in üzerinde durmuş olduğu mahkûm hakları ve devlet ile hükümlüler arasında karşılıklı yükümlülüklerin olduğu konusu, ceza infaz kurumlarında başlayan reformlar açısından çok büyük öneme sahiptir. Suçlu hakları ile ilgili fikirlerin konuşulmaya başlanması, hiçbir şekilde hakkın iddia edilemediği ve tamamen keyfi anlayışla yönetilen ceza infaz kurumları sistemlerinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Wahlberg’in görüşlerinden etkilenen, freudenthal 20. yüzyıl başlarında, suçlular ve devlet arasındaki yükümlülük ilişkisinin yapısını ortaya koymuştur.

Freudenthal’ın belirttiği devlet ve suçlular arasındaki ilişki yapısının içeriğinde, suçlulara ceza süreçleri içerisinde bedensel eziyet, onur kırıcı ve rencide edici

muamelede bulunulmaması, suçu işleyen kişinin, suçundan dolayı mal varlığının ceza kapsamı içerisine alınmaması, suçlunun suçunun infaz edildiği yerin sağlığa uygun ve sorunsuz olması için gerekenlerin yapılması, suçlunun dışarıdaki bakıma muhtaç ailesine bakılması ve suçlunun dışarıdaki hayatında da devletin bakımının da olması gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte kişinin mal varlığına saldırı anlamına gelen, saç kazıma, onur kırıcı uygulamalarda bulunma ve suçluya “sen” diye hitap etmenin olmaması gerektiğini belirtmiştir (Demirbaş, 2008).

20. yüzyıl ceza infaz kurumlarının infaz anlayışının temelinde “*eğitim*” yer almaktaydı. Ceza infaz kurumlarında ki reform çalışmaları II. Dünya Savayla birlikte gerileme devrine girmiştir. 1 Ocak 1977’de Almanya’da yürürlüğe giren ceza infaz kanunuyla birlikte, suçluların ve ceza infaz kurumlarının arasındaki hak ve yetkiler net olarak belirlenmiş ve bu kanunla birlikte reform hareketi tekrar canlılık kazanmıştır. Bu kanunla birlikte tedavi edilme ve yeniden sosyalleşme fikri ceza infaz kurumlarında kuvvetli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır (Demirbaş, 2008).

1.3. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumunun Tarihsel Gelişimi

1.3.1. İslam Hukuku ve Osmanlı Hukukundaki Gelişmeler

İslam hukukunda suçlunun işlemiş olduğu suçunun karşılığı olarak bedeni cezalar uygulamasından dolayı, hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği ceza infaz kurumları bulunmamaktadır.

İslam Hukukunda ceza infaz kurumları yoktur, yalnız İslam Hukukuna göre suç işlemiş olan kişilerin cezalarının infazından önce bekletildiği ve borçluların borçlarını ödemeleri için bekletildiği tutukevleri özelliğinde fiziksel mekânlar bulunmaktaydı. Hz. Muhammet borçlarını ödemeyenleri, katilleri ve cinayet zanlılarını bu mekânlarda bekletmiştir. Bazı kaynaklara göre bazı suçlular İslam devletinin kuruluşundan Hz. Osman dönemine kadar kuyularda hapsedilmiştir (Çolak ve Altun, 2008).

Hz. Osman dönemine kadar tutukevleri olarak kullanılan kuyulardan, ceza infaz kurumu olarak kullanılan binaların yapımına geçiş Hz. Ali dönemin de gerçekleşmiştir. “Nafi” olarak isimlendirilen bu ceza infaz kurumlarından firar etmenin çok kolay

olmasından dolayı yine Hz. Ali döneminde “Mehis” adında yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları yapılmıştır.

Osmanlı Devleti’nde ise, suçun nitelik ve derecesine göre verilecek cezaya, padişah ve padişah adına yetki sahibi olan kişi karar vermektedir. Suç işleyen kişilere verilen taziren (kesin ıslah etmek için) verilen cezalar arasında hapis cezaları da bulunmaktaydı. Bundan dolayı göz korkutma amacıyla verilen cezalar ve kanunnameler Osmanlı Devleti’nin hapis cezalarının kaynağı olarak kabul edilmektedir (Çolak ve Altun, 2008).

Osmanlı Devleti’nde ceza infaz kurumu işlevini gören binalar kale burçlarıydı. Ceza infaz kurumu olarak kullanılan bu burçlar karanlık, nemli ve havasız olduğu için farsça bir kelime olan “*zindan*” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Katiller, hırsızlar, borçlular ve zina yapanlar Galata Zindanında hapsedilirken, siyasi ve askeri suçlular, Yedikule’ye ya da Rumeli Hisarına hapsedilmekteydiler. 1831 yılında İstanbul’da bulunan zindanlar kapatılarak bunların yerine Sultan Ahmet’te Mehterhane olarak bilinen İbrahim Paşa Saray’ının bir kısmında Hapishane-i Umumî adında ceza infaz kurumu açılmıştır. Bununla birlikte kale burçlarının zindan olarak kullanımı İstanbul dışındaki yerleşimlerde kullanılmaya devam etmiştir.

Tanzimat Fermanı’yla birlikte kabul edilen 1840, 1851 ve 1858 tarihli ceza kanunların yürürlüğe girmesi sonucu, Osmanlı Devleti’nde hürriyeti bağlayıcı cezalar uygulanmaya başlanmıştır. Ceza infaz kurumlarındaki ağır hasta suçluların iyileşene kadar salıverilmesi ve yoksul olanların beslenme ve giyim masraflarının devlet tarafından karşılanması ilkeleri bu kanunlarla birlikte uygulanmaya başlanmıştır (Demirtaş, 2005).

1858 yılında kabul edilen ceza kanununa göre hürriyeti bağlayıcı cezaların karşılığı olarak, kürek cezası, kalebentlik ve hapis cezası yöntemleri uygulanmaktaydı. Bazı ağır suçlar için verilen kalebentlik cezası, suçlunun, şehrin dışındaki bir kalede ömür boyu veya bir süreliğine bekletilmesi şeklinde infaz edilmekteydi. Daha hafif suçlar için uygulanan infaz yöntemi ise suçlunun ceza infaz kurumlarında hapsedilmesiyle gerçekleştirilmekteydi.

19. yüzyılda Fener Patrikhanesi içerisinde ceza infaz kurumu olarak kullanılan bölümlerin olması, o dönemdeki ruhani liderlerinde ceza verme yetkisinin olduğunu

kanıtlamaktadır. Diğer bir ceza infaz kurumu ise yabancı elçiliklerin kapitülasyonlar sebebiyle kendi bünyelerinde kendi vatandaşları için kurdukları ceza infaz kurumlarıydı (Demirbaş, 2008).

Osmanlı Devleti'nde ceza infaz kurumlarının olumsuz yönlerine yönelik yapılan iyileştirme çalışmalarının ilk kez açıkça ifade edildiği dönem Islahat Fermanı dönemidir. Islahat Fermanı'nda ceza infaz kurumlarıyla ilgili şunlar belirtilmiştir: *“İnsan haklarını adaletle bağdaştırmak için, kendilerinden kuşkulanan kişilerin ya da cezalıların, hükümlü veya tutuklu olarak bulundukları bütün hapisanelerde ve öteki tutukevlerinde, tutukluluk koşullarının olabildiğince kısa bir sürede düzeltilmesine başlanmalıdır ve ceza infaz kurumları devlet tarafından konulmuş disiplin kurallarına uygun olan işlemler dışında, bedensel ceza, eziyet ve işkenceye benzer eylemler de tümüyle kaldırılmalıdır; bundan başka uygulanacak sert davranışlar yasak olup, yapan yapanlar cezalandırılacağı gibi, böyle davranışlarda bulunulmasını emreden görevliler ile bu eylemleri yapan kişilerin de, ceza yasası uyarınca görev yerleri değiştirilip, kendileri cezalandırılmalıdırlar”* (Bozkurt, 1996).

1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunun hazırlanmasından sonra yapılan ıslah çalışmasının sebebi, ceza infaz kurumlarıyla ilgili kanun maddelerinin bir anlam taşımamasının istenmesi ve büyükelçilerin, ceza infaz kurumlarının kötü koşullarının kendi vatandaşlarına uygulanmaması için yaptıkları itirazlardır. 1859 yılında Muhakemat Nizamname'sinin 27. maddesinde ceza infaz kurumlarında yapılması gereken düzenlemeler belirtilirken, 1864 yılında çıkarılan kanunla ceza infaz kurumlarının denetim ve yönetimi İçişleri Bakanlığı'na devredilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde ceza infaz kurumlarının ıslahıyla ilgili gelişmeler 1879 yılında hukuk ve ceza usul kanunun hazırlanması sürecinde tekrar gündeme gelmiş ve bu gelişmelerin etkisiyle ceza infaz kurumlarında gerekli düzenlenmelerin neler olduğuna dair bir mazbata hazırlayan Adliye Nezareti, mazbatayı padişaha sunmuştur. Mazbatanın içeriğinde, ceza infaz kurumlarının kötü durumuna ve bu kötü durumdan dolayı büyük devletlerin suçluları Osmanlı Devleti'ne iade etmediklerine vurgu yapılmıştır. Bundan dolayı ceza infaz kurumlarının kötü koşullarının iyileştirilmesinin insaniyet ve devlet açısından çok büyük faydalarının olacağı belirtilmiştir. Mazbatada ceza infaz kurumları suç niteliğine göre 4'e ayrılmıştır. Bunlar; tevkifhaneler, kabahat,

cünha (kabahatten ağır ve cinayetten hafif olan suç) ve cinayet suçu işleyenlerin hapsedildiği yerlerdir.

Bütün bu çalışmaların sonucu olarak 1880 yılında mazbatadaki ceza infaz kurumlarının türlerini de içine alan, Tevkifhane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamname ve Hapishane Gardiyanları Hakkında Talimname yürürlüğe girmiştir (Mengüç, 1968).

Osmanlı ceza infaz kurumlarındaki olumsuz koşullar, biraz ön yargılıda olsa, diğer devletler tarafından değerlendirilmiştir. Vahan Cardashian'ın yazmış olduğu “*20. yüzyılın Osmanlı İmparatorluğu*” adlı eserde Osmanlı ceza infaz kurumlarının kışın ısıtılmadığı, yiyecek olarak sadece ekmeğin verildiği ve ailelerin ziyaretlere geldiklerinde yemek getirdikleri konularına değinilmiştir. Kapitülasyonları tek taraflı kaldıran Osmanlı Devleti'nin ceza infaz kurumlarında bulunan yabancı suçluların konsolosluk denetimlerini kaldırması, Osmanlı ceza infaz kurumlarında adalet sorunu olduğu şüphesini uyandırmış ve bunun sonucunda Almanya 1915 yılında hazırlamış olduğu raporda, Osmanlı ceza infaz kurumlarının ve adalet sisteminin reforma ihtiyacı olduğu vurgulamış ve bu konuda Alman devletinin yardıma hazır olduğunu belirtilmiştir (Bozkurt, 1996).

1.3.2. Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde ceza infaz kurumlarında meydana gelen en önemli gelişme, kurum yönetiminin İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na devredilmesidir. Adalet Bakanlığı'nın devirden sonra öncelikle üzerinde durduğu konu, suçluların ıslah edilmeleri için çalıştırılmaları gerektiği konusudur. Bu konuya bağlı olarak Türk Ceza Kanunu (TCK) madde 13'te yol, inşaat ve maden çalışmalarında çalıştırılacak ekibin ikinci devreyi bitiren hükümlüler arasında seçilebileceği ve madde 14'te ceza infaz kurumlarına bağlı tarım ve endüstri kurumlarında hürriyeti bağlayıcı cezalara hüküm giyen hükümlülerin çalıştırılabileceği belirtilmiştir (Demirtaş, 2005).

Cumhuriyet dönemi ceza infaz kurumlarının en önemli sorunlarından biri, ceza infaz kurumlarının fiziki koşullarının uygunsuzluğunun her türlü cezanın infazına olan ihtiyaca cevap vermemesidir. Bu dönemde ceza infaz kurumları koğuş sistemindedir ve

kurumlarda hücre bulunmamaktadır. Hücresinin bulunmayışı, ceza infaz kurumlarında kapasite yetersizliği sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bu dönem ki ceza infaz kurumlarının anlaşılmasında, 24 Aralık 1931 tarihinde Adliye müfettişlerinin hazırlamış olduğu ve Karadeniz sahillerindeki ceza infaz kurumlarıyla, İzmir, Adana, Konya, Kastamonu ve İstanbul illerindeki ceza infaz kurularını kapsayan denetim raporu önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir (Demirtaş, 2005).

Cumhuriyet dönemi ceza infaz kurumlarının önemli sorunlarından biri de kurumların sağlık açısından uygun standartlara sahip olmamalarıydı. 17.00-07.00 saatleri arasında koğuş kapıları kapalı tutulmaktaydı ve suçlular bu saatler arasında tuvalet ihtiyaçlarını koğuşlara bırakılan tenekelerde giderilmekteydiler. Bununla birlikte suçlulara ayrılan avluların yeteri kadar büyük olmaması, teneffüs saatlerini iyi değerlendirmemelerine sebep oluyordu. Ceza infaz kurumu mimarisi suçluların güneş almalarına imkân vermeyecek şekilde tasarlanmıştı ve havalandırma ve ısıtma sistemi sorunlarıyla birlikte ocak ve mutfak gereçlerinin olmaması da suçluları mangalda yemek pişirmeye mecbur bırakmaktaydı (Demirtaş, 2005). Ceza infaz kurumlarında suçluların koğuşlara yerleştirilirken hükümlü-tutuklu, genç-yaşlı özelliklerine göre sınıflandırılması söz konusu değildi. Kadın suçlular için özel ceza infaz kurumları da yok denecek kadar azdı. Kadın suçlular için bir ya da iki odalı evler ceza infaz kurumları olarak kullanılmaktayken, bu ceza infaz kurumlarının personelleri de bayan gardiyanlardan oluşmaktaydı. Bu dönem ceza infaz kurumlarının çoğunda ziyaret ve görüş alanı bulunmamaktaydı. 200-300 kişilik kapasiteye sahip ceza infaz kurumlarında işçi mahkûm olarak çalışma şansı 15 kişiyle sınırlı kalırken, teneffüs saatleri için kullanılan alan da yetersiz kalmaktaydı.

Türkiye’de suçlu sayısının artışı ve ceza infaz kurumlarının kapasitelerinin yetersizliği sorununa çözüm bulmak amacıyla 1970 yıllarında E tipi kapalı ceza infaz kurumları faaliyete geçirilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki ceza infaz kurumlarının kötü şartlarını iyileştirmek amacıyla farklı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda öncelikle koğuş sistemi olarak tasarlanan, E tipi ceza infaz kurumları 3-4-5-6 kişilik oda sistemine dönüştürülmüş, bu ceza infaz kurumlarının fiziksel sorunlarını çözmek için ceza infaz kurumlarında onarımlar yapılmış ve banyo,

tuvalet, mutfak ve yemekhaneler yenilenmiştir. Koğuş sisteminden oda sistemine geçen ceza infaz kurumlarının faaliyet alanlarını genişletmek, iyileştirme çalışmalarının daha verimli hale getirmek ve hükümlü ve tutuklulara sosyal kültürel ve sportif etkinliklere katılma imkânı sağlamak amacıyla ceza infaz kurumları içerisinde kapalı, açık spor sahaları, iş atölyeleri ve dershaneler inşa edilmiştir. Önemli bir kaynak ve personel israfına sebep olan, fiziksel koşulları sebebiyle iyileştirme çalışmalarından verim alınamayan ve uluslararası kurallara uygun olmayan küçük ceza infaz kurumları *“Yargının Modernleşmesi ve Ceza Reformu Projesi”* kapsamında kapatılmış, bunların yerlerine daha modern ve daha verimli olan kampus sistemi inşa edilmeye başlanmıştır. Bu projelerle birlikte, yüksek güvenli olarak tasarlanan F tipi ceza infaz kurumları ve bu ceza infaz kurumlarından edinilen tecrübelerle orta güvenli, ünite sistemli L1 ve L2 tipi ceza infaz kurumları tasarımı üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

1.3.3. Ceza infaz Kurumlarının Tasarımında Ana ilkeler

Ceza infaz kurumu binalarının tasarımları hazırlanırken önemli belli başlı birkaç konu dikkate alınır. Bu konular suçlunun güvenliği, personelin güvenliği, firara karşı önlem ve elektrik, su ve kanalizasyon hatlarının birbirinden bağımsız olması gibi konulardır. Öncelikle ceza infaz kurumlarının suçlu kapasitesinin 500 kişi olması gerekmektedir. Ceza infaz kurumu bina güvenliği kapsamında firarlara, suiistimallere ve suçluların birbirlerine zarar vermeyeceği her türlü detay için tedbir alınacak şekilde tasarlanır. Tek kişilik odalarda tuvalet ve duş bulunmak zorundadır. Yüksek güvenli ceza infaz kurumlarında acil durumlarda haberleşme sağlamaları için ışıklı çağırma cihazı, az güvenli ceza infaz kurumlarında ise konuşma cihazı bulunması gerekmektedir. Suçlulara verilen radyo ve televizyon sistemleriyle birlikte, yatak süngerlerinin, masa ve sandalyelerin tedbir amaçlı yangına dayanıklı olması gerekir ve dolaplarla yatakların belli standartlara sahip olması gerekir. Ünitelerin ve odaların kapıları dışarıdan açılacak şekilde tasarlanmalı ve sağlam olmalıdır. Ceza infaz kurumlarının mekanik ve elektronik donanımı olmalı, kameralar odalar hariç her noktayı görececek şekilde yerleştirilmeli, suçluların odalarını da personelin sürekli kontrol etmesi gerekmektedir. Ceza infaz kurumlarının ihata duvarları ise 6 m’den yüksek olmalı ve duvarın yüzeyi kaygan olmalıdır. Ceza infaz kurumları yerleşim yerlerinde kurulmamalı ve kurum çevresinde yerleşimin yasaklanması gerekmektedir. Ceza infaz

kurumlarının pis su giderlerinin kalınlığı bir insan vücudunun sığmayacağı kadar dar olmalı ve her ünitenin elektrik ve su tesisatının birbirinden ayrı hatlarla düzenlenmiş olması ve bu hatların kontrolünün idare tarafından yapılması gerekir.

1.3.4. Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumları Tipleri

Tezin bu bölümünde Türkiye’de kişilerin işledikleri suçlar, suç işleyen kişilerin cinsiyet ve yaş gruplarına bağlı olarak yönlendirildikleri farklı ceza infaz kurumlarının genel özellikleri ve kurallarının belirlendiği kanun maddeleri hakkında bilgilere yer verilecektir.

1.3.4.1. Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu, ceza süresine bakılmadan suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek ya da bu örgütün faaliyetlerine dâhil olmuş kişiler ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü ve tutuklu olanların cezalarının infazı için yapılandırılmış ceza infaz kurumlarıdır. Bu ceza infaz kurumlarında TCK, insanlığa karşı suçlardan (madde 77, 78), kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188), devletin güvenliğine karşı suçlardan (madde 302, 303, 304, 307 ve 308), anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314 ve 315) yargılanmış kişilerin cezalarının infazı gerçekleştirilmektedir.

Tablo 1. 3. Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.

	YÜKSEK GÜVENLİKLİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI
TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
F Tipi	Yüksek güvenlikli olan F tipi kapalı ceza infaz kurumlarında barındırılan suçlular, mevzuat gereği tehlikeli hükümlü ve tutuklu statüsündedirler. Bütün ıslah programların uygulanabilmesi için uygun mekânlara sahiptir. Güvenlik tehdidini en aza indirmek için fiziki yapı, elektrik ve elektronik güvenlik sistemlerini içeren yönetim planına sahiptir. İç ve dış güvenlik personeli bulunan bina, oda sistemine göre ve firara karşı engelleri olacak şekilde inşa edilmiştir. Toplam kapasitesi 368 olan ceza infaz kurumunun 57 adet bir ve iki kişilik, 103 adet de 3 kişilik koğuşları bulunmakta ve sirkülasyonun sağlandığı 3 ana koridoru bulunmaktadır. Bu ceza infaz kurumunda bulunan diğer kullanım alanları ise açık ve kapalı spor sahaları, merkez kontrol odası, anons ve müdahale ekip odası, gözetim odaları, ön görüşme odası, kütüphane, yönetim ve hizmet servis büroları, revir, iş atölyeleri, kreş, kantin, nöbetçi müdür ve baş memur odaları, idare çay ocağı, personel yemekhanesi, mutfak, jeneratör, çamaşırhane, sığınak soğuk hava depoları ve kabul, sevk ve tahliye hizmet bürolarıdır. Kurumun güvenliğinden ve özelliğinden kaynaklanan, ısınma, aydınlanma ve su gibi temel ihtiyaç ve hizmetlerin kesintisiz sağlanması için kurumda, su verebilecek kapasitede kalorifer (fuel-oil), elektrik, jeneratör ve asıl su tesisatı bulunmaktadır. Tünel kazma girişimini engellemek için zemin gerekli miktarda hasır demirli beton ile güçlendirilmiştir. Kanalizasyon boyutları firara imkân vermeyecek ebatlarda döşenmiş, logarlar kontrol yapılacak şekilde düzenlenmiş ve çevreyi koruma amaçlı arıtma tesisleri kurulmuştur.
D Tipi	Tek ve üç kişilik oda esasına göre planlanmış, 230 oda ve birbirine fiziksel olarak bağlantı olan 11 bloktan oluşmaktadır. E blokta çamaşırhane, kütüphane, derşane ve 16 çok amaçlı hobi salonu bulunmaktadır. H ve L bloklar alt katlardadır. Buralarda disiplin hücreleri bulunmaktadır. 1. katta ve G Blok'un zemin katında 10'ar tane müşahede odası bulunmaktadır. Zemin katta ise santral, teknisyen odası, berber hane, terzi, ses yayın odası, mutfak ve yemekhane bulunmaktadır.
H Tipi	İki katlı ve iki blok şeklinde tasarlanan bina oda sistemine göre inşa edilmiştir. Kurumda 100 adet 3 kişilik ve 200 adet tek kişilik odalar bulunmakla birlikte, müstakil yemekhane yerleri ile tam teşkilatlı mutfak, berber, özel ziyaretçi yerleri, soğuk hava deposu, bulaşık ve çamaşırhanesi, mescit ve konferans salonu ile hamamı bulunmaktadır. 500 kişilik kapasiteye sahip ceza infaz kurumunun ısıtma sistemi kaloriferdir.

Kaynak: CTE, 2015a.

1.3.4.2. Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Kapalı ceza infaz kurumları iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan ve firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fiziki engellerle donatılmış ceza infaz kurumlarıdır. Bu ceza infaz kurumlarında odaların kapıları gün içerisinde hükümlü ve tutukluların isteğine bağlı olarak açık tutulurken, koğuş kapısı gün içinde kapalı tutulmaktadır. Kişiler sadece mevzuattaki koşullarda aynı oda dışındaki hükümlülerle konuşabilirler. Yeterli güvenliğin sağlanmış olduğu bu ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutukluların gereksinimine göre bireysel ya da toplu olarak iyileştirme yöntemleri uygulanabilir niteliktedir (Resmi Gazete, 2004).

Tablo 1. 4. Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.

	KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI
TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
L Tipi	Büyük kentlerde bulunan eski ceza infaz kurumlarının yerine uluslararası standartlarda yeni ceza infaz kurumlarına olan ihtiyaç ve eski ceza infaz kurumlarının kapasite yetersizliğine çözüm bulma arayışı, bu ceza infaz kurumunun ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Bu ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutukluların barınma, sağlık ve eğitim faaliyetleri ile sportif ve kültürel hizmetlerinin sunulduğu her türlü iyileştirme ihtiyacına cevap verecek yeterli fizikî mekânlar mevcuttur. Bu kurumlarda bireysel odalar, açık avlular, ortak yaşam ünitesi ve 7 kişinin bir arada bulunduğu bir ünite bulunmaktadır. Odalarda 100x125 cm boyutlarında ışık alan çift ve saydam camlı pencereler mevcuttur. Odalardaki bahçe kapıları gündüz belirli saatlerde açılmakta gece de kapatılmaktadır. Hükümlü ve tutuklular 7 kişilik ortak yaşam alanını gündüzleri kullanmaktadırlar. L tipi kapalı ceza infaz kurumlarının koğuş sisteminden dolayı güvenlik zafiyetleri en az seviyededir. Koğuş sistemi 7 kişilik 61 ünite, 3 kişilik 4 oda, tek kişilik 40 oda olarak projelendirilmiştir. Ceza infaz kurumunda bulunan ana kontrol merkezi ile altı lokal kontrol merkezinde; günlük hizmetlerin (sayım, hastane, ziyaret, duruşma, tahliye, görüş vb.) kaydı tutulmakta, tüm sirkülasyon organize edilmekte, personel tarafından idari blok ile hükümlü ve tutuklu bloklarına geçişler kontrol edilmektedir. Kurumda kullanılan göz biyometrisi ile kuruma giriş-çıkışların kontrolü yapılmakta ve izinsiz girişlerin engellenmesi amaçlanmakta, duyarlı kapı ve X-Ray cihazı ile de kuruma ait tüm giriş-çıkışlarda elektronik arama sağlanmaktadır. Ceza infaz kurumunda ki X-Ray ile kuruma giren her türlü eşya ve erzakın X ışınları ile detayları görülebilmektedir. Sitemin bağlı olduğu iki ayrı monitör eşyaların detaylarını ve içeriğini göstererek şüpheli eşyaları yakından göstermekte ve yasak olan maddeleri belirlemektedir. Arama sırasında ayrıca el detektörü de kullanılmaktadır. Kurumda; kurum müdürü, ikinci müdürler, idare memuru, sayman, doktor, diş hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, infaz ve koruma baş memuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır.
T Tipi	T tipi kapalı ceza infaz kurumları büyük kentlerde bulunan eski ceza infaz kurumlarının yerine ya da kapasite yetersizliğine çözüm bulmak amacıyla uluslararası standartlara uygun inşa edilen ve edilecek olan kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Hükümlü ve tutukluların barınma, sağlık, eğitim ve her türlü iyileştirme ihtiyaçlarını karşılayacak ve sportif ve kültürel hizmetlerin sunulacağı yeterlilikte fizikî alanlara sahiptir. 616 kapasiteli olan kurumda, 3 ve 8 kişilik odalar iki katlı olmak üzere 8 kişilik 72 oda, 3 kişilik 8 oda, 1 kişilik 16 oda bulunmaktadır. Tek kişilik odaların alanı 12 m² olarak projelendirilmiştir. 3 kişilik ve 8 kişilik odaların alt katları ortak yaşam alanı olarak kullanılmakta üst katları ise yatak bölümleri olarak kullanılmaktadır. 3 kişilik odaların ortak yaşam alanlarının ve yatakhane bölümünün alanı 27 m² dir. 8 kişilik odaların yatak bölümlerinin alanı 28 m², ortak yaşam alanı ise 32,5 m² dir. 3 kişilik odaların havalandırma bahçelerinin alanı 30 m² dir. Kurumda sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı 494 m² alana sahip kapalı spor salonu, 251 m² alana sahip açık spor alanı, 226 m² alana sahip çok amaçlı gösteri salonu, aynı anda 450 kişinin görüşebileceği açık görüş alanı, 36 kişinin görüş yapabileceği kapalı görüş alanı ve 32 kişilik avukat görüş alanı bulunmaktadır. Kurumda eğitim ve iyileştirme faaliyetleri kapsamında iş atölyeleri, dersane ve kütüphaneler, revir ve sağlık üniteleri bulunmaktadır. T tipi kapalı ceza infaz kurumları sekiz, üç ve tek kişilik oda sistemine bağlı olarak koğuş sisteminden kaynaklanan güvenlik zafiyetini en aza indirecek şekilde projelendirilmiştir. Kurumda günlük hizmetlerin revir ve sağlık (sayım, hastane, ziyaret, duruşma, tahliye, görüş vb.) kayıt altına alındığı, personelin idari blok ile hükümlü ve tutuklu bloklarına geçişlerin kontrol edildiği ve tüm sirkülasyonun organize edildiği bir kontrol merkezi bulunmaktadır. Kurumda, giriş-çıkışların kontrolü ve izinsiz girişleri engellemek amacıyla, göz biyometrisi ve binaya tüm giriş-çıkışlarda elektronik arama imkânı sunan duyarlı kapı ve X-Ray cihazı bulunmaktadır. X-Ray cihazı kullanılarak, kuruma giren her türlü eşya ve erzakın X ışınları ile detaylı araştırılması mümkün olmaktadır. Sitemin bağlı olduğu iki ayrı monitör eşyaların detaylarını ve içeriğini göstererek şüpheli eşyaları yakından göstermekte ve yasak olan maddeleri belirlemektedir.

	Arama sırasında ayrıca el detektörü de kullanılmaktadır. Kurumda; kurum müdürü, ikinci müdürler, idare memuru, sayman, doktor, diş hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, kâtip, sağlık memuru, infaz ve koruma baş memuru, teknisyen, infaz ve koruma memuru, hasta bakıcı, odacı, çamaşırcı, kaloriferci ve hizmetli görev yapmaktadır. Kurumun dış güvenliği jandarma tarafından sağlandığı için kurumunun ihata duvarı üzerinde jandarma nöbetçi kuleleri bulunmaktadır.
E Tipi	Daha önce koğuş sistemine göre inşa edilen bu ceza infaz kurumları, 2, 4, 6, 8 ve 10 kişilik kapasiteli oda sistemine dönüştürülmüş olup her odanın kendine ait havalandırması bulunmaktadır. 600 kişilik kapasitesi bulunan bu ceza infaz kurumlarına gereken durumlarda ranzalar eklenerek kapasite 1000'e çıkarılabilir. Binanın ilk kısmının üst katı idareye ayrılmıştır. İki katlı olan binanın, ilk kısmının üst katı idareye ait olup alt katlar yemekhane, üst katlar ise yatakhane olarak kullanılmaktadır. Bulunan diğer kısımlar; tam teşkilatlı mutfak, 80 kişilik müşahede bölümü, çamaşırhane, soğuk hava deposu, hamam, mescit, konferans salonu, berber, özel ziyaret yerleri ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Müşahede odaları son yıllarda yapılan tadilat ile yeni küçük oda tipi koğuşlara dönüştürülmüştür. Çocuk ve kadınlar için de ayrı bölmeler, jandarma için müstakil yer ve bahçe içerisinde üç lojman bulunmaktadır. Bina kalorifer sistemiyle ısıtılmaktadır.
C Tipi	164 kişilik kapasitesi bulunmakta, gerektiğinde bu sayı 300'ü bulmaktadır. Bu ceza infaz kurumlarında 8 koğuş, 4 disiplin hücresi, kütüphane, konferans salonu, çocuk ve kadınlar için ayrı bölümler, banyo ve mutfak alanı bulunmaktadır.
M Tipi	Koğuş sistemine göre iki katlı olarak projelendirilen M tipi kapalı ceza infaz kurumu daha sonra 4, 6, 8, 10 kişi kapasiteli oda sistemine dönüştürülmüştür. M tipi ceza infaz kurumlarında alt katlar yemekhane, üst katlar yatakhane olarak kullanılmakta ve her odanın havalandırma alanı bulunmaktadır. Kurumda 6 disiplin hücresi, tam teşkilatlı mutfak, mescit, konferans salonu, hamam, soğuk hava deposu, özel ziyaretçi yeri, berber, bulaşık ve çamaşırhane ve iş atölyeleri bulunmakta bina kalorifer ile ısıtılmaktadır.
B Tipi	7 koğuşu ve 2 disiplin hücresi, kadın ve çocuklar için ayrı bölümleri, banyosu, mutfak alanı ve havalandırması bulunmaktadır.
Kadın Kapalı Tipi	Kadın kapalı ceza infaz kurumları kadın hükümlülerin hapis cezalarının infaz edildiği Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 8. ve 9. maddelerine göre inşa edilmiş kurumlardır. Eğer bu ceza infaz kurumları ihtiyacı karşılama konusunda yetersiz kalırsa, ceza infazları erkek hükümlülerin kaldığı bölümlerle bağlantısı olmayan bölümlerde gerçekleştirilir.
BTOK (Belirli Bir Tipi Olmayan)	Değişik tipleri mevcut olan bu tür ceza infaz kurumlarının kapasiteleri de farklıdır. Kapasitelerine göre revir, müstakil mutfak, bulaşık ve çamaşırhane, soğuk hava deposu, mescit, berber, özel ziyaretçi mahalli, hamam ve iş atölyeleri bulunmaktadır. Bugün için faal olan ve kullanılan herhangi bir tip proje üzerine inşa edilmeyen il ceza infaz kurumu binaları kaloriferli olup kadın ve çocuk hükümlüler ile jandarmanın da kurumda ayrı bir bölümü mevcuttur.

Kaynak: CTE, 2015a.

1.3.4.3. Açık Ceza İnfaz Kurumları

Bu ceza infaz kurumlarında hükümlülerin iyileştirilmeleri konusunda çalıştırılmalarında ve meslek edindirilmelerine öncelik veren, firara karşı engelleri ya da dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenliğin sadece kurum görevlilerinin gözetim ve denetimine dayanarak sağlandığı ceza infaz kurumlarıdır. Açık ceza infaz kurumları ihtiyaç olduğunda *kadınlar* ve *gençler* için de kurulabilir kurumlardır. Müstakil açık ceza infaz kurumlarının olanların yanı sıra *Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarımız Müdürlüğüne Bağlı Açık Ceza İnfaz Kurumları* da bulunmaktadır. Bu kurumların en

önemli özelliği ilk kez suç işleyen ve 2 yıl ve daha az süreli ceza alan kişilerin cezaları doğrudan açık ceza infaz kurumlarında yerine getirilir (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 14. maddesi).

1.3.4.4. Çocuk ve Gençlere Yönelik Ceza İnfaz Kurumları

Yetişkin olmayan hükümlü ve tutuklular için oluşturulmuş ceza infaz kurumlarıdır. Çocuklar için 2, gençler için ise tek tip özel ceza infaz kurumu bulunmaktadır.

Tablo 1. 5. Çocuk ve Gençlere Yönelik Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.

ÇOCUK VE GENÇLERE YÖNELİK CEZA İNFAZ KURUMLARI	
TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
Çocuk Kapalı	Çocuk tutuklu ya da çocuk eğitim evlerinden disiplin suçları ya da farklı nedenler yüzünden kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları, firara karşı iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan ceza infaz kurumlarıdır. 12-18 yaş grubundaki çocukların cinsiyetleri ve fiziki gelişim durumları göz önüne alınarak bu kurumların ayrı ayrı bölümlerinde barındırılırlar. İnfaz kurumunda ayrı bölümler ya da yer olmaması durumunda öncelikli olarak kadın ceza infaz kurumlarında kendilerine ayrılan bir yerde, orada da yer yoksa kapalı ceza infaz kurumlarında yine kendilerine özel oluşturulacak alanlarda cezalarının infazı gerçekleştirilecektir (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 11. maddesi). Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 8. maddesi, kapalı ceza infaz kurumlarının inşasında ne gibi hususların temel alınacağını, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 9. maddesi de bu kurumda hangi maddelerden yargılanan kişilerin cezalarının infazının yapılacağı ve ne şekilde yapılacağı belirtilmektedir.
Gençlik Kapalı	Cezanın infazına başlandığı tarihte 18 yaşını bitirmiş ama 21 yaşını doldurmamış genç hükümlülerin aldıkları cezaların infaz edildiği, eğitim ve öğretim esasına dayalı, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip ceza infaz kurumlarıdır (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 12. maddesi).
Çocuk Eğitim Evleri	Bu kurumlar, çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların hükümlünün eğitimi, meslek edinmesi ve yeniden toplumla bütünleşmesi amaçlarıyla infaz edildiği yerlerdir. Açık ceza infaz kurumlarında olduğu gibi bu kurumlarda da firarı önlemeye yönelik engeller ya da iç-dış güvenlik görevlileri yoktur. Bu kurumlarda bulunanlar, eğer, kurum içinde ya da dışında bir eğitim-öğretim programına devam ediyorsa 18 yaşını dolduran çocukların 21 yaşına kadar bu tesislerde kalmasına izin verilmektedir (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 15. maddesi).

Kaynak: CTE, 2015a.

1.3.4.5. İlçe Tipi Ceza İnfaz Kurumları

Bu ceza infaz kurumları ilçelerde faaliyet gösteren küçük kurumlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ilçelerde kurulmaya başlanmıştır. Ceza infaz

kurumlarının modernizasyonları çerçevesinde sayısı azalmıştır. İlçe kapalı ceza infaz kurumlarının değişik özelliklere sahip 6 farklı türü bulunmaktadır.

Tablo 1. 6. İlçe Tipi Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.

	İLÇE TİPİ CEZA İNFAZ KURUMLARI
TÜRÜ	ÖZELLİKLERİ
A Tipi	1950 ve 1970'li yıllarda inşa edilmişlerdir. 4 koğuşu bulunmakla birlikte banyo, mutfak, kütüphane ile konferans salonuna da sahiptir. 24 kişilik kapasitesi bulunan bu ceza infaz kurumlarının kadın ve çocuklar için ayrı bölümleri bulunmaktadır. Ancak gerektiğinde 30 kişiyi de barındırabilirler.
A1 Tipi	Bu ceza infaz kurumları da ilçe ceza infaz kurumları olup A Tipi Ceza infaz kurumuyla aynı yıllarda yapılmışlardır. Ceza infaz kurumunun 4 koğuşu, 2 hücresi ve her koğuşun yanında mutlak işlevi gören bölümleri mevcuttur. Bu tipte de çocuk ve kadınlar için kullanılan ayrı bölümler ile kütüphane ve konferans salonu bulunmaktadır. Normal kapasitesi 24 tür, gerektiğinde 40 kişiyi barındırabilir.
A2 Tipi	Bu ceza infaz kurumları A ve A1 tipi kapalı ceza infaz kurumlarının birçok özelliğini barındırmakla birlikte bu ceza infaz kurumlarının ayırıcı özelliği 1950 ve 1960'lı yıllarda inşa edilmiş olmaları, 40 kişilik kapasiteye sahip olmaları ve 5 koğuş ile 2 hücreye sahip olmalarıdır.
A3 Tipi	Diğer A tiplerinde olduğu gibi bu tipte ilçe ceza infaz kurumu özelliğindedir. 6 koğuşa ve 60 kişilik kapasiteye sahiptir. 1950 ve 1960 yıllarında inşa edilmiştir. Kadın ve çocuklar için ayrı bölümleri, konferans salonu ve kütüphanesi bulunmaktadır.
K1 Tipi	İlçe tipi ceza infaz kurumudur. 4 koğuş ve 2 disiplin hücresine sahiptir. Kütüphane, konferans salonu ve kadın ve çocuk hükümlüler için ayrı bölmeleri bulunmaktadır. Kapasitesi 42 olan kurumda gerektiğinde 60 kişi barınabilir. Her koğuşta banyo ve mutfak bulunmakla birlikte havalandırma bahçesine de sahiptir.
K2 Tipi	60 kişilik kapasiteye sahip olan yeni ilçe tipi özelliğinde ki kurum, yedek ranzaların yerleştirilmesi halinde 150 kişi barındırabilir. Kurumda çocuk ve kadın hükümlüler ile jandarma için ayrılan bölümler ile 6 koğuş ve 2 disiplin hücresi, her koğuş için bir teneffüs alanı, her koğuşun yanında banyo ve mutfak, konferans salonu ve kütüphane mevcuttur

Kaynak: CTE, 2015a.

1.4. Çocuk Suçluluğu ve Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim Faaliyetleri

1.4.1. Çocukluk Kavramı

Çocukluk en genel ifade ile insan yavrusu anlamına gelmekle birlikte, insan hayatında doğumla başlayıp belli bir yaşa kadar devam eden, insan hayatının belli bir dönemini oluşturmaktadır. İnsanın çocukluk döneminin hangi yaşlar arasında olduğu konusunda birçok fikir bulunmaktadır. Çocuk kavramı üzerinde farklı görüşlerin olmasının önemli bir etmeni birçok bilim dalının bu kavramla ilgili çalışmalarının farklı sonuçlar elde etmeleri ile ilgilidir. Bununla birlikte toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları ile bulundukları iklimlerin farklı özelliklere sahip olmasından

kaynaklanan insan gelişiminin farklı etkilenmesi, çocukluk kavramının da çeşitli şekillerde yorumlanması sonucunu doğurmuştur (Yağbasan, 2010).

Çocuk; *“Küçük yaştaki oğlan veya kız: Soy bakımından oğul veya kız, evlat: Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak: Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi”* (TDK, 2015) olarak tanımlanabilir. Bir başka tanım da ise şöyle denilmektedir; *“Aklının bir şeye ermediği, saf olduğu düşünülen kimse”* (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986: 2762).

Çocuk yetişkinliğe tam olarak erişemeyen ergenlik öncesi dönemi yaşayan bireydir. Çocuklar bu dönemde bağımsız hareket edemedikleri için anne ve babalarına muhtaç olarak yaşarlar ve iradelerini özgür bir şekilde kullanan bireyler olarak kabul edilmezler (Kılbaş, 2000). Dünyaya gelen her çocuk her ne kadar atalarının genlerini ve karakteristik özelliklerini taşısa da atalarından farklı biyolojik, ruhsal ve fizyolojik özellikler göstermektedirler. Her çocuk kendinden öncekilere benzemediği gibi kendinden sonrakilere de benzemeyecek duygusallığa, ruh haline ve fiziksel özelliklere sahip olduğundan, çocuk büyük insanın küçüğü değil, tek ve özel olan farklı bir bireydir (Kılıç, 2007).

Şensoy çocuk için şu ifadeyi kullanmıştır; *“Bir heykeltıraşın dilediği ve muhayyilesinde canlandırdığı şekli verebileceği macun gibi, çocuk da, etrafını çeviren örneklerle göre şekillendirebilmesi kolay ve bu itibarla, dikkat, nezaret ve itina edilmesi, bunun gibi, himaye olunması lazım gelen bir mahlûktur”* (Şensoy’dan akt. Fişek vd., 2008: 22)

Çocukluk kavramı toplumdan topluma değişebildiği gibi, aynı toplumda zaman içerisinde de farklı tanımlanabilmektedir. Eski çağlarda çocukluk dönemi insan hayatının farklı özelliklere sahip belli bir dönemi olarak değil de, insan hayatının diğer dönemleriyle bütünleşmiş bir parçası olarak kabul edilmekteydi. Yetişkin ve çocuklara aynı yaptırımın uygun görülmesine sebep olan bu anlayış, 17. yüzyıla kadar devam etmiştir. Çocukluk kavramı ilk olarak 17. yüzyılda Batı toplumlarında ortaya çıkmış ancak yapılan çocukluk tanımında, belirli yaş aralığında bulunan insanların fiziksel, bedensel ve zihinsel özelliklerinden dolayı kendilerine ayrıcalık tanınan insanlar olması gerekirken, bu ayrıcalıklardan yararlananların üst sınıfa ait çocuklar olduğu görülmüştür. 19. yüzyılda tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçişe bağlı olarak,

çocukluğun getirdiği ayrıcalıktan yararlananların tabanı da genişlemiş, orta sınıfa dâhil olan insanların çocukları da bu ayrıcalıktan yararlanmaya başlamıştır. Böylelikle çocukluk kavramı bütün toplumun kabul ettiği ve her kesimdeki çocukların yararlanabildiği bir ayrıcalıklı insan dönemi olarak kabul edilmiştir (Kunt, 2003).

1.4.1.1. Psikolojik Açıdan Çocuk

Bilim adamları 18. ve 19. yüzyıllarda insan davranışları üzerine araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar tıp, biyoloji, eğitim ve felsefe alanlarında yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların sonucunda bu bilimlerden farklı olarak insan davranışını inceleyen özel bir bilim alanı olan psikoloji bilimi ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2007). Psikoloji bilimi “*insan davranışının ve zihin sürecinin bilimi olarak tanımlanır*” (Onur, 2010).

Psikoloji biliminin çalışmaları sonucunda, yetişkinlerin, çocukların davranışları üzerinde olumlu ve olumsuz etkilere sebep olabileceği anlaşılmıştır. Psikanalitik psikolojisinin kurucusu kabul edilen Freud’un bu alanda yapmış olduğu çalışmalarda “*bireyin çocukluk yaşantısının yetişkin kişiliğini güçlü biçimde etkilediğini*” sonucuna ulaşılmıştır (Kılıç, 2007).

Psikanalitik kuram çocuk suçluluğunun sebeplerine ilişkin önemli açıklamalar getirmiştir. Freud kuramını “*insanın kişiliğindeki parçaların etkileşimine dayandırmıştır*” (Attar, 1993). Freud’a göre insan kişiliğini oluşturan üç temel birim vardır. Bunlar id, ego ve süperegö’dür. İd birimi cinsellik ve saldırganlık gibi ilkel içgüdüleri içinde barındırır. Süperegö ise vicdanı temsil eden birimdir. Vicdan duygusu kişinin çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ego birimi ise İd birimindeki ilkel duygular ile temel insani değerleri içinde barındıran Süperegö birimi arasında denge kurma görevini yerine getirmektedir. İd’in temsil ettiği ilkel duyguların istekleriyle, Süperegö içerisindeki insani değerleri doğru denetleyemeyen ego sorunlara sebep olur ve çocuk suçluluğu ortaya çıkmış olur (Attar, 1993; Kılbaş, 2000).

Freud çocuğun hayatını kapsayan gelişim evrelerini belirlemiştir. Freud çocuğun temel gelişiminin, bu gelişim evreleriyle birlikte oluştuğuna inanıyordu. Freud insanın cinsel hayatındaki evrelerini geniş bir şekilde ele almış ve tanımlamaya çalışmıştır.

Psikoseksüel evreler olarak adlandırılan gelişim dönemleri sırasıyla; oral, anal, fallik, latent ve genital dönemlerdir (Karip, 2007).

Oral Dönem: Çocuğun doğumdan sonraki bir, bir buçuk yıllık zaman dilimine karşılık gelmektedir. Bu dönemde fiziksel olarak gereksinimlerini karşılayamayan çocuğun, buna bağlı olarak yetişkinlik dönemine kadar sürecek olan güvensizlik duyguları ile bağımlı kişilik olma özelliklerinin oluşmaya başladığı dönemdir (Yeşilyaprak, 2006).

Anal Dönem: Çocuğun üç yaşın sonlarına eriştiği zaman dilimini kapsamaktadır. Çocuğun bu dönemdeki yaşamı çevresiyle uyum içerisinde geçirilebilirse, çocuk gelecekte kararlı bir insan ve kararlarının sonuçlarına katlanabilen bir birey olur. Yine çocuğun bu dönemi iyi geçirebilmesine bağlı olarak çocuk ileride diğer insanlarla işbirliği yapabilme konusunda yetenek kazanabilir (MEB, 2009).

Fallik Dönem: Çocuğun 3-6 yaşları arasındaki dönemini kapsar. Çocuk bu dönemde cinsel organ uyarılmasının merkezindedir. Çocuk bu dönemde kendi cinsinden olanlarla özdeşim kurar.

Latent Dönem: Çocuğun 6-12 yaşları arasındaki dönemi kapsar. Bu dönemde çocuğun, cinsel merakına karşı durgunlaşma söz konusudur. Bu dönemde çocuğun sosyalleşmesinin temelini kurması için başarılı özdeşimler kurabilmesi gerekir. Sosyalleşme süreciyle çocuk cinsel enerjisini öğrenme ve beceri geliştirmeye yönlendirecektir (Karip, 2007).

Genital Dönem: Çocuğun 12-18 yaşları arasındaki dönemini kapsamaktadır. Bu dönem çocuğun kişilik kazanacağı dönem olduğu için önemli bir dönemdir. Bu dönemdeki birey tam anlamıyla ne bir çocuk nede bir yetişkin birey özelliğindedir. Yani çocukluk ve yetişkinlik özelliklerini içinde barındıran ama her ikisinin de bütün özelliklerini tam olarak yansıtamayan dönemdir. Bundan dolayı bu dönemdeki çocuk fazla sıkılmamalı, çocuğa titizlikle yaklaşılmalı ve temel insani değerler ile toplumsal değerler sağlam bir şekilde kişiliğine yerleştirilmelidir. Ergenlik dönemini temsil eden bu dönemde çocuğun cinsel olarak olgunlaşması, toplumda suç sayılan bazı cinsel davranışlarda bulunmasına sebep olabilir. Çocuğun özenerek ve bilinç dışı olarak yaptığı bazı cinsel eylemler toplumda suç olarak kabul edilebilmektedir (Cantürk, 2010). Çocuğun toplum tarafından suç olarak algılanan davranışlarla karşılaşmaması

için aileler tarafından çocuğa doğru cinsel bilgilerin sağlıklı bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Özellikle erkek çocuklarını cesaretlendiren “*erkek çocuğudur, yapar*”, “*olur böyle şeyler*” gibi cümleler söylenmemelidir. Bu gibi sözler çocuğu, başkalarının canını yakacak, toplumsal huzuru bozacak hareketlere yönlendirebilir. Bu dönemi başarıyla atlatabilen bireyler daha sonraki hayatlarında daha olgun ve cinsel hayatlarında daha sağlıklı bireyler olarak toplumda yer alırlar. Böyle kişiler sevgi ilişkilerinde daha başarılı olurlar, çalışkan ve üretken bireyler olarak toplumda yer alırlar (MEB, 2009).

Freud, psikoseksüel kuramıyla çocuğun hayatının ilk yıllarının hayatının bütün dönemlerinin psikolojik temellerini oluşturduğunu belirtmiştir. Freud’a göre, beş döneme ayırmış olduğu ve doğumdan on sekiz yaşına kadar süren insanın çocukluk dönemindeki psikolojik gelişimi, insanın bütün hayatını etkileyebilir. Buna bağlı olarak, çocuğun gelişim evrelerini sağlıklı bir şekilde geçirmesi gelecekteki yaşamında başarılı ve mutlu bir hayat sürmesini olumlu yönde etkileyecektir. Çocukluktaki psikoseksüel dönemlerin çocuğun kişilik kazanmasında ve çocuğun toplumla bütünleşmesinde büyük önem taşıması sebebiyle çocuğun bu dönemleri sağlıklı ve başarılı geçirmesi gerekmektedir. Sosyalleşme sürecini sağlıklı bir şekilde geçiren birey toplum içerisinde yerini alır. Böylelikle çocuğun hem suç işleme ihtimali azalırken hem de çocuk daha az sorunlu birey olarak toplumda yerini alır. Bu dönemlerin sağlıklı bir şekilde geçirilmesinde ise ailenin rolü ve eğitimi çok önem taşımaktadır.

Çocuk psikolojisi ve çocuk gelişimi üzerinde araştırma ve açıklama yapan diğer bir araştırmacı ise Erik Erikson’dur. Freud’un öğrencisi olan psikanalizci Erikson “*sonraki bütün kişilik gelişimi ve uyumu daha önceki gelişimden ve uyumdan evrimleşir ve ilk yaşantılar bir kişinin gelecekteki kimliğini kolaylaştırır ya da tehlikeye sokar*” fikrini benimsemektedir (Gander ve Gardiner, 2004). Erikson’a göre kişinin bütün yaşamını belirleyen sekiz evre bulunur. Erikson insan hayatının psikolojik devirlerini ele alırken Freud gibi belli yaşa kadar sınırlı kalmayıp, insanın bütün hayatını kapsayan psikolojik sınıflandırmalar yapmıştır. Bu evreler kendinden bir sonrakini ve daha sonrakini etkilemektedir. Bu evreler içerisinde meydana gelen psikolojik bulanımlar tehdit olarak algılanmamalı ve insanın kişiliğini değiştiren ve kişiliğinin biçimlenmesine yardımcı olan kazanımlar olarak kabul edilmelidirler.

Erikson'un Psikososyal gelişim dönemleri;

1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay),
2. Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (1,5-3 yaş),
3. Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş),
4. Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu (6-11 yaş),
5. Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş)
6. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (Yalnızlık) (21-30 yaş)
7. Üretkenliğe Karşı Verimsizlik (Durgunluk) (30-65 yaş)
8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk, 65 yaş ve sonrası (Arslan ve Arı, 2010).

Erikson kişinin hayatı boyunca bazı kriz ve bunalımlar yaşadığını belirtmiştir. Bu kriz ve bunalımları ortaya çıkaran sebeplerin ise kişinin bazı zamanlar yaşadığı savunmasızlığına ve potansiyelinin yüksek olmasına bağlamaktadır. Bu kriz ve bunalımların sağlıklı bir şekilde atlatılmasına bağlı olarak kişi psikososyal açıdan çok büyük faydalar, tecrübeler ve kazanımları elde edecektir. Yaşanan her kriz bireyin gelişimini şekillendirmekle birlikte bir sonraki krize de temel oluşturarak basamak vazifesi görmektedir (Arslan ve Arı, 2010). Erikson kişilik gelişimini etkileyen en önemli etmenin çocuğun, çocukluk yıllarının başlangıcında anne ve babasıyla olan ilişkisinin olduğunu vurgulamaktadır. Bundan dolayı çocukluğun ilk yıllarında anne-baba ve okul öncesi öğretmenlerin çocukla olan iletişiminin niteliğinin çocuğun kişiliği üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu belirtmiştir (Yeşilyaprak, 2006).

Freud ve Erikson'un çocuğun psikolojik durumuna ve gelişimine yönelik yaptıkları açıklamaların ortak sonucu olarak; çocuğun yetişkin gibi olmadığı ve bazı evreler ve dönemleri yaşadıktan sonra kazandığı yetenek ve tecrübelerle yetişkin psikolojisine sahip olabileceği belirtilmiştir. Bundan dolayı çocuğun yetişkinlerden farklı bir psikolojiye sahip olduğu, onlara farklı yaklaşılması gerektiği ve çocuklara yaşlarının kaldırabileceği sorumlulukların yüklenmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Kuramlardaki diğer ortak sonuçlara baktığımızda ise ailenin çocuğun psikolojik gelişimi

ve kişilik kazanmasına olan büyük etkisine vurgu yapılmış ve bebeklikten itibaren çocuğu şekillendiren ailenin, çocuğun suç işlemesi üzerinde etkili olduğu anlatılmıştır.

1.4.1.2. Sosyolojik Açıdan Çocuk

Çocuğun Sosyalleşmesi; Biyolojik bir canlı olarak dünyaya gelen bebek geçirdiği sosyal evreler ve sosyalleşme süreci sonucunda topluma uyum sağlayan bir birey haline gelir. Çocuk çevresindeki Ana, baba, kardeşler, arkadaşlar, oyun grupları, okul ve eğitimciler gibi bireylerle girmiş olduğu karmaşık ilişkiler sonucunda toplumun bir bireyi haline gelir (Erkan vd., 2002). Çocuğun bu sosyalleşme süreci üzerinde en etkili rolü ise aile üstlenmektedir. Aile bireyin sosyalleşmesinde kalıcı bir etki bırakır. Çocuğun kişiliğinin oluşumunda ve çocuğun bundan sonraki yaşamında nerede nasıl yaşayacağını belirlenmesinde ailede kalıcı olarak kazanmış olduğu sosyalleşme süreci etkili olur.

Ebeveynlerin çocuklarından beklentileri sosyal, kültürel ve ekonomik koşullara göre farklılık göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarına vermiş oldukları eğitim bu farklı beklentilerle paralellik göstermektedir. Ebeveynler çocuklarını “*nasıl çocuklar istiyoruz?*”, “*çocuklardan bizim beklentilerimiz nelerdir?*” gibi sorulara göre yetiştirmekte ve bu sorulara göre kalıplara koyup, şekillendirmektedirler (Köksal, 2008). Aileler çocuklardan bu beklentilerini 7-8 yaşlarına kadar gerçekleştirebilirler. Bunun sebebi çocuklarda 7-8 yaşlarına kadar itaat ahlakının bulunmasıdır. Çocukların ne olduklarını anlamadığı mutlak sınırları oluşturan kurallar, yetişkinler tarafından çocuklara baskı yoluyla kazandırılır. Çocuk yaptığı hareketi büyüklerinin yönlendirilmesi sonucu yaptığı için neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeden yapmaktadır (Şemin, 1976). Çocuk bu yaşlardan sonra sosyal kuralları kısmen sorgulayarak hareket etmeye başlar.

İnsanın sosyalleşme süreci ömrü boyunca devam etmektedir. Devam eden sosyalleşme süreci içerisinde çocuğun sekizli yaşlardan sonra oyun gruplarına dâhil olması bu süreci hızlandırır. Kesin sınırlarla belirlenmeyen sosyalleşme süreci dönemleri çocukluktan ergenliğe, ergenlikten erişkinliğe, erişkinlikten yaşlılığa şeklinde gerçekleşmektedir. Bu dönemlerde yapılan her geçişte bir önceki dönemin etkileri gözlemlenmektedir (Yavuzer, 1990). Çocuğun sekizli yaşlarla birlikte oyun

arkadaşlarıyla etkileşiminin artması sosyalleşmesini önemli şekilde hızlandırmaktadır. Oyun gruplarına daha çok katılan çocuk benmerkezciliği ve başkalarına karşı saldırganlık gibi olumsuz davranışları azaltarak, yardımlaşma ve paylaşma gibi olumlu özellikleri kazanarak sosyalleşme sürecini hızlandırır (Yavuzer, 1990). Çocuk arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uymayı öğrenir. Burada kazanmış olduğu kurallara uyma alışkanlığı çocuğun toplumsal, sosyal ve ahlaki kurallara uyum sağlamasını kolaylaştırır. J. Piaget, çocuk oyunlarını incelemiş ve bu oyunların çocuğun sosyalleşmesini sağlayacak kuralları barındıran sosyal kuruluşlar olduğunu belirtmiştir. Örnek olarak çocuğun oynadığı bilye ve futbol uyanlarının kendine özgü ve karmaşık kuralları bulunmaktadır. Bu oyunlardaki kurallara uymanın zorunlu olması çocuğun ahlaki ve sosyal kurallara uymasını kolaylaştıracak ve sosyalleşmesine ivme kazandıracaktır (Şemin, 1976).

Hollingshead, ergenliği, *“Bireyin, içinde bulunduğu toplumun onu artık bir çocuk gibi görmeyi bıraktığı, fakat ona henüz yetişkin statüsünü, rolünü ve işlevini tümüyle vermediği yaşam dönemi”* olarak nitelendirir (Spengle’den akt. Yavuzer, 1990: 111). İnsan hayatında en çok sıkıntılıların yaşandığı dönem bireyin çocukluktan ergenliğe geçtiği dönemde meydana gelmektedir. Birey bazı zorlukları yaşayarak bu dönemi atlatır. Ergenliğe giren çocuk kendisinde meydana gelen zihinsel, bedensel ve cinsel farklılıkları yaşayarak bu dönemi sağlam ve başarılı şekilde atlatıp, sağlıklı bir benlik kazanma yolunda ilerler. Bu dönemde meydana gelen bazı hassas değişimler çocukta olumsuz davranışların oluşmasına sebep olabilmekte; bazı bireylerde suça karışma, istenmeyen gebelik, aşırı uyuşturucu kullanma gibi olumsuz durumlar söz konusu olabilmektedir (Gander ve Gardiner, 2004). Çocukta ergenlik dönemiyle birlikte sosyal yapıya uygun olmayan ve suç niteliği taşıyan davranışların sayısında artış meydana gelmektedir. Bu dönemde çocuğun yoğun olarak yaşadığı stres sorunuyla yaşadığı mücadele sonucunda çocuğun suç işlemesi ve toplumun hoş karşılamadığı davranışları sergilemesi kolaylaşır. Ergenlik döneminin sonuna doğru bu gidiş değişmekte ve çocuğun hareketleri daha kararlı bir hal almaktadır (Arslan vd., 2009). Çocukluktan ergenliğe geçen bireyin değerleri de değişmekte ve daha önce değer verdiği şeyler önemini kaybetmektedir. Bu dönemde birey kişilik gelişimi için önemli olan *“sorumluluk”*, *“özdeşleşme”* ve *“özerklik”* gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşırken yeni değerler bulma arayışı içine girmektedir. Çocuk bu kavramların uygulanmasıyla

toplum içerisindeki rolünü belirler (Yavuzer, 1990). Sosyalleşmenin önemli bir aşaması olan bu dönemi atlatan birey, artık toplum için önemli katkılar sunabilen bir olgunluğa erişir.

Her kuşağın toplumsallaşması, topluma en az üç yönden katkı sağlamaktadır. Bunlar;

1- *“Çocukların davranışlarının düzene konması ve istenmeyen ya da toplum karşısı içtepilerin denetim altına alınması.”*

2- *“Bireyin kişisel gelişiminin güçlendirilmesi, kendi kültürünün diğer üyeleri ile etkileşime girmelerine ve çevrelerine uyum sağlamalarına yardımcı olacak bilgi ve becerilerin kazandırılması.”*

3- *“Toplumsal düzenin devamlılığının sağlanması”* (Karip, 2007: 154).

Bireyin doğru bir şekilde sosyalleşmesinin anlaşılması onun toplumla olan uyumu sonucunda gerçekleşmektedir. Sosyalleşmenin tam anlamıyla oluşabilmesi bireyin toplumsal beklentilere tam bir uyum sağlamasıyla mümkün olmaktadır (Bayındır vd., 2007). Çocuğun sosyalleşmesine bağlı olarak çocuk suçluluğunun önlenmesi ile ilgili karar Birleşmiş Milletlerin Rehber Kurallarında (Riyad Rehber Kuralları) da yer almıştır. *“Özellikle ailenin, toplumun, akran (emsal) grupların, okulların, mesleki eğitimin ve çalışma dünyasının ve bunların yanı sıra gönüllü örgütlerin katılımı yoluyla, bütün çocukların ve genç kişilerin başarılı şekilde sosyalleştirilmelerini ve toplumla bütünleştirilmelerini kolaylaştıran önleyici nitelikli politikalar konusuna önemle işaret edilmelidir. Çocukların ve genç kişilerin düzgün kişilik gelişimine gereken saygı gösterilmelidir ve onlar (çocuklar ve genç kişiler), sosyalleşme ve toplumla bütünleşme süreçlerinin tam ve eşit partneri olarak kabul edilmelidirler”* (Gemalmaz, 2005).

Bireyin bütünü parçası olarak toplumda yer alıp sosyalleşebilmesi için çocukluk dönemi üzerinde dikkatle durulmalıdır. Bunun nedeni bu dönem çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan taklit etme ve model alma yöntemlerinin en yoğun yaşandığı dönemdir. Tüm toplumsal kurumların birbiriyle tutarlı olarak çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olmaları gerekir. Ailede kabul gören bir kural okulda ve öğretmenler tarafından da aynı paralellikte, çelişmeyecek şekilde kabul edilmelidir (Erkan vd., 2002).

Çocuğun diğer kurum ve gruplarda sosyalleşmesi için aldığı eğitim ailede almış olduğu temel eğitimin etrafında şekillenir. Sosyalleşme sürecinde aile, okul, akran, medya hepsi birer etkidir (Kurtuluş vd., 2009). Sosyalleşmede etken olan grup ve kurumlar bir bütünlük içinde birbirlerini tamamlamalı ve topluma sağlıklı bireylerin kazandırılması için tutarlı olmalıdırlar. Bunlar içerisinde en etkili ve kalıcı eğitimin verildiği aile eğitimi çok önem taşımaktadır. Ailede anne, baba ve kardeşlerle kurulan ilişkiler çocuğun sosyalleşmesinin temelini oluşturmaktadır. Ailede kazanılan sosyalleşmenin diğerlerinden daha kalıcı olduğu söylenebilir (Solak, 2007).

Çocuğun Sosyal Yapıdaki Yeri: Çocukluk sosyolojik açıdan eski çağlardan beri toplumun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Sosyal olgulardan biri olan çocukluğun her zaman her toplum tarafından benimsendiği söylenemez. Çocukluk bebeklik gibi biyolojik bir dönem olmanın aksine sosyolojik bir olgu olarak kabul edilmekte ve bazı toplumlarda çocukluk döneminin kabul edilmemesinin sebebi ise çocukluk ile yetişkinlik dönemleri arasındaki farklılığın belirgin olmayacak kadar ince bir hat oluşturmasıdır. Eski Yunanlılar çocukluk döneminin toplumsal olgular içerisindeki yerini tam olarak belirleyemeseler de, çocukluk döneminde ki insanların eğitimine büyük önem vermişlerdir. Yunanlılar okul ve eğitim zamanlarını boş veya serbest zaman anlamına gelen “*leisure*” kelimesiyle isimlendirmişler. Eski yunanlıların çocukların eğitimi için çoğunlukla serbest düşünce ve doğal öğrenme metotlarını kullanmışlardır. Okul ve eğitim zamanına boş veya serbest zaman anlamına gelen “*leisure*” kelimesini kullanmışlardır. Eski Yunanlılar daha çok serbest düşünce ve doğal öğrenme metotlarıyla çocukların eğitimlerine ağırlık vermişlerdir (Kılbaş, 2000).

Çocuklar toplumların nazarında korunmaya ve özel bakıma muhtaç sosyal guruplardır. Günümüzde çocukluk dönemi yaş gruplarıyla ifade edilmektedir. Böylelikle çocukluğun kesin yaş sınırları belirlenmektedir. Ülkemizde ise çocukluğun yaş sınırı 18 olarak belirlenmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin (BMÇHDS) birinci maddesine göre de 18 yaşını doldurmayan her insan çocuk olarak kabul edilmiş ve çocukluğun yaş gurubunun sınırı da 18 olarak belirlenmiştir. Eski Yunanlılar çocuk için belli bir yaş sınırı belirlememiş ve çocuk kavramı içinde net bir tanım kullanmamışlardır. Bunun sebebi olarak ortaçağın eğitim seviyesinde ki düşüklükten kaynaklanan bazı davranışların isimlendirilememesidir. Çocukluk kavramı da bu olgunlaşma eksikliğinden nasiplenmiştir. Çocukluk kavramı sosyal bir olgu olarak

ilk defa Rönesans döneminde ortaya çıkmıştır. Rönesans döneminde ortaya çıkan yeniliklerin en insani olanı olarak, çocukluk fikrinin ortaya atılması kabul edilebilir. 17. yüzyılda çocuk kavramının içerdiği anlam; özel bakıma ve korunmaya muhtaç ve yetişkinlere göre daha zayıf olan kişi anlamındaydı. 19. yüzyılda ise çocuk kavramının içerdiği anlam çocukları koruyucu ve yetişkinlere göre daha ayırt edici özelliklerinin olduğu anlamını kazanmıştır. Günümüze doğru çocuk ifadesinin anlamı çocuğun hassasiyetiyle ilgili artarak devam etmiştir (Kılbaş, 2000).

Toplumlarda çocukluk bebeklik gibi ayrı bir kategori olarak belirlenmese de tarihin her döneminde suç işleyen çocuklar için yapılan yaptırımlar ve uygulamalar çok eski dönemlerde bile yetişkinlerle aynı şekilde olmamıştır. Her ne kadar suçun çocukluğa ve yetişkinliğe göre yaptırımının farklılığı son iki yüzyılda belirgin bir şekilde ortaya çıksa da bu uygulamanın örneklerine eski toplularda da rastlanmıştır. *“Örneğin M.Ö. 2100 yıllarında yaşamış olan Babil Kralı Hammurabi’nin çıkardığı kanunda, çocukların uygun olmayan davranışları yetişkin suçlulardan ayrı bir sorun olarak ele alınmıştır. M.Ö. Sekizinci yüzyılda Sümer ve M.Ö. İkinci yüzyılda Hun’lara ait yazılarda da çocuğun korunmasına ilişkin bölümler bulunmuştur. Yine İbrani ve eski İngiliz yasaları ile İslam Ceza Hukukunda çocuklar, erişkinlerden ayrı tutulmuş ve onlara farklı yaptırımlar uygulanmıştır”* (Erkan vd., 2002).

Çocuk sosyal ve psikolojik bakımdan yardıma, özel bakıma ve gözetime ihtiyaç duymaktadır. Çocuğu yetişkinlerden ayıran yönü sosyolojik ve psikolojik olarak yetişkinlerden farklı yapıya sahip olmasıdır. Yetişkinlerden sosyal ve psikolojik yönleriyle ayrı olan çocuğa günümüzde hukuki açıdan da farklı uygulamalar ve ayrıcalıklar tanınmaktadır.

1.4.1.3. Hukuki Açıdan Çocuk

Çocukların hukuksal olarak tanınması ve çocuğa hukuki açıdan belli hakların verilmesi eski sayılmayacak bir zaman içerisinde gerçekleşmiştir. Çocuk haklarının gelişim sürecine bağlı olarak, çocuklar; üzerinde her hakka sahip olunan ve kişilik sahibi olmayan bir nesne olmaktan çıkmış, belli bir kişiliğe sahip bireyler olarak kabul edilmiştir (Balo, 2005). Eski devirlerde çocuğun bir eşya gibi kabul edilmesi, üzerinde tasarruf etme hakkına sahip olunan ve belli bir kişiliğinin olmadığı varlıklar olarak

kabul edilmesi, çocuğun hiçbir hakkı olmayan varlıklar olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Çocuk haklarının ortaya çıkmasına sebep olan gelişme; 1900'lü yıllarda çocukların fuhuş bataklığından kurtarıma çalışmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Kapitalizme karşı çocuk işçilerin korunması ve çocukların çalışmasına uygun olmayan ortamlarda çalıştırılmasının önlenmesi çalışmaları yirminci yüzyılda çocuk haklarının korunması ile ilgili yapılan diğer çalışmalara kaynak oluşturmıştır (Balo, 2005).

1779 yılında İsviçre'nin Zürich Kantonu'nda yayınlanan emirname çocuk haklarının korunmasıyla ilgili ilk sosyal politika belgesi olma özelliğindedir (Talas'tan akt. Fişek vd., 2008: 23). Çocuk haklarıyla ilgili kabul edilen uluslararası ilk ciddi çalışma, Birinci Dünya Savaşı'nın olumsuz sonuçlarını düzeltmek amacıyla Milletler Cemiyeti tarafından 26 Eylül 1924 tarihinde genel kurulda kabul edilen “ ocuk Hakları Cenevre Bildirgesi”dir. Bu belgenin içeriğinde çocukların yaşıatılması, geliştirilmesi, korunması ve eğitim hakları gibi hakları güvence altına alınmıştır (Müftüoğlu, 1993). İnsan hakları sorununun başlıca gündemini  ocuk hakları oluşturmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabulünden önce 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından Cenevre  ocuk Hakları Bildirgesinin kabul edilmesi insan haklarının korunması konusunda  ocuk haklarının önemini ve önceliğini ortaya koymaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde de ilk olarak çocukların yaralanacağı haklar konusunda önemli düzenlemeler yapılmıştır. Birleşmiş Milletlerin 20 Kasım 1959 tarihinde yayınlamış olduğu  ocuk Hakları Bildirgesi,  ocuk haklarının korunmasıyla ilgili atılmış olan diğer önemli bir belgedir. Bu belgenin içeriğinde insanın kendisinde olan en değerli şeyi çocuğa verme düşüncesinin olması,  ocuk ile toplum arasında bir bağ kurulmak istenmesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Kılbaş, 2000).

Sözü geçen belgelerle birlikte çocukların temel hakları güvence altına alınmıştır. Başta yaşama hakkı olmak üzere çocuklarla ilgili haklar bütün dünyada güvence altına alınmıştır.  ocuk Hakları Bildirgesi  ocukların “*Magna Carta'sı*” olarak kabul edilmektedir (Müftüoğlu, 1993). Cenevre  ocuk Hakları Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler  ocuk Hakları Bildirgesi gibi  ocuk haklarının korunmasına yönelik çoğu uluslararası anlaşmanın teoride kabul edilmesine karşın, anlaşmayı kabul eden ülkelerin mevzuatlarında kalmış ve tam olarak uygulama aşamasına geçilmemiştir. Bu anlaşmalar sıraya dizilen belli başlı tavsiyeler olarak kalmıştır (Balo, 2005).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHDS) 26 Ocak 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından imzaya açılmıştır. Belge imzaya açıldığı gün içerisinde 61 ülke tarafından imzalanmıştır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin ülkemiz tarafından imzalanması 14 Eylül 1990 tarihinde gerçekleşmiştir. 9 Aralık 1994'de belgenin 17, 29 ve 30. maddeleri Anayasa ve Lozan Antlaşmasına bağlı çekinceler gösterilerek TBMM'de onaylanmıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak 4058 sayılı yasa olarak yürürlüğe girmiştir (Ada, 2007). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarında geçen “Çocuk” kelimesini içeren yaş aralığı 0-18 olarak belirlenmiştir. Sözleşmenin 1. maddesinde; “*Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır*” (Bal, 2004: 5). 14/12/1990 tarih ve 45/112 sayılı kararla da “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi İçin Birleşmiş Milletler Rehber Kuralları-Riyad Rehber Kuralları” (United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency-The Riyadh Guidelines) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul ve ilan edilmiştir. İnsan Hakları ve Çocuklarla ilgili Uluslararası belgelerin incelenmesi ve yorumlanması sonucunda BMÇHDS ortaya çıkmıştır (Gemalmaz, 2005).

BMÇHDS çerçevesinde imzalanan bir diğer sözleşme 1966 yılında imzalanan Çocuk Haklarının kullanımıyla ilgili Avrupa Sözleşmesidir. Avrupa Sözleşmesinin amacı; BMÇHDS'de çocuklara tanınan hakların yararlanılması sağlamak; aile hukukunda ortaya çıkan sorunlara karşı adli ve idari konularda çocuğa söz sahibi olabilme imkânını sağlamaktır. Sözleşmenin diğer bir amacı taraf devletlere çocuk haklarının yaygınlaşması ve uygulamaya geçirilmesi için teşvik görevini yüklemektir (Balo, 2005).

1.4.2. Türk Ceza Kanunda Çocuk

5237 sayılı TCK da çocukla ilgili maddeler 6. ve 31. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunun 6. maddesinde; *henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*, ifadesi kullanılarak çocuk tanımı yapılmıştır. 31. maddede ise 0-12, 12-15 ve 15-18 yaş grupları olmak üzere çocukların ceza sorumluluğu üç bölüme ayrılmıştır.

0-12 yaş grubu: “*Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak,*

çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.” (TCK madde 31/1) Ceza kanunumuzda 12 yaşın altındaki çocukların ceza sorumluluğu olmadığını öngörmüştür. Bu maddenin gerekçesinde ise; “İzlenen suç ve ceza politikasının gereği olarak, bu gruba giren yaş küçüklerinin ceza sorumluluğunun olmadığı normatif olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu çocuklar hakkında ceza yaptırımının uygulanması, cezanın özel önleme ve yeniden topluma kazandırma işlevi bakımından tamamen ters etki gösterecektir. Hatta bu çocuklarla ilgili olarak ceza kovuşturmasına ilişkin işlemlerin yapılması, psikolojik gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir. Bu nedenle, suç yoluna sürüklenmiş olan bu çocuklarla ilgili olarak, sadece koruyucu ve eğitici nitelikte olan güvenlik tedbirlerine başvurulabilir” ifadesi kullanılmıştır.

765 sayılı eski TCK’nin 53. maddesinde ise; “*Fiili işlediği zamanda on bir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılamaz ve ceza verilemez*” (Bıçak, 2004) hükmü öngörülmüştü. Yeni kanunla birlikte suç işleme yaşının alt sınırının 12’ye çıkarılması çocuklar açısından olumlu bir gelişmedir. Maddede, bu yaş grubunda bulunan suça sürüklenen çocuklar hakkında, işledikleri iddia olunan suç dolayısıyla çocuklara özgü güvenlik tedbirinin uygulanması konusunda hâkime takdir yetkisi verilmiştir (Balo, 2005). Söz konusu kanun 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı resmi gazetede de yayımlanan 03.07.2005 tarih ve 5395 sayılı kanunun 48. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Uluslararası sözleşmelerde çocuk suçluluğu ile “*Birleşmiş Milletler Çocukların Yargılanması İle ilgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar*” (Beijing Kuralları) ile ilgili deklarasyonda rastlanmaktadır (Defencefor Children International, 1993). Kuralların “*Kurallar ve Tanımların Çerçevesi*” olarak verilen, 4.1. maddesinde “*Çocuklar için cezai sorumluluk yaşı kavramını kabul etmiş hukuk sistemlerinde, duygusal, ruhi ve kültürel olgunluğu göz önünde bulundurarak yaşın alt limiti çok düşük tutulmamalıdır.*” denerek cezai sorumluluk yaşı için göz önüne alınması gereken asgari tanımları ortaya konulmaktadır (Polat, 2010). Ceza sorumluluğu yaş sınırı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Her ülke kendi sosyal kültürel, hukuki, psikolojik vb. etmenleri göz önüne alarak ceza sorumluluğu yaş sınırlarını belirlemiştir. Aşağıdaki tabloda ülkelerin ceza sorumluluğunu başlatma yaşları gösterilmiştir;

Tablo 1. 7. Ülkelerin Çocukların Ceza Sorumluluğunu Başlatma Yaş Sınırları.

ÜLKELER	CEZA SORUMLULUĞU YAŞ SINIRI
Sri Lanka, İskoçya	8
Irak, Filipinler	9
İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Nikaragua, Nepal	10
Kanada, Uganda, Kore	12
Fransa, Cezayir, Çad, Polonya, Tunus	13
Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya	14
Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç	15
Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili ve Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna	16
Belçika, Kolombiya, Panama ve Peru	18

Kaynak: Polat, 2010.

12-15 Yaş Grubu: TCK, bu yaş grubu küçüklerde ikili bir ayrıma gitmiştir. Birincisi “*Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.*” (TCK madde 31/2) Gerekçede sorumluluğun olup olmadığına kimin, nasıl karar vereceğine açıklık getirilmiştir. Buna göre; “*Bu grup yaş küçüklerinin ceza sorumluluğunun olup olmadığı, çocuk hâkimi tarafından tespit edilir. Ancak, bu belirlemeden önce, yaş küçüğünün içinde bulunduğu aile koşulları, sosyal ve ekonomik koşullar ile psikolojik ve eğitim durumu hakkında uzman kişilerce rapor hazırlanması istenir. Çocuk hâkimi, hazırlanan bu raporları, ceza sorumluluğunun belirlenmesiyle ilgili olarak yapacağı değerlendirmede dikkate alır.*” Ancak bu yaş grubunda bulunan suça sürüklenen çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirine hükmolunacaktır. Burada bir zorunluluk bulunmaktadır (Balo, 2005; Konanç, 1978).

“*İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis*

cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz” (TCK madde 31/2).

15-18 Yaş Grubu: Bu yaş grubuna giren çocukların ceza sorumluluğu kabul edilmiş ancak cezalarında indirme gidilmiştir. TCK madde 31/3’te bu yaş grubu ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Buna göre; *“Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz.”*

TCK madde 33’te ise sağır ve dilsizlerin yaş gruplarına göre ceza sorumlulukları belirlenmiştir. Buna göre; *“Bu kanunun, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, on sekiz yaşını doldurmuş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.”*

TCK’nin diğer maddelerinde de çocukla ilgili koruyucu hükümler mevcuttur (Göç, 2006);

Madde 76/e *“Gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesinin soykırım suçunu oluşturduğu ve bu suç için zaman aşımının olmadığı,*

Madde 77/f : *“Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı”nın insanlığa karşı işlenen suçlardan sayılmış ve bu suçu işleyenler sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına çarptırılacağı ve bunun zaman aşımına uğramayacağı,*

Madde 103/1 *“Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”*

Madde 104/1-2 *“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile*

cezalandırılır. Fail mağdurdan beş yaştan daha büyük ise, şikâyet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılır.”

Madde 194 *“Sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara veren veya tüketimine sunan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”*

Madde 226/1 a, b *“Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır.”*

Madde 226/3 *“Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.”*

Madde 228/2. *“Çocukların kumar oynaması için yer ve imkân sağlanması halinde, 2 yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.”*

Madde 229/1 *“Çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”*

1.4.2.1. Çocuk Koruma Kanunu

5395 Sayılı Çocukları Koruma Kanunu (ÇKK), korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması ve haklarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bu kanun; korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili alınacak tedbirlerin yanında suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik önlemlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri içermektedir (ÇKK madde 1, 2). Kanunun 3. maddesinde çocuğun tanımı yapılmıştır. Çocuk; *“Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi”* ifade etmektedir. Kanunun 3. maddesinde çocuk suçlu tanımı yerine suça sürüklenen çocuk tanımına yer verilmiştir. Suça sürüklenen çocuk; *“Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı*

hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu” ifade etmektedir. Çocukların haklarının korunmasının amaçlandığı kanunun 4. Maddesindeki temel ilkelerde geçen “çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması” hükmünün bulunması denetimli serbestlik sisteminin çocukların haklarının korunması konusundaki önemini göstermektedir. Suça sürüklenen çocuklar için önemli bir müdahale kararı olan denetimli serbestliğin, doğru zamanda doğru çocuğa uygulanması halinde suç eylemlerinin azaltılmasında çok etkili bir araç olduğu anlaşılmıştır. Suç eylemlerinin azaltılması konusunda hazırlanan mevzuat ile uygulamaların paralellik göstermesi zorunludur, aksi takdirde istenilen amaca ulaşılması çok zordur. İyi uygulayıcıların olmaması halinde, modern toplumlar için özenle hazırlanan iyi yasalarında etkisi yeterli düzeyde olmayacaktır (Cevher, 2007; Önay, 2009).

Kanunun 5. maddesinde çocuklarla ilgili koruyucu ve destekleyici ilkelere yer verilmiştir. Madde de; “Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan Maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir.

1.4.2.3. Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğünün Etkileri

TCK, on sekiz yaş altı bireyleri çocuk olarak kabul edilmekle birlikte TCK 31. maddesi yaptırım süresinin belirlenmesi açısından konuyu üçe ayırmıştır:

1. Fiili İşlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. On iki yaşını doldurmamış olan çocukların isnat yeteneği ve ceza ehliyeti açısından sorumsuzluğu kabul edilmiştir.

2. Fiili İşlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Bununla birlikte bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.

3. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası on iki yıldan fazla olamaz (İçli, 2009).

Ehliyetsizlik: Bu aşamada bulunan çocuklara ceza verilmez. İkinci aşama “tam olmayan ehliyet aşamasıdır” bu aşamadaki suçlulara indirilmiş cezalar verilir. Üçüncü aşama “ehliyet” aşamasıdır. TCK’ye göre ceza ehliyetinin yaş sınırı 18 yaşın bitiminde başlar. Ehliyetsizliğin yaş sınırı ise 11 yaşına kadardır. Bu iki yaş sınırı arasında kalan çocuklar ise ehliyeti tam olmayan ehliyetliler gurubuna girmektedirler. TCK ehliyetlerini tam olarak alamamış ehliyetlileri de ikiye ayırmaktadır. Bunlardan birinci grup 11 yaşını bitirmiş ve 15 yaşını doldurmuş çocukları kapsarken, diğer grup ise 15 yaşını doldurmuş ve 18 yaşını doldurmamış çocukları kapsamaktadır. Kanunlar bu

aşamadaki çocukların suç işlemesi halinde cezaların indirilmesini emreder. Bunun yanı sıra kanunlar suç işleyen çocukların bulunduğu yaş gurubuna göre alacakları ceza miktarını da ayrı ayrı belirlemektedir. Birinci yaş grubunda olanların ceza indirimleri ikinci yaş grubunda olanlara göre daha çoktur (Erem 1984'den akt. İçli 2004: 546). Yaş hesaplamasında hüküm zamanı değil, suçun işlendiği zaman esas alınır (Erem 1984'den akt. İçli 2004: 558).

Haklarında tutuklama emri çıkarılan çocuklar Ankara, İzmir-Bergama ve Kayseri-İncesu Çocuk Tutukevleri ile diğer ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerinde barındırılmaktadır (Solak 2007).

1.4.3. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı

Her dakikasında dört büyük suç işlenen dünya ortamında çocuklar doğmaktadır. Bu verilere, kayıtlara geçmeyen gizli suçları ve halka yayılan anti sosyal davranış ortamını da ekleyerek genişletecek olsak toplumsal panoramayı ve çocukların nasıl bir suç ortamında doğduklarını anlamamız daha kolay olacaktır (Yavuzer, 1998).

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK mülga olan 765 sayılı TCK'dan farklı olarak, "Genel Hükümler" bölümünün 6. maddesinde ceza kanunu açısından "Çocuk" kavramını tanımlamıştır. Buna göre çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılmaktadır.

15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3. maddesinde "Çocuk" tanımı, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda,

1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiilî işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder.

1.4.3.1. Çocuk Suçluluğu ve Çocuğu Suça İten Etmenler

Toplu yaşamı mümkün kılmanın yolu toplumsal düzeni kurmakla olmaktadır. Bu düzenin sağlanması ve korunması için ise toplumsal değerlere ve kurallara uyulması sağlanmalıdır. Bu toplumsal düzeni sağlayacak olan kurallara uyulmaması ve aykırı davranışın sonucu olarak tanımlanan suç ise toplumların yaşam koşulları ve sosyal yapılarına göre farklılıklar göstermekte, hangi davranışların suç sayıldığı, suç işleyenlerin nasıl cezalandırılacağı konusu da toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir.

İnsanoğlunun toplu halde yaşamaya başlamasıyla birlikte suç kavramı da doğal olarak ortaya çıkmıştır. Suç bilimi olarak adlandırılan Kriminoloji biliminin ilgi alanı tamamen suçu incelemektir. Kriminoloji suç kavramını yasal, siyasal, psikolojik ve sosyolojik yönleriyle ele almaktadır. Kriminolojiye göre yasal açıdan bir davranışın suç sayılabilmesi için vatandaşların ceza yasalarına aykırı davranışları gerekirken, siyasal açıdan yasa koyucular tarafından belirlenen yasalara karşı istenmeyen davranışların tümü olarak tanımlanmaktadır (İçli, 2007).

Bir davranışın suç olarak kabul edilmesi bireyin toplumsal kurallara aykırı davranış sergilemesiyle olur. Çocuk ve yetişkinlerin farklı özelliklerinden dolayı işleyecekleri suçlara karşı uygulanacak yaptırımların da farklı olması gerektiği gerçeği bütün toplumların hukuk sistemlerinde kabul görmüştür.

Suçlu çocuk kavramı suçu oluşturacak davranışı sergileyen bireyin çocukluk yaş sınırları içerisinde olduğunu ifade eder. Bu sınırın ne olduğu konusunda farklı görüşler kabul edilmiştir. Bu sınırları belirleyen kriterler ülkelerin sahip olduğu sosyal, siyasal, ekonomik ve hukuksal sistemlere göre farklılıklar göstermektedir (Sevük, 1998).

Avrupa ülkelerinde çocuk suçluluğuyla ilgili yaş sınırını incelendiğinde alt yaş sınırın ülkelere göre farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bütün Avrupa devletlerinde ceza sorumluluk yaşının farklılıklar göstermesine rağmen çocuklara hürriyeti bağlayıcı ceza verme yaşının alt sınırının 14 ve 15 yaşlarında başladığı görülmektedir (Tekin, 2005).

Ülkelerin toplumsal kurallara karşı aykırı davranış gösteren çocuklar için kabul ettikleri ceza uygulamalarının yaş sınırında farklılıklar olsa da çocuğun suçu

işleyebilmesi için çevresinden öğrenip etkilenmesi gerekmektedir yani çocuk doğuştan suçlu olmayacağına göre suçu da içinde yaşadığı toplumdan öğrenecektir. Bu gerçek herkesçe kabul edilmektedir. Bundan dolayı çocuğun suç işlemesine sebep olan ve çocuğu suça teşvik eden psikolojik, ekonomik, kültürel, sosyal ve ailevi tüm etkilerin bilinmesi ve bunlara çözümler üretilmesi gerekmektedir. Çocuk suçluluğunu önemli ölçüde azaltacak olan yöntem, çocuğun suç işlemesine sebep olan tüm etkilerin nedenlerinin önceden bilinmesi ve önlem alınmasıyla sağlanabilir. Çocuk suçluluğuna etki eden faktörler birbirleriyle yakından ilişkilidir ve birbirinden ayrılmaları mümkün değildir (Doğan, 1990).

Çocuk suçluluğuna sebep olan faktörleri kişisel ve çevresel faktörler olarak iki alt grup halinde ayırabilmemiz mümkündür.

1.4.3.1.1. Kişisel Faktörler

Çocuğu suça iten kişisel faktörleri iki alt başlık halinde incelemekteyiz bunlar; biyolojik ve kişisel uyum sorunları ile psikolojik nedenlerdir. Çocuğun suç işlemesinde önemli rol oynadığı düşünülen biyolojik bozuklukluları savunan bilim adamlarına göre biyolojik farklılıklar ve aileden gelen genetik yoksunluklar, çocuğun suç işleme ihtimalini arttırıcı sebeplerdir. Çocuğun yaşamış olduğu kişilik problemlerinden kaynaklanan ve yaşadığı olaylara tepki biçimi olarak ortaya çıkan ruhsal ve davranışsal bozukluklular ise çocuğu suça yönelten psikolojik sebepler olarak kabul edilmektedir.

Biyolojik nedenler: Biyolojik bozukluklular çocuğun suça yönelmesinde tek başına etkili değildir ancak çocuğun suç işlemesi için elverişli ortam doğurmakta ve çocuğun suça yönelmesinde etkili hale gelmesini sağlamaktadır. Biyolojik aksaklıklar çocuğa ailesinden kalıtımsal olarak geçebileceği gibi sonradan da ortaya çıkabilmektedir. Suçun ortaya çıkmasında kalıtımsal ve biyolojik eksikliklerin etkisi olduğu görüşünü ilk savunan kişi Cesare Lomborso'dur. Lomborso'ya göre bazı insanlar doğuştan suç işleme potansiyeline sahiptirler. Suç işleme potansiyeliyle doğan kişinin fiziksel ve biyolojik aksaklıklarının bulunması, kişinin kendi iradesi dışında suç işlemeye yöneldiğini savunmuştur. Lomborso'ya göre suç işleyen kişilerin doğuştan gelen fiziksel farklılıkları görsel olarak tanımlanabilmektedirler. Lomborso suçlu insanların fiziksel farklılıklarının belirlenmesiyle ilgili olarak yaptığı çalışmada suç

işleme eğilimlerinin fazla olduğunu ileri sürdüğü insanların düşük alına, geriye doğru çekilmiş çeneye, büyük kulaklara, olağan dışı gözlere sahip olduğunu savunmuştur (Burkay, 2008).

Lomborso çalışmasında doğuştan gelen suç işleme potansiyeline sahip kişilerin, işlediği suç türlerine göre de ayırt edici fiziksel özelliklerinin bulunduğunu belirtmiş ve bu özellikleri tanımlamıştır. Örnek olarak cinsel suçları işleyenlerin ince yapılı, ince yüzlü, kalın dudaklı olduğunu; hırsızlık suçu işleyenlerin ise çok hareketli yüz yapısına ve hareketli ellere sahip olduğunu, göz yapılarının küçük, kaşlarının ince olduğunu tanımlamıştır (Demirbaş, 2005). Lomborso'nun çalışmasında ortaya koyduğu diğer bir görüşe göre ise kalıtsal hastalıkların suçun işlenmesinde etkili rol oynadığıdır. Ailesinde sara hastası, akıl hastası, alkolik vb. olanların suç işleme ihtimalinin daha yüksek olduğunu savunmuştur.

Doğuştan var olan fiziksel ve kalıtsal problemlerin kişinin suç işlemesini önemli şekilde etkilediği görüşü eleştirilere maruz kalmıştır. Çünkü yapılan araştırmalarda anlaşılmıştır ki kişiyi doğrudan suça yönelten bir geni bulunmamakla birlikte genetik bozuklukların kişinin gelişim sürecini doğrudan değil, dolaylı olarak etkilemektedirler. Charles Goring, lomborso'nun suçlu doğma teorisini eleştirerek fiziksel eksiklikleri bulunan insanların suç işlemelerinin nedenini doğrudan fiziksel eksikliklerinin olmasına bağlamamış, bireylerin toplumdan dışlanmaları, geçimlerini sağlayabilecekleri bir iş bulamamaları ve bunun sonucu olarak ekonomik yeterliliklerinin az olması herhangi bir suç işlediklerinde yakalanma olasılıklarının yüksek, kendilerini savunma yeteneklerinin düşük olmasından dolayı fiziksel yoksunluğu olanların suç işleme miktarının fazla olduğunu savunmuştur. Goring'in yaptığı araştırmalarında kişinin, anne ve babasında bulunan bedensel ve ruhsal bozuklukları genler aracılığıyla alabileceği fakat bu bozuklukların kişinin suç işlemesiyle ilişkisinin olmadığını savunmuştur. Suçluluk ve fiziksel yapı arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim adamlarından biri de William H. Sheldon'dur. Sheldon'un çalışmasına göre kişiler beden yapılarına göre üçe ayrılmaktadır. Bunlardan birinci grubu oluşturanlar endomorflerdir. Bunların fiziksel özelliklerine baktığımızda genellikle şişman, yuvarlak ve yumuşak hatlıdırlar. Rahat, yemeyi seven, ilgi ve arkadaşlara ihtiyaç duyan, lüks haz duyan kişilerdir. İkinci grup olan mezomorfların özellikleri ise, adaletli, sert, güçlü yapılı sahip, elleri ve ayakları büyük, göğüsleri geniş,

iddiacı, aktif ve cürekâr bireylerdir. Üçüncü grubu oluşturan ektomorflar ise, vücut yapıları ince ve uzun, kemikleri küçük ve ince, yüz küçük, burun keskin hatlı, saçları tüy gibi, duyguları baskılayan mahremiyeti seven, içe dönük kimselerdir. Sheldon yapmış olduğu araştırmada, fiziksel özelliklerini sınıflandırdığı kişilerin, adaletli ve sert yapılı özelliklere sahip olan mezomorfik grubundaki kişilerin daha fazla suç işlediklerini ortaya koymuştur (Öter, 2005).

Kişisel Uyum Sorunları ve Psikolojik Nedenler: Kişilik uyum sorunlarının ve psikolojik nedenlerin suçluluk kavramı ile olan ilişkisindeki temel görüşe göre, kişinin kişilik sorunlarından kaynaklanan bir tepki olarak suç işlediğidir. Kişilik bozukluğunun suça etkisinin araştırıldığı çalışmalarda, kişilik yapısındaki işlev bozukluğunun suçlu davranışı ortaya çıkardığı sonucuna varılmıştır. Kişilik yapısının oluşumu doğuştan itibaren başlamaktadır. Freud geliştirdiği kurama göre kişilik, alt benlik, benlik ve üst benlik olmak üzere üç ana yapıdan meydana gelmektedir. Kişiliği oluşturan bu üç yapı bir bütün olarak çalışmakta ve birbirleriyle sürekli etkileşim halindedirler.

Kişiliğin en gelişen kısmı olan ve açlık, susuzluk, cinsellik, haz gibi biyolojik gereksinimleri içinde barındıran alt benlik, kişiliğin en ilkel ve en az ulaşılabilir bölümünü oluşturmaktadır. Alt benliğin diğer önemli görevleri ise benlik ve üst benliğin çalışması için gerekli enerjiyi sağlaması ve kişinin biyolojik yapısını rahatlamasıdır. Benlik kişinin toplumsal yaşamda hangi eylemlerin uygun olduğunu, hangi alt benlik gereksinimlerinin nasıl tatmin edileceğine karar veren, kişinin dünya ile tanışmasını sağlayan kişilik yapısıdır. Üst benlik ise kişinin ahlaki olarak ideal, vicdani olarak da sorumlu olmasını sağlayan, bireyin yaşadığı toplumun idealini dile getiren yapıdır. Alt benlik ve üst benlikten gelen istekler karşısında kişinin dengesini sağlayan, kişinin sahip olduğu benlik, benlikler arasında temel kontrol mekanizması görevini üstlenmektedir. Bunun sonucu olarak kişinin sağlıklı bir kişiliğe sahip olması için benliğinin kontrolü iyi yapması gerekmektedir. Bunun aksi olarak alt benlik ve üst benlikten gelen istekler arasında kontrolü sağlayamayan kişilik benliği, dengesiz bir kişiliğin oluşmasına sebep olacaktır. Freud böyle bir durumda kişinin tutum, düşünce ve davranışında bozukluklar meydana geleceğini yani kişinin suçlu davranışlar sergileyeceğini ifade etmiştir. Kişinin içinde bulunduğu toplumun kültürel ve tarihsel gücünün etkisinden soyutlanarak davranışlarının değerlendirilmesi, Freud'un kuramının temel eksikliklerini oluşturmaktadır.

Ericson'a göre kişilik gelişimi yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir ve bu sürecin en önemli zaman dilimi, kişinin toplumsal yerini, mesleki konumunu ve cinsel kimliğini tanımladığı 12-20 yaşları arası olduğunu belirtmiştir. Bu süreçte başarılı olmayanlar suçlu davranışlar sergileyeceklerdir. Suç kavramı üzerinde çalışma yapan diğer bir yaklaşıma göre ise suçun işlenmesinin temel nedeni ebeveynlerin davranış bozukluğunun örnek alınmasıdır. Ebeveynlerdeki davranış bozukluğu çocuğun kişilik gelişimini engellemekte ve toplumun suç olarak kabul ettiği davranışları kontrol altına alamamasına sebep olmaktadır.

20. yüzyılın başlarında ki davranışçı yaklaşıma göre ise kişi davranışını etkileyen temel etmen alt benlik, benlik ve üst benlik gibi kişilik paçalarını oluşturan yapılar değil de kişinin öğrenmesi ile ilgili olduğu görüşü savunulmuştur. Bu yaklaşıma göre kişiler normal davranış ve normal olmayan davranış yani suç olarak kabul edilen davranışları çevresinden öğrenmektedir.

Suçluluğu açıklamaya çalışan diğer bir yaklaşım olan psikopatik yaklaşıma göre ise kişilik bozukluğu olan kişiler akıl hastaları ile normal insanlar arasında sınırda bulunan kişilerdir. Bu yaklaşıma göre kişilik bozukluğu yaşayan insanlar toplumun kabul ettiği toplumsal ve ahlaki değerlere karşı uyum sağlama konusunda başarısız oldukları ifade edilmiştir. Toplumda psikopat kişilik olarak adlandırılan bu kişilerin kişilik bozukluklarının sebebi farklı nedenlere bağlanmıştır. Bazı araştırmalara göre psikopat kişiliğe sahip olan kişilerin çocukluğun ilk yıllarındaki gelişiminin ve beslenmesinin etkili olduğu ifade edilirken, bazılarının göre ebeveynlerin çocuk eğitimi ve gelişimi üzerindeki yetersizliğine, bazıları ise merkezi sinir sisteminin kötü çalışmasına bağlamıştır. Tüm bu psikolojik yaklaşımlar çocuğun neden suç işlediğini ya da neden normal olmayan davranışları yaptığını açıklamaya çalışmışlardır. Ancak yapılan araştırmalara göre suçluluğu etkileyen faktörler içerisinde çevresel faktörlerin psikolojik faktörlere göre daha etkili olduğu görülmüştür.

1.4.3.1.2. Çevresel Faktörler

Çocuğun suç işlemesinde çevresel faktörlerin kişisel faktörlere göre daha önemli rol oynadığı hatta kişisel nedenlerin kaynağı olarak da çevresel faktörlerin ciddi etkisinin olduğunu savunan görüştür (Özkök, 1996). Çocuğun etkileşim halinde olduğu

çevresel faktörleri ise aile çevresi, ailenin içinde yaşadığı toplumsal ortam ve ekonomik koşullar, okul çevresi ve kitle iletişim araçları olmak üzere dört başlık altında incelemek mümkündür. Farklı olarak tanımlanan bu dört etmen aslında birbirleriyle sıkı bir ilişki ve etkileşim içerisindedirler. Bu etmenler çocuğun suça yönelmesinde durumlara göre farklı etkilere sahip olmakta, farklı suçlara göre farklı etmenler daha etkili olabilmektedir.

Aile çevresi: Ailenin genel tanımına baktığımızda: evlilik bağı ile birbirine bağlanan kadın ve erkek bağı sonucunda meydana gelen çocuk ve akrabalarından oluşan ve toplumun devamlılığını garanti altına alan ahlaki, ekonomik ve sosyal bir denetim mekanizması olarak adlandırılmaktadır (Avcı, 2009). Günümüzde yapılan aile tanımı geleneksel aile tanımının aksine yalnızca nikâh sözleşmesi sonucu aynı mekân da yaşamaya başlayan ve çocuk sahibi olan kadın-erkek çiftinden ibaret değildir. Bununla birlikte evlat edinme vd. yollarla çocuk sahibi olan nikâh sözleşmesi olmadan bir arada yaşayan çiftlerde aile sayılmaktadır. Çiftlerin aile sayılabilmeleri için bir kadın ve bir erkekten meydana gelmeleri zorunlu değildir. Buradan hareketle aile kavramı toplumdan topluma değişebileceği gibi aynı toplumda farklı zamanlar içerisinde değişebilmektedir. Günümüzde aile kavramı geleneksel tanımıyla kabul edilmekte ve aile tanımı üç alt grupta sosyal yapısıyla incelenmektedir. Bu aile grupları çekirdek aile, geniş aile ve parçalanmış ailedir. Toplumun en küçük sosyal yapısı olan çekirdek aile; anne, baba ve evlenmemiş çocuktan oluşmaktadır. Geniş aile ise anne, baba ve evlenmiş çocuklar ve onların çocuklarından oluşan aile tipidir. Parçalanmış aile ise ölüm, boşanma, ayrı yaşama, kayıp gibi nedenlerle ailedeki karı koca ya da çocukların bir arada bulunmadığı aile tipidir. Bütün bu aile yapılarının kendilerine özgü sosyo-ekonomik yaşam tarzları bulunmaktadır. Çekirdek aile ve geniş ailede bulunan birey sayılarının farklı oluşu, bu aile tiplerinde yetişen çocukların sosyal ve ekonomik açıdan ihtiyaçlarının karşılanmasını da farklı şekilde etkilemekte, çekirdek ailede yetişen bir çocuğun sosyal ve ekonomik ihtiyaçları daha iyi karşılanmaktadır. Parçalanmış aile tipinde yetişen çocuklar ise diğer aile tiplerinde yetişen çocuklara göre sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha yetersiz kalmaktadırlar. Herhangi bir aile yapısı içinde olabilen, çocuğun suça yönelmesinde ki nedenlere daha özelde baktığımızda, anne babanın eğitim durumu, aile içindeki tutumu, ailenin ekonomik yapısı, ailede suçlu kişinin bulunup bulunmadığı anne ya da babadan birinin o hanede

yaşamaması gibi nedenleri en önemlileri olarak sayabiliriz. Kişilerin olayları algılama, araştırma ve değerlendirme biçimleri, ailenin eğitim durumuna ve kişilerin sahip oldukları eğitim düzeyine göre önemli ölçüde değişmektedir. Kişinin ilk ve en önemli eğitimini ailede aldığı gerçeği, öğrenme psikolojisi ve eğitim sosyolojisi dersleri tarafından da kabul edilmektedir. Ailenin eğitim düzeyinin çocukların psikososyal gelişimine etkisi ile ilgili yapılan birçok çalışmada, eğitilmiş ebeveynlerin hiç eğitim almamış ya da daha düşük eğitim almış ebeveynlere oranla çocuğun psikososyal gelişimine önemli bir katkısı olduğu sunucuna ulaşılmıştır (Avcı, 2009). Düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynler değişen toplum değerleri karşısında çocukları ile kendi değerleri arasında denge kurmakta daha başarısız olmaktadır. Bunun sonucu olarak çocuklar ebeveynlerinden almaları gereken ilgiyi, yakınlığı ve anlayışı yeterli olarak alamamaktadırlar. Ailelerinden ilgi görmeyen ve anlaşılmadıklarını düşünen çocuklar bu ihtiyaçlarını gidermek için aile dışından çözüm arayışları içerisine gireceklerdir. Çocuğun ailede bulması gereken güven duygusunu dışarıdan sağlama arayışları çocuğun dışarıyla tanışmasına sebep olmakta ve dolayısıyla çocuk suç olgusuyla daha hızlı tanışma imkânı bulmaktadır. Ailenin eğitim düzeyi çocuğun dışarıyla olan ilişkisini azaltacağı gibi çocuğun eğitim düzeyi de buna etki etmektedir. Çocuğun alacağı eğitimin düzenli bir şekilde devam etmesi de yine ailenin çocuk üzerindeki kontrolü ve denetimine bağlıdır. Çocuklarının eğitimini takip ve teşvik eden ailelerin çocuklarının eğitiminde sorun yaşamamakta ve çocuklar eğitimlerine düzenli bir şekilde devam etmektedirler. Çocuklarının eğitime gerekli önemi ve özeni vermeyen ailelerin çocukları devam etme konusunda sorun yaşamaktadırlar. Ailesi tarafından eğitimi kontrol ve denetim altına alınmayan çocuk, bunun sonucu olarak dışarıdaki ortamlara ilgi duyup, bu ortamlarla iletişime geçmeye çalışır. Bu ise çocuğun suçla tanışmasına sebep olan diğer bir etkidir.

Ailenin tutumu: Çocuk ilk öğrenme sürecini aile içinde gerçekleştirir. Çocuğun bu ilk eğitim döneminde psikososyal açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesi ailenin rehberlik edebilmesine bağlı olarak değişmektedir. Anne babanın hatalı tutumu ve ailenin bozuk yapılı olması çocuğun sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesine sebep olabilir. Anne ve baba rolleri gereği bazen çocuğun sorumluluklarını yüklenerek çocuğun kendi gelişimi yönetmesini engellerken, bazen de çok az şeyi üstlenerek çocuğun gelişiminin yetersiz kalmasına neden olurlar. Ebeveynlerin aile içi tutum ve

davranışlarını iki şekilde sınıflandırabiliriz. Bu sınıflardan ilki sevgi, hoşgörü ve kabul etmeyi içine alan demokratik tutumu benimserken, diğer sınıf ise sevginin, hoşgörünün olmadığı ve reddetmeyi içine alan otoriter tutumu benimser. Çocuklarına karşı demokratik tutum içerisinde olan aileler çocuklarının davranışlarını ve sorunlarını ilgi ve anlayışla izler. Çocuklarının sağlıklı büyümesine önem verir ve iradesine saygı gösterirler. Çocuklarının kendilerine ait kararlar almalarını ve bu kararları uygulamasını isterler. Aileyi ilgilendiren önemli bir konuda çocuğunda görüşünü alırlar. Çocuk aile içinde bir bütünün parçası olduğunu hisseder. Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin yanında büyüyen çocuklar aktif, bağımsız kararlar alabilen, yaratıcı toplumsal bireyler olarak yetişirler. Bu çocuklar bulundukları ortamda yüksek düzeyde kabul görürler ve üstlerinde egemenlik kurmak çok kolay değildir.

Otoriter ebeveyn tutumunda ise çocuk, anne ve babasının istediği şekilde davrandıkça sevgi ve hoşgörü görmemektedir. Yani sevgi saygı belli şartlara bağlanmıştır. Otoriter ebeveynin tutumunda çocuğun yapması istenilen davranışları anne baba, anne babadan daha üst düzey aile bireyleri ve toplumun koyduğu gelenek ve görenekler tarafından belirlenmiştir. Anne ve babanın kendilerini ailede tüm otoritenin temsilcisi olarak görmeleri ve mutlak itaat istemeleri, çocuk üzerinde ciddi bir otorite kurma rolünü üstlenmelerine sebep olmuştur. Bu otoritenin aksi şekilde davranış sergileyen çocuk ceza alacaktır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, kendi özgür iradesini kullanamaz ve başkasının kontrolüne girmesi de kaçınılmazdır. Bu tür çocuklar sinirli olacak ve bu çocuklarda işbirliğine yanaşmama halleri görülecektir (İçli, 2007).

Ebeveynlerde görülen ve çocuk üzerinde etkili olan diğer bir aile tutumu ise ebeveynlerin çocuklarına karşı farklı zamanlarda sergiledikleri farklı tutumlardır. Aynı olaya karşı farklı zamanlarda farklı şekilde tutumların sergilenmesi çocukta dengeli değer yapılarının oluşumunu engelleyecektir. Bu şekilde yetiştirilen çocukların daha dengeli ve tutarlı yetiştirilen çocuklara göre uygun olmayan davranışları terk etmede daha çok zorlandıkları ve cezaya karşı daha direnç gösterdikleri gözlenmiştir.

Aile içinde gerçekleşen şiddet hangi aile yapısında olursa olsun çocuk üzerinde olumsuz tesir gösterecektir. Çocuk şiddete maruz kalması halinde, yetişkinlere göre olayın etkisini daha çok hissetmekte, olayın etkisini uzun süre üzerinden atamamakta ya da hiç atamamaktadır. Yapılan araştırmalara göre ailesinde şiddet olan çocuğun kendi

ailesinde de şiddet olması ihtimali yüksektir. Buradan hareketle şiddetin öğrenilen bir davranış kalıbı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin ruhsal dengesizlik göstermeleri veya anti sosyal eğilimlere sahip olması da çocuk davranışları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Yapılan birçok araştırmada aile ve birey arasındaki uyum doğru bir orantı göstermektedir.

Ebeveynlerin uyumsuzluğu ve her türlü psikofizyolojik sorunları çocukların kişilik gelişimini önemli derecede etkilemektedir. Çocuklar gelişiminin ilk aşamasında taklit etme ve model alma yöntemlerini uyguladıkları için ailede suçlunun olması halinde suçlu örnek alınacaktır. Çocuğun toplumsallaşma aşamasının başlangıcı ailede başladığı için model aldığı ve taklit ettiği ilk kişilerde aile üyeleri içerisinden olacaktır. Çocuklar kendilerine yakın hissettiği kişileri örnek aldıkları için genellikle erkekler babayı taklit ederken, kız çocukları ise anneyi taklit etme eğilimi içerisindedirler. Çocuklar eğitim almadan önce her şeyi görerek öğrenirler. Dolayısıyla çocuklar anne ve babalarının hareketlerini izleyerek öğrenecektir.

Ebeveynleri tarafından bağımlılık yapan herhangi bir madde kullanılan ve herhangi bir suç işlenen aile ortamında büyüyen çocukların suç ile tanışmaları diğer çocuklara göre daha erken olmaktadır. Ailesinde suç işleyen kişilerin olduğu ortamda büyüyen bir çocuğun uygun ortam oluştuğunda bağımlılık yapan madde kullanması ve suç işlemesi daha kolay olacaktır. Ailenin sosyal ve ekonomik yapısına bağlı olarak ortaya çıkan suçun çocuğa aktarılması öğrenme yoluyla gerçekleşmektedir. Bu ise çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini önemli derecede etkilemektedir.

Ailenin demografik yapısı da çocuk gelişimini etkileyen önemli bir etmendir. Ailedeki nüfus sayısının artışına karşın ailenin gelirinde bir artış meydana gelmediğinde kişi başına düşen gelir azalacak ve çocukların psikososyal gereksinimlerinin yeterli düzeyde karşılanamaması sorununu ortaya çıkacaktır. Bu da çocuğun suça yönelmesini kolaylaştıracaktır. Ailedeki nüfus sayısının artması çocuğun suça yönelmesini önemli derecede etkilediği gibi çekirdek aile yapısının parçalanması da önemli bir etkiye sebep olmaktadır. Ailenin parçalanmasına bağlı olarak oluşan otorite boşluğu çocuk üzerinde dengesiz bir kontrolün oluşmasına sebep olmakta, otorite ya çok azalmakta ya da çok artmaktadır. Çocuğun boşanmalar karşısındaki tepkisi, ölüm ve geçici ayrılıklara göre daha büyük olmaktadır (Yörükoğlu, 1997). Ekonomik ya da başka sebeplerden dolayı

ayrılan ebeveynler çocuklarını terk etmektedirler. Ebeveyn sevgisinden ve ilgisinden yoksun kalan bu çocuklar ya bir akraba yanında ya da kamu kurumlarında yetişmektedirler. Bu çocukların ekonomik ihtiyaçları karşılanırken ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması yeterli seviyede olmamaktadır (Avcı, 2009).

Toplumun sahip olduğu ekonomik yapı ve ailenin ekonomik konumu toplumdaki aile yapısını belirlemektedir. Toplumsal ve ekonomik yapıdaki özelliklerin aile yapısı üzerindeki etkisi her ailede aynı şekilde olmamaktadır. Ekonomik gelişmelerden yeterince pay alamayan aile içinde ortaya çıkan ekonomik sıkıntıların sonucu olarak ebeveynler hem kendilerine hem de çocuklarına karşı yanlış tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Ekonomik sıkıntıların giderilmesi için uğraşırken çocuklarına fazla zaman ayıramayan ebeveynler, çocuklarıyla yeteri kadar ilgilememekte ve bunun sonucu olarak çocuk evden uzaklaşmaktadır. Yapılan araştırmalara göre düşük ekonomiye sahip ailelerde bulunan çocukların suça daha çok yöneldiği gözlemlenmiştir.

Ailenin ekonomik zorluklar yaşamasının ortaya çıkardığı başka bir olumsuzluk, çocukların aile gelirine katkıda bulunmaları için çalıştırılmalarıdır. Bu durumdaki çocuklar eğitimden arta kalan zamanlarını çalışarak geçirmekte ya da eğitimlerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu şekilde bu çocuklar diğer çocuklara göre dış dünyanın tehlikeleri ile daha çabuk tanışmakta ve bu tehlikeler karşısında açık hedef durumuna gelmektedirler.

Ailelerin ekonomik yapısının yetersizliğinin sebep olduğu diğer bir olumsuzluk göç olgusudur. Ekonomik yetersizliklerin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlardan kurtulup kendilerine daha iyi yaşam koşulları sağlamak isteyen aileler bulundukları yerleşimleri terk ederek, iş imkânlarının daha fazla olduğu büyük kentlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Göç ile ulaşılmak istenen hedefler genellikle gerçekleştirilememekte ve göç edilen yerde çarpık kentleşmenin oluşması sorunu ortaya çıkmaktadır. Göç eden aileler kentlerin gecekondualarında sıkışmalarının yanında şehirdeki kültür farklılıklarından kaynaklanan sosyal problemlerde yaşamaktadırlar. Göç ile birlikte aile kontrolü azalan çocuklar, geldikleri yeni mekânda kendini kanıtlama ve kentli çocuklarla aynı ekonomik ve sosyal getirilere sahip olma arzusuyla suça yönelmektedirler (Kocaman, 2014).

Okul Çevresi: Çocuklar bulundukları toplumun geleceğinin teminatıdır. Bundan dolayı kendi geleceğini garanti altına almak isteyen toplumlar çocuklarının iyi bir eğitim alması amacını daima gütmektedirler. Bu amaca bağlı olarak her toplumun kabul ettiği değerlerini ve bilgilerini gelecek kuşaklara biçimsellik ve organizasyon içinde aktarmanın yolunu çocukların iyi bir eğitim alması olarak kabul etmektedirler. Bu amacın gerçekleşmesi Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın en önemli ve en etkili bireyleri ise öğretmenlerdir. Çocuğun toplumsallaşma süreci ailede başlayıp okulda devam ettiği için okul, çocuğun toplumsallaşma sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Bundan dolayı okul çocuğun mutlu olacağı bir kurum olabilirken tam tersi bir etki göstererek çocuğun psikolojik gelişimini negatif yönde etkileyen bir kuruma da olabilir. Okul ve suçluluk arasında ters bir orantı vardır. Bu konu hakkında en önemli ifadeleri kullanan Victor Hugo'ya göre 17. yüzyılda bir okul açmak bir hapisaneyi kapatmak anlamına geliyor (Avcı, 2009).

Teorik anlamda bu tarz olumlu bakışlar olsa da uygulamada okulun kendi ortamından kaynaklanan ve çocukları suça yönelten etmenler bulunmaktadır. Bu etmenlerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz; idareci ve öğretmenlerin tutumu, öğretim programı, okulun fiziksel şartları, okulun bulunduğu bölge, çocuğun bireysel özelliklerini öğrenme üzerindeki etkileri.

Yapılan birçok araştırmada okul ile suçluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaların sonunda suç oranının yüksek olduğu okullarda okumayı sürdüren öğrencilerinde suçluluğa yöneldiği görülmüştür. Buna sebep olan etmenler ise okullarda öğretmenler ve öğrenciler arasında güvensizliğin var olması ve okul idaresinin tutarsızca uyguladığı kuralları gösterilmiştir.

Çocuğun aile ve arkadaş çevresinden sonra en çok etkileşim içine girdiği topluluk okul çevresidir. Bir çocuk ailesinden alamadığı sosyopsikolojik olanakların fazlasını okuldan alabilmelidir. Bunun olabilmesi için ise yönetici, öğretmen ve çocuk ilişkisinin sağlam bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu ilişkinin sağlam şekilde kurulmaması halinde çocuğun okuldan uzaklaşma eğilimi ortaya çıkacaktır. Çocuğun okuldan kaçma davranışı çocuk suçluluğunun önemli bir göstergesidir. Okulun çocuklarla ilgili öncelikli hedefleri çocuğun fikren ve manen gelişimini sağlayacak belli

bir disiplin içinde çalışmasını öğretmektir. Okulun bu hedeflerini gerektirdiği şekilde gerçekleştirmesi halinde çocuk suçluluğunda önemli bir azalmanın olacağı görülecektir. Okul, çocukların suça yönelmesini önleme bakımından önemli bir yere sahipken bu konuda tek başına etkili değildir.

Kitle İletişim Araçları: Kitle iletişim araçları toplumdaki bireylere hızlı bir şekilde ve az maliyetle ileti sağlayan araçlardır. Bu araçların görevleri topluma haber ve bilgi vermek olduğu gibi toplumu eğitmek ve eğlendirmek gibi yönleri de bulunmaktadır. Haber, bilgi, eğitim ve eğlence gibi iletiler ya belli aralıklarla ya da sürekli olarak topluma iletilirler. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kitle iletişim araçlarının da etkisi ve hızı artmaktadır. Tarihsel olarak kitle iletişim araçlarının toplumsal şekillenmeler üzerindeki etkilerine baktığımızda görülen ilk etkiler görüş, inanç ve yaşam alışkanlıkları üzerine olurken daha sonra ki aşamada ise siyasi sistemlerin belirlenmesi üzerine olmuştur. Günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak kitle iletişim araçlarının etkisinin artması ve maliyetinin azalması sonucunda toplumu oluşturan her bir bireyin kişilik özellikleri de aynı şekilde daha derinden etkilenmektedir. Kontrolsüz kullanımları halinde bu araçların başta kişilik gelişimini tamamlamayan çocuklar ve gençler olmak üzere insanlar üzerinde olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Televizyon çocuğun aile içinde ve aile dışında sosyal etkileşimini azaltıcı etkiye sahip kitle iletişim araçlarından biridir. Kitle iletişim araçları içerisinde yaygın olarak kullanılan ve çocuklar üzerinde ciddi etkiler sahip olan televizyonun olumsuz etkilerine baktığımızda çocuklarda aşırı izlenmeden kaynaklanan anti sosyal davranışların ortaya çıkmasına ve çocukların televizyonda gördükleri her şeyi gerçek zannetmelerine sebep olmaktadır. Özellikle sorunların çözümünde saldırganlığı ve şiddeti kullanan çizgi film kahramanlarının iyi rollerini oynamaları çocukların zihninde olumsuz davranışların normal ve haklı şekilde algılanmasına sebep olmaktadır. Bundan dolayı çocuk suçun maddi olmayan ödünlerle özendirilmesi ve bilinçaltı yoluyla suçun kabullenmesi sebepleriyle çocuğun suça yönelmesi daha kolay olacaktır. Televizyonun çocuklar üzerindeki diğer bir olumsuz etkisi ise reklamlar ile gerçekleşmektedir. Reklamlar toplumun sürekli daha fazla ve yeni ihtiyaçlarının olduğunu empoze ederek, tüketim toplumu meydana çıkartmaktadır. Çocuk ise neyin gerçekten ihtiyaç olduğunu ve neyin empoze edilen gereksinimler olduğunu doğası gereği fark edemeyebilir. Bundan dolayı

çocuk ihtiyaç olarak kabul ettiği empoze edilen gereksinimlere ulaşabilmek için suç işleme yoluna başvurabilir.

Kitle iletişim araçları içinde en az kontrol sağlanan araç internettir. İnternet her türlü yazılı ve görsel iletiyi dünyanın her yerine çok hızlı bir şekilde ve oldukça düşük bir maliyetle ulaştırabilmektedir. İnternet'in her bilgiyi her ortama taşıyabilme özelliğinin kontrol edilemeyişi çocukları bu ortama karşı açık hedef durumuna getirmektedir. Çocuğun bu ortamda etkilendiği ilk konu cinsellik olmaktadır. Çocuklar cinsellikle ilgili belli bilgilere kontrolsüz bilgi sunan internet aracılığıyla ulaşabilmekte, bu da çocuğun cinsel gelişimi açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bunun sonucunda çocuklardan bazıları cinsel suç işlemekte, bazıları nefret ve suçluluk duygusu içeren davranışlar sergilemekte, bazıları ise cinsel yönden aşırı uyarılmaktadırlar.

1.4.3.2. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve Suçlu Çocukların Topluma Kazandırılması

Bir çocuk suç işleyerek yalnızca kendisine ve ailesine zarar vermez, bütün toplumu etkileyen zararlara sebep olur. Çünkü çocuk gelecekte toplumu oluşturacak ve yönetecek olan yetişkin olacaktır. Bundan dolayı toplumun karşılaşacağı olumsuz etkileri en aza indirmek, çocuğun suç ile tanışmasını önlemekle mümkün olacaktır. Çocuğun suça yönelmesini engelleyecek iki unsur üzerinde durulabilir. Birincisi suça yönelmeyi önlemeye yönelik tedbirlerin alınması, ikinci ise suç işlemiş olan çocukların tekrar suç işlemelerini önleme ve çocukları topluma kazandırılmasıdır.

Suçu önlemeye yönelik tedbirler: Bireyin suç işlememesi için yapılan önleme çalışmalarının maliyeti, suçlunun topluma kazandırılma çalışmalarının maliyetinden daha düşük olması ve bununla birlikte suçlunun toplumda sebep olduğu huzursuzluk ve güvensizlik ortamının oluşturduğu olumsuzluklar düşünüldüğünde suçun önlenmesine yönelik çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Çocuk suçluluğunun önlenmesi için uygulanan yöntemlerden biri çocuğun suç ile tanışmasından önce suçun oluşumuna etki eden etmenlerin belirlenmesidir (Yavuzer, 2004). Bundan dolayı çocuğun davranışları iyi gözlemlenmeli, anormal davranış sergileyen ve toplumsal uyumsuzluk gösteren çocuklar tespit edilmeli ve çocuğun toplumla bütünleşmesi için çalışılmalıdır.

Çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması bütün toplumu ilgilendiren bir sorumluluk olduğu gibi öncelikli olarak sorumluluk sahipleri aile ve okul kurumlarıdır. Aile, çocuğun ilk olarak toplumsallaşmaya başladığı kurumdur. Ailenin birliğinin olması ve ailenin ekonomik ve sosyal yapısının korunması çocuk suçluluğunun önlenmesinde kritik öneme sahiptir. Aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışları çocuk suçluluğunu önemli derecede etkilemektedir. Çocuğun olumsuz davranışları karşısında ise ailenin sergileyeceği tutum ve davranışlar şu şekilde sıralanabilir;

Çocuk ailesi tarafından sevildiğine kendisine değer verildiğine ve istendiğine inanmalıdır. Aile ortamında dayanışma ve temel güven ortamı sağlanmalıdır.

Çocukların kazandığı başarılar küçümsenmemeli ve yeteneklerinin üstünde başarı elde etmeleri beklenmemelidir. Çocuk başarı konusunda takdir ve teşvik edilmelidir.

Çocuğun yanında yalan söylenmemeli, saldırganca davranışlar sergilenmemeli ve bu olumsuz davranışlar teşvik edilmemeli çünkü çocuklar ebeveynlerini taklit ederek büyürler.

Anne ve babalar çocukların boş zamanlarını nasıl geçirmesi gerektiği konusunda onlara yardımcı olmalı ve izleyeceği film, okuyacağı kitap ve hatta seçeceği arkadaşlar hakkında da onlara yol gösterici olmalıdırlar.

Okul, çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında ortam sağladığı gibi suçun önlenmesi konusunda da önemli rol oynamaktadır. Okulların uyguladıkları eğitim politikaları çocuk suçluluğunun önlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebeple okullarda mesleki ve akademik eğitime önem verilmesi yanında şu konularda dikkat edilmelidir:

Çocuklara kendi kültürlerine ve değer yargılarına ait temel bilgiler verilmeli, okuldan kaçmaları engellenmeli, Çocuklar sportif, sanatsal ve kültürel aktivitelere yönlendirilmeli, şiddete başvurmadan kendilerini nasıl ifade edebileceği öğretilmeli,

Bireylerin kişilik, yetenek ve eğilimlerine göre kendilerini geliştirilmeleri sağlanmalı, çocukların düzenli olarak okula devam etmeleri sağlanmalı, gençlere mesleki eğitim hakkında bilgi, danışma ve iş olanakları sağlanmalı, gerekli durumlarda

rehberlik hizmetleri sağlanmalıdır (Yokuş, 1998). Ayrıca çocuğun suç işlemesini engellemek amacıyla okul çevresinde de önlemler alınmalıdır. Çocuğun suç ile tanışmasını engellemek için okul binalarının güvenliği sağlanmalı ve çocuğun suçla tanışabileceği kişi ve ortamlar okul çevresinden uzaklaştırılmalıdır. Kitle iletişim araçları çocuğun suç ile tanışmasına sebep olan bir etmen olduğu gibi doğru kullanıldığı takdirde çocuğun suça yönelimini engelleyici bir etmen olabilmektedir. Geniş kitlelere kolay ve hızlı bir şekilde yayın yapan sinema ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının uyuşturucu, pornografi ve şiddet içeren yayınlar yapmaları çocukları olumsuz etkileyeceği düşünüldüğünde bu kitle iletişim araçlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı bu kitle iletişim araçları, kişiliği gelişme aşamasında olan ve her türlü yönlendirmelere açık olan çocukların doğruya yönelmesine yardımcı olacak mesajlar içeren yayınlar yapmalıdırlar.

Suçla Tanışmış Çocukların Topluma Kazandırılması: Çocuğun korunması fikrinin sonucu olarak, yetişkin suçlular ile suçlu çocukların işledikleri suçlara karşı ceza yaptırımları farklılaşmaktadır. Çocuğa uygulanan ceza yaptırımlarında sadece cezalandırma düşüncesi bulundurulmamalı, bunun yanında çocuğun yararı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Çeşitli hukuk sistemlerinde denenen ve başarıyla sonuçlanan önemli bir gerçek; suçlu çocukların özgürlüğünün kısıtlanması yerine suçu engellemeye yönelik tedbirlerin alınmasıdır. Bu tedbirleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Koruma, danışmanlık ve denetim tedbirleri,
- Gözetim,
- Toplumsal hizmetler,
- Para cezaları ve zararın tazmini,
- Ara ıslah ve diğer ıslah tedbirleri,
- Çeşitli gruplara katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler,
- Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim kuruluşlarına yerleştirme (Sevük, 1998).

Çocuğa uygulanan özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların verilmesi çocuğun ıslah çalışmalarına rağmen topluma olan zararının devam etmesi halinde verilir. Ayrıca özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların uygulanması halindeyken de çocuğun iyileştirilme çalışmaları devam eder ve çocuğun geleceğı dikkate alınır. Topluma zarar veren çocuğun iyileştirilmesi amacıyla ıslah ve ceza infaz kurumlarına gönderilerek tekrar topluma kazandırma çalışmalarının soruşturma ve yargılama aşamasında, çocuğun fiziksel ve psikolojik baskı altında kalmaması verimli bir ıslah faaliyetinin gerekleri arasındadır. Suçlu çocuğun topluma kazandırılma sürecinde soruşturma ve yargılama aşamasından sonra gelen tutukluluk aşamasında çocuğun yetişkin suçlularla ilişki kurmalarına imkân verilmemeli, tutukluluk süreci topluma yabancılaşacağı kadar uzun olmamalı, çocuklar ya ceza infaz kurumlarında çocuklar için oluşturulan ayrı bölümlerde tutulmalılar ya da çocuklar için yapılmış ceza infaz kurumlarında barındırılmalılar (Uluğtekin, 1991).

Hükümlü olarak ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların topluma kazandırılması için uygulanacak en etkili ve en iyi yöntem eğitimidir. Çocuğun ceza infaz kurumlarından çıktıktan sonra topluma alışması ve uyum göstermesi ve ekonomik bağımsızlığını elde edebilmesi için ceza infaz kurumunda çocuğa mesleki yetenek kazanacağı bir işe alıştırılması gerekir. Ceza infaz kurumlarında çocuklara bir yandan mesleki eğitim kazandırılmaya çalışılırken diğer yandan çocuğun toplumsal kurallara uyum sağlamasına engel olan etmenlerle, anti sosyal davranışlara sebep olan dürtüleri tespit edilmeli ve bunlara çözüm yolları üretilmelidir. Çocuğun suça yönelimdeki sebeplerin neler olduğunu anlamak ve bunlara çözüm bulmak amacıyla ceza infaz kurumlarında psikologların ve sosyal hizmet uzmanlarının sayıları da arttırılmalıdır. Çocuklara yaklaşım da yetişkinlere göre farklı olmalıdır, çocuklara yardım edilirken ve sorunları dinlenirken onlara suçlu olarak değil, çocuk olarak yaklaşılmalıdır.

Suçla sürüklenen çocuğun topluma kazandırılmasındaki son aşama ise çocuğun ceza infaz kurumundan çıkışının ardında toplumda yaşayacağı sıkıntılar karşısında kendisine gerektiğinde yardımcı olup, yol gösterecek bir uzmanın gözetiminde olması gerekir. Çocuğun geçmişte işlediğı suçlarla onu yalnız başına bırakmamak ve duygusal, ekonomik ve toplumsal sorunları karşısında suç işlemeyi çare olarak görmesini engellemek için bir uzmana başvurarak uygun çözüm bulması sağlanmalıdır.

1.5. Türkiye Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim

Türkiye ceza infaz kurumlarında eğitim faaliyetleri özel bir öneme sahiptir. Hayat boyu eğitim anlayışı ve suçlunun ıslah edilerek topluma kazandırılması amacına bağlı olarak kurumlara gelen hükümlü ve tutuklulara ilgi ve yeteneklerine göre eğitim verilmektedir. Hükümlü ve tutuklular kuruma ilk geldiklerinde eğitim düzeyleri ve mesleki durumları eğitim servisi tarafından tespit edilerek hükümlü ve tutukluların kurumda bulundukları süre içerisinde eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde izlenecek program belirlenir. Eğitim ve iyileştirme programının uygulanmasında hükümlü ve tutukluların eğitim düzeylerini arttırmaları ve dışarıdaki hayatlarında geçimlerini sağlayabilmek için meslek edinmeleri amaçlanır. Böylelikle eğitim ve iyileştirme faaliyetleri sonucunda suçlu olarak kuruma gelen kişilerin topluma karşı sorumlu, duyarlı ve faydalı olmaları sağlanır.

Ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklulara verilen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri kurumun eğitim servisi tarafından diğer kurumlarla yapılan işbirlikleri sonucunda sağlanmaktadır. Eğitim birimi, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başta olmak üzere üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında hükümlü ve tutukluların her seviye eğitim kurumuna yeni kayıt, kayıt yenileme, ders seçimi, diploma takip ve destekleyici kursların açılması ile ilgili işlemler yapılmaktadır. I. ve II. kademe okuma-yazma kursları açılmakta, Yaygın Eğitim (Açık Öğretim Ortaokulu, Açık Öğretim Lisesi ve Açık Öğretim Fakültesi) faaliyetleri mevzuat çerçevesinde yürütülmekte, Örgün Yüksek Öğretim ve uzaktan eğitim faaliyetleri mevzuat çerçevesinde sürdürülebilmektedir.

Mesleki ve teknik kursları, kişilerin yeteneklerine ve ülkemizin mesleki iş ihtiyaçlarına göre belirlenerek, eğitim servisi ve halk eğitim müdürlükleri, mesleki eğitim merkezi müdürlükleri, üniversiteler, belediyeler, ticaret ve sanayi odaları, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ile yapılan iş birliği sonucunda açılmaktadır.

Hükümlü ve tutuklular kurum içerisinde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM) hazırladığı sınavlar (ALES, YDS, DGS, YGS, LYS, KPSS, TUS,

DUS), Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı sınavlar (Açık Öğretim Ortaokulu, Açık Öğretim Lisesi, Mesleki Açık Öğretim Lisesi sınavları) ile Yüksek Öğretim Kurumlarının hazırladığı sınavlara (örgün eğitim, uzaktan eğitim sınavlarına) katılabilmekte ve böylelikle eğitimlerinin devamlılığı sağlanmaktadır.

Kurumlarda eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katkı sunan ve personeline faydalanabildiği kolay erişim sağlanan kütüphane ve kitaplıklar bulunmaktadır. Diğer kurumlarla yapılan iş birliği sonucunda kitap temini yapılmakta ve kütüphane ve kitaplıkların zenginleşmesi sağlanmaktadır.

Kurumlarda dini rehberlik ve manevi hizmetler kapsamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın il ve ilçe müftülük personeli ile müftülük personelinin bulunmadığı durumlarda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni görevlendirilerek din bilgisi ve vaizlik hizmeti sunulmaktadır. Kurumlarda sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında sergiler açılmakta, müzik, halkoyunları, hobi faaliyetleri, el sanatları çalışmaları yapılmakta, konferans, seminer, panel, münazara, bilgi yarışması, tiyatro, drama, sinema, konser verilmekte, tören ve anma günleri, sportif çalışmalar ve turnuvalar düzenlenmektedir (CTE, 2015b).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmayla ceza infaz kurumunda bulunan çocukların Sosyal Bilgiler dersinin 5. sınıf 1. ünitesi olan “Haklarımı Öğreniyorum” konusuyla ilgili bilgi düzeyleri ölçülmeye çalışılarak toplumda suç olarak kabul edilen davranış ile çocukların bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin hangi ölçüde örtüştüğü belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada araştırma modeli olarak deneme modellerinden “Tek grup öntest-sontest kontrol grupsuz desen” kullanılmıştır (Karasar, 1998).

Bu modelde geliş güzel olarak seçilen gruba bağımsız değişken uygulanır. Hem deney öncesi hem de deney sonrası ölçümler yapılır. Bu modelde başarının kaynağı işlemden kabul edilir. Olası öteki değişkenlerle ilgili net bir şey bilinmediğinden bu kabulünde geçerliliğine şüpheyile bakılır. Bu modelde seçkisizlik ve eşleştirme yoktur. Desende tek gruba (G) ait ön-test (O1) ve son-test (O2) değerleri arasındaki fark belirlenir (Karasar, 1998). Desenin simgesel görünümü Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 2. 1. Desenin Simgesel Görünümü.

Grup	Ön-test	İşlem	Son-test
G	O1	X	O2

G, işlem yapılan grubu; O1 gruptan alınan ön ölçümü; X işlemi; O2 ise gruptan alınan son ölçümü temsil etmektedir (Büyüköztürk vd., 2008).

2.2. Araştırmanın Problemi

Türkiye’de son yıllarda birçok alanda reform niteliğinde yenilikler yapılmıştır. Adalet Bakanlığı “Yargının Modernleştirilmesi ve Ceza Reformu Projesi” ile Türkiye’deki yargının ve ceza infaz kurumlarının iyileştirilmesini amaçlayarak adalet konusunda reform çalışmaları yapmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile ceza infaz kurumlarının modern bir ceza infaz kurumu yönetimine sahip olması, uygun mimari

yapıda ceza infaz kurumlarının kurulması, ceza infaz kurumu personeline, infaz hâkimlerine ve denetleme komisyonlarına meslek içi eğitimler verilmesi planlanmıştır. Bu amaçlar ile sağlanmak istenen hükümlü ve tutukluların farklı ve kaliteli sosyal ve fiziksel aktivitelere katılmaları sonucunda daha iyi bir iyileştirilme gerçekleştirmeleridir. Adalet alanında yapılan reformlar içerisinde eğitim faaliyetleri önemli yer tutmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında eğitim çalışmalarının yeterliliği ve çocukların bu eğitim faaliyetlerinden hangi ölçüde yararlandığı konusu bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

2.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ceza infaz kurumunda bulunan çocukların Sosyal Bilgiler dersi 5. sınıfta yer alan “Haklarımı Öğreniyorum” konusu kapsamındaki kurum, grup, birlikte yaşam, sorumluluklar, rol, haklar, davranışlar, insan hakları, çocuk hakları gibi kavramlarla ilgili ön bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve konu ile ilgili belirli bir öğretim programının uygulanmasından sonra bilgi düzeylerinin ne ölçüde değiştiğinin belirlenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda cevap aranacak bazı sorular ise şöyle sıralanabilir:

Ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların kurumdaki eğitim ve iyileştirme faaliyetleri sonucunda bilgi düzeyleri ve davranışları ne ölçüde değişmektedir?

Ceza infaz kurumlarındaki çocuklara yönelik eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin kurumun düzenine etkisi nedir?

Sosyal Bilgiler dersi “Haklarımı Öğreniyorum” konusunda topluma uyum sağlamaya yönelik kazandırılmaya çalışılan bilgi ve davranışların ceza infaz kurumlarına gelen çocuklarda ne ölçüde içselleştiği?

Ceza infaz kurumda yapılan eğitim ve iyileştirme çalışmalarının kurumda bulunan çocuklara, personele ve devlete ne gibi faydaları vardır?

2.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye son yıllarda kırsal alandan yoğun göçlere sahne olan kentlerde birçok konuda kontrolsüz ve plansız bazı gelişmeler meydana gelmiştir. Kentlere yerleşen kırsal nüfus kent hayatına uyum sağlamakta güçlük çekmiştir. Bunun sonucu olarak da farklı ekonomik ve sosyal statüde olan akranları karşısında kendini ispatlamaya çalışan kırdan göç etmiş çocuklar yasak maddeler kullanmaya ve suç işlemeye yönelmektedirler. Şehirde büyüyen çocuklar ise monoton şehir hayatından kurtulmak için aynı yolu tercih etmektedirler. Bu bağlamda eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesiyle birlikte bilginin yaşantıya aktarılmasına bağlı olarak toplum içerisinde suç işleyen çocukların sayısında azalmalar olacaktır. Kendini tanıyan, yeteneğini keşfeden ve sosyalleşmeyi başarabilen çocukların suç işleme ihtimalleri de azalacaktır. Bu ise alınan eğitimin içselleştirilmesinin başarılmasıyla olacaktır.

Bu araştırma farklı statülere sahip çocukların okullarda öğrendikleri faydalı birçok konuya rağmen dersleri tam olarak içselleştirip-içselleştiremediği ve derslerin çocuklar üzerindeki etkileyciliğinin derecesini anlamamız bakımından önemlidir.

Bu araştırmanın diğer önemli bir noktası ise ceza infaz kurumunun fiziksel sınırlılıklarının ortaya çıkardığı zorunluluklar sonucunda çocuklar önem verdikleri ya da zaman geçireceklerine inandıkları bazı zararlı düşüncelere yönelmeleri yerine eğitimle daha fazla ilgilenmeleri sağlanması sonucunda çocukların daha etkili vatandaşlar haline dönüştürülebileceği gerçeğine hizmet etmesidir.

Bu çalışmada eğitimin çocuklar üzerindeki etkisinin okullara göre ceza infaz kurumlarında daha kalıcı ve etkileyici olmasının anlaşılması ceza infaz kurumlarında eğitimin önemini ortaya çıkararak katkı sunması bakımından önemlidir.

2.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Ceza infaz kurumunda bulunan çok amaçlı salon, derslik ve kütüphanenin Milli Eğitim Bakanlığı'na ait normal bir sınıf olduğu varsayılmıştır (Ek.12-13-14).
2. Ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan çocukların Milli Eğitim Bakanlığı'nda ders işleyen sıradan öğrenciler olduğu varsayılmıştır.

3. Araştırmaya katılan çocukların yaş ve yöre farklılığına bakılmaksızın konuyla ilgili hazırbulunuşluk düzeylerinin yakın olduğu varsayılmıştır.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma ilköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin birinci ünitesinin “Haklarımı Öğreniyorum” konusuyla sınırlıdır.
2. Bu çalışmada elde edilen bulgular 2015 yılı ilk aylarında Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda tutuklu olarak bulunan 15 çocuktan alınan bilgilerle sınırlıdır.
3. Araştırmaya katılan çocukların tutukluluk halinden kaynaklanan psikolojik ve sosyal sorunların çalışmada ortaya çıkardığı zorlukların oluşturduğu sınırlılıklar.
4. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda yeterli sayıda sınıfın bulunmaması.
5. Ceza infaz kurumunda günlük iş akışına uyum sağlamaya çalışarak ders zamanının ayarlamaya çalışılmasının zorluğu.
6. Çalışma sırasında çocukların koğuşları ve programları ile kurumun iş ve eğitim sirkülasyonu arasındaki koordinasyonun çalışmada ortaya çıkardığı sınırlılıklar.

2.7. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Ağrı İli sınırları içerisindeki bütün Ceza İnfaz Kurumları’nda 2015 yılında bulunan 12-15 yaşları arasındaki tutuklu çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda 2015 yılının ilk aylarında tutuklu olarak bulunan çocuklar oluşturmaktadır. Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nun örneklem olarak seçilmesinin sebebi sayı olarak daha fazla tutuklu çocuğa sahip olması ve daha büyük bir kurum olmasından faaliyet çeşitliliğinin araştırmanın kapsamını genişletmesi ve araştırmanın işleyişini kolaylaştırma imkânı sunmasıdır.

Araştırmaya 15 çocuk katılmıştır. Bunlardan birisi yabancı uyruklu olduğundan Türkçeyi iyi konuşmadığı için çalışmaya yeterli düzeyde dâhil olamamıştır. İki çocuk

ise beşinci sınıfı bitirmiş olmalarına rağmen bilgi düzeylerinin çok düşük olması sebebiyle değerlendirilmeye alınmamışlardır (Ek.15). Araştırmaya katılan çocuklardan biri lise 1. sınıf öğrencisi olup, 2'si ilköğretim ikinci kademeyi (ortaokul) tamamlamıştır. Diğer 10 öğrenci ise ilköğretim birinci kademeyi (ilkokulu) tamamlamış olup, kurumun eğitim biriminin gözetiminde Açık Öğretim Ortaokuluna devam etmektedir.

2.8. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılması için gereken izinler 2014 yılının son yarısında Adalet Bakanlığı'ndan alındıktan sonra çalışma uygulanmaya başlanmıştır. Araştırma ile ilgili izin süreci Ek.1-2-3-4-5'te gösterilmiştir. Çalışmanın tamamı 8 hafta sürmüştür. 6 haftası ders, 2 hafta da ön-test ve son-test uygulanmasını kapsamaktadır. Bu çalışmaya katılan çocuklar dört farklı koğuştta bulunmaktadır. Ders yapılırken bu dört koğuştta bulunan katılımcılar üç grup olarak derse katılmışlardır. A-5 ve E-5 numaralı koğuştlar derse ayrı ayrı çıkarılırken E-1 ve E2 numaralı koğuştlar birlikte çıkartılmıştır (Ek.5 ve Ek.6).

Ders anlatımlarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014-2015 öğretim yılında okutulanda 5. Sınıf ders kitapları (MEB, 2014-2015) kaynak eser olarak kullanılmış, Ek.10'da yer verilen ders notları da eğitim materyali olarak kullanılmıştır.

Kurumun çocuklar için uyguladığı sportif, kültürel ve eğitim programlarının akışını engellemek için dersler uygun görülen günlerde anlatılmıştır. Psikososyal birimden ve eğitim biriminden birer infaz koruma memuru da çalışmaya nezaret etmiştir.

Çocuklara K1'den K15'e kadar kodlar verilerek yarı yapılandırılmış mülakattan elde edilen bilgilerin analizi yapılmıştır. Çalışmada çocukların sınav sorularının her birinden aldıkları puan değeri tablolarda oransal olarak gösterilmiştir.

2.9. Veri Toplama Aracı

Veri toplama tekniklerinden sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğine görüşme (mülakat) denir (Karasar, 2005). Stewart ve Cash (1985) ise görüşme tekniğini, *“önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına*

dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Soru sorma ve yanıt alma temeline dayalı görüşme tekniğinin en çok bilinen türleri bireysel, yüz yüze ve söz alışverişidir. Yüz yüze yapılan grup görüşmesi, posta yoluyla, kendi başına yanıtlanan soru formuyla ve telefon görüşmesiyle de olabilmektedir (Punch, 2005). Genellikle yüz yüze yapılan görüşme tekniği, azda olsa televizyon ve anında ses ve görüntü iletebilen televizyonlu telefonlarla da yapılmaktadır (Karasar, 2005). Başkalarını anlamada kullanılan en güçlü yöntemlerden olan görüşme, nitel araştırmalarda temel veri toplama araçlarından (Punch, 2005). Bu nedenle Sosyal Bilgiler Eğitimi ile ilgilenen araştırmacıların en çok tercih ettiği araştırma yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla verilere ulaşılmıştır.

5. sınıfın 1. ünitesinde yer alan “Haklarımı Öğreniyorum” konusunun içeriğinde yer alan ve bütün konuyu kaplayan 8 anahtar kelimenin içinde yer aldığı 8 soru alanda uzman 5 öğretim elemanı ve bir Türkçe öğretmenin danışmanlığında hazırlanmıştır. Bir mülakat formunun pilot çalışması yapılmış, soruların doğru anlaşıldığı ve öğrencilerin seviyelerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Mülakat formu Ek.8’de verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

3.1. Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

3.1.1. Kurumun Tarihi ve Fiziksel Özellikleri

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 29.07.1982 tarihinde hizmet vermeye başlamıştır. Ceza infaz kurumunun toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 320'dir. Ceza İnfaz Kurumu 73.034 m² arsa alanına sahiptir. Kuruma ait alan üzerinde idare binası, hükümlü ve tutuklu koğuş binası ve karakol binaları olmak üzere üç yapı bulunmaktadır. Bu binalara ek olarak ceza infaz kurumunun hizmet alanı içerisinde 2015'in ortalarında bitmesi planlanan Yeni Ceza İnfaz Kurumu inşaat alanı bulunmaktadır. Hükümlü ve tutukluların bulunduğu yaşam üniteleri 4.471,20 m², idari alanlar 1.117,80 m² olmak üzere toplam 5.589.860 m² bina alanına sahiptir (Ek.11).

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu zemin ve birinci kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Zemin katında hükümlü ve tutukluların bulunduğu koğuşlar, infaz ve koruma baş memuru odası, nöbetçi baş memurluk odası, kapalı görüş alanı, avukat görüşme odası, kantin, spor salonu, nöbetçi müdür odası, berber, çay ocağı, bireysel görüşme odası, ambar, mutfak, çamaşırhane, hobi atölyesi, terzihane, kalorifer dairesi ve tuvaletler bulunmaktadır. Birinci katta ise kurum müdürü, ikinci müdürler ve idare memuru odası, kapalı devre yayın odası, santral, bilgi işlem bürosu, ambar memurluğu, personel kalem, psikososyal servis, saymanlık, infaz kalem, emanet para birimi, eğitim-öğretim servisi, mektup okuma servisi, toplantı salonu, arşiv, revir, diş muayenehanesi, derslik, çok amaçlı salonu, kütüphane, mescit, personel yemekhanesi tuvaletler ve 5 müşahede koğuşu bulunmaktadır (ACİK, 2015a).

3.1.2. Kurumun Eğitim Faaliyetleri

Eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında; okuma-yazma kursları, yetişkin II. kademe kursları, Açık İlköğretim Okulu, Açık İlköğretim Okulu Hazırlık Kursu, Açık Öğretim Lisesi, Açık Öğretim Lisesi Hazırlık, Açık Öğretim Fakültesi, ÖYSM tarafından yapılan sınavlar, ÖSYM tarafından yapılan sınavlara hazırlık kursu, din

eğitimi (Eğitici temini), din eğitimi (konferanslar), kütüphane faaliyetleri (okunan kitap), kütüphane faaliyetleri (temin edilen kitap) yapılmaktadır.

Ağrı Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü bünyesinde 2015 yılı itibariyle 1. kademe okuma ve yazma ile 2. kademe okuma yazma kursları açılmıştır. Açılan 1. kademe okuma ve yazma kursuna 107 hükümlü ve tutuklu katılmıştır. 107 katılımcı arasından sertifika alanların sayısı 41'dir. 2. kademe okuma ve yazma kursuna katılanlar 39, sertifika alanlar ise 12'dir.

2015 yılında kuruma girip ortaokul, lise, yüksekokul ve fakülteye devam eden hükümlü ve tutukluların okullarına devam edebilmeleri sağlamak için okullara kayıt işlemleri yapılmış, ders kitaplarının temini sağlanmış ve sınav programları hazırlamıştır. 2015 yılında 32 kişinin ortaokula kayıt yaptırmış olup, bu dönemde 8 kişi mezun olmuştur. Liseye 47 kişinin devamı sağlanmış olup, 4 kişi mezun olmuştur. YGS'ye 16 öğrenci girmiş olup, 8 kişinin yüksekokul ve fakülteye devam etme imkânı sağlanmıştır. Açık Öğretim Fakültesini 13 öğrenci kazanmış olup, bu dönemde mezun olan öğrenci olmamıştır.

Ceza infaz kurumunda Açık Öğretim Ortaokulu'na 62 hükümlü ve tutuklu başvurmuş 17'si diploma almıştır. Açık Öğretim Lisesi'ne başvuruların sayısı 85, diploma alanların sayısı 5'tir. Açık Öğretim Fakültesi'ne başvuran öğrenci sayısı 10, mezun olan öğrenci sayısı ise 1'dir. Ceza infaz kurumunda iken üniversite sınavlarına girip, üniversiteyi kazanan 6 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır.

Sivil toplum örgütleri, dernekler, kurum ve kuruluşlardan faydalanılarak; kurumdaki kütüphaneye kitap temin edilmiştir. Kurum kütüphanesinde 7.000 civarında kitap bulunmaktadır. Yıl içerisinde istifade edilen kitap sayısı 2.838 iken yıl içerisinde temin edilen kitap sayısı ise 149'dur.

Kurumda Ağrı İl Müftülüğünden haftada 24 saat görevlendirilen bir ceza infaz kurumu vaizi, haftada 10 saat görevlendirilen bir il vaizi, haftalık 5 saat görevlendirilen bir bayan vaize tarafından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, Kuran-ı Kerim dersleri ve Manevi Rehberlik dersleri yapılmaktadır. Ayrıca kurumda ayda bir olarak da dini konferanslar düzenlenmektedir.

Kurumda Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Mesleki Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu (İş-Kur) Müdürlüğü ile ortaklaşa çalışmalar sonucunda

iş ve meslek edindirme kursları düzenlenmektedir. Bu çalışmalar sonucunda 8 kurs açılmış, bu kurslara 107 hükümlü ve tutuklu katılmış, 17'si sertifika sahibi olmuştur. Açılan bilgisayar kursundan 130 hükümlü ve tutuklu faydalanmıştır. Bu ortaklaşa çalışmalar sonucunda sosyal, kültürel ve sportif içerikli kurslar düzenlenmiştir. Sosyal ve kültürel yapıdaki kurslara 150 hükümlü ve tutuklu katılmış bunlardan 124'ü sertifika sahibi olmuştur. Sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında; konferanslar, sinema, satranç turnuvası, merkezi yayın, din ve ahlak konferansı, bilgi yarışması, belge ve ödül töreni ile bayanlara yönelik sportif aktiviteler, Kızılay yardım töreni, konser, hobi faaliyetleri yürütülmüştür.

Ceza infaz kurumu ile Ağrı'da bulunan kamu kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) işbirliği ile ortaklaşa çalışmalar sonucunda “*Değerler Eğitimi*” kapsamında ayda ortalama üç defa olmak üzere konferans, seminer vb. sosyal kültürel faaliyetler; voleybol, futbol, satranç müsabakaları tertip edilmekte ve kültürel sportif faaliyetler düzenlenmektedir. Hükümlülerin boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek, ruhsal gerginliklerinin azaltmak ve moral seviyelerini yükseltmek amacı ile her ay değer dergisinden seçilen konulardan bilgi yarışması ve münazaralar yapılmaktadır. Merkezi yayın sistemiyle haftanın her salı ve perşembe günleri sinema ve belgesel gösterimi, konser ve tiyatro gösterisi düzenlenmekte; Önemli gün ve haftalar takip edilerek günün anlam ve önemine binaen konuşmalar ile anma, belge ve ödül törenleri, yardım kampanyaları ve hobi faaliyetleri düzenlenmektedir.

Eğitim servisinde yapılan eğitsel, sportif, kültürel ve mesleki faaliyetlerin birçoğuna çocuklar dâhil olmuştur. Çocuklardan 8'i tenis turnuvasına katılmış, 3'ü İngilizce A/1 ve A/2 seviye İngilizce kursuna katılmıştır, 5 hükümlü ve tutuklu 1. ve 2. kademe okuma yazma kursuna katılmıştır, 2 hükümlü ve tutuklu Açık Öğretim Ortaokulu'na 1 hükümlü ve tutuklu Açık Öğretim Lisesi'ne kurumda kayıt olup, öğrenimlerini devam ettirmişlerdir, 3 hükümlü ve tutuklu saç-sakal kursuna, 3 hükümlü ve tutuklu ise saça geçici ve kalıcı şekil verme kursuna katılmıştır. Ayrıca çocuklar kurumda yapılan konser ve konferanslara katılmakla birlikte psikososyal servis tarafından da özel olarak ilgi görmüşler ve görüşmelerde dertleri dinlenip sorunlarına çözüm aranarak psikolojik olarak rahatlama sağlanmıştır (ACİK, 2015b).

3.2. Kurumdaki Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 2015 yılının ilk aylarında, farklı zamanlarda çeşitli suçlardan ceza infaz kurumunda bulunan yaşları 12 ile 15 arasında değişen en az ilkokul mezunu değişen tahsil durumuna sahip 15 tutuklu çocuğun Sosyal Bilgiler 5. sınıf dersinin 1. Ünitesinde yer alan “Haklarımı Öğreniyorum” konusu hakkındaki bilgileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde tutuklu çocukların tahsil durumlarına bağlı olarak bu dersi aldıkları kabul edilmiş, konuyla ilgili hiçbir bilgi verilmeden anahtar kelimeleri içeren 8 soru ile yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır (Ek.8). Sonrasında haftada 2 saat olmak üzere 6 hafta boyunca konu ile ilgili dersler anlatılmıştır. Dersler bittikten sonra aynı sorular çocuklara tekrar yarı yapılandırılmış mülakat uygulanmış, ortaya çıkan bilgi farklılıklarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmaya katılan 6, 9 ve 14 numaralı katılımcılar seviyelerinin düşük olmasından dolayı değerlendirilmeye alınmamıştır. Verilen cevaplar orijinal haliyle dijital ortama aktarılarak analizleri yapılmıştır (Ek.9).

3.2.1. Çocukların ‘Kurum Kavramı’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 1: Kurum Nedir, Örneklerle Açıklayınız?

Sorunun cevabı: Belirli düşüncelerin, bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin; genellikle devletle ilişkisi olan toplumsal örgütlenmelere ‘kurum’ denir. Örnek: Hastane, okul, karakol vb. tesisler.

Tablo 3. 1. Çocukların Bazılarının Kurum Nedir, Örneklerle Açıklayınız? Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K2: Hastane, okul, Milli Eğitim Bakanlığı bir kurumdur.	K2: Kurum, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere farklı amaç ve görevler üstlenen devlet yapılandırmalarıdır. Örnek: okul, insanların eğitim ve öğretim seviyelerini yükseltmek için kurulan bir kurumdur.
K5: Cezaevlerinde, okullarda okulu ve cezaevini kuran ve yönetenlere kurum denir.	K5: Kurum bir topluluk içerisinde herkesin bir amaç için çalıştığı yerdir. Örnek: Hastane, okul, aile.
K8: Kurum hastanedeki doktor, hemşire, güvenlikçi, temizlikçidir.	K8: Kurum toplum içindeki düzenli örgüttür. Örnek: Okul, hastane, cezaevi, valilik.
K11: Okul bir kurumdur. Öğretmen bir roldür.	K11: Kurum devlet tarafından yapılmıştır. Örnek: Karakol, meclis, okul, hastane, cezaevleri, adliye, Yargıtay gibi şeylere kurum denir.
K13: Cezaevi bir kurumdur.	K13: Belirli düşüncelerin bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin oluşturulduğu, genellikle devletle ilişkisi olan toplumsal örgütlenmelere kurum diyoruz.

Tablo 3. 2. Birinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	50	65	57
K2	50	90	70
K3	55	65	60
K4	45	85	65
K5	55	85	70
K7	50	60	55
K8	45	90	67
K10	45	55	50
K11	60	90	75
K12	45	60	52
K13	50	90	70
K15	55	75	65

Tablo 3. 3. Kurum Kavramı ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	50	“Kurum Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	76	63	52

Değerlendirme: Tutuklu çocukların derslerden önce soruya verdikleri cevaplar kısadır ve sorunun tanım kısmından ziyade örnekler kısmına cevap vermişlerdir. Örneğin;

K2: “*Hastane, okul, Milli Eğitim Bakanlığı bir kurumdur*”

K11: “*Okul bir kurumdur. Öğretmen bir roldür*”

K13: “*Cezaevi bir kurumdur*” cevaplarını vermiştir.

Çocuklardan bazıları cevap olarak kurumlarda çalışan personellerin görevlerini yazmışlardır. Yani kurumla ilişkisi olan Rol Kavramı ile Kurum Kavramının ayırımına gidemeyenler olmuştur. Örnek olarak;

K8'in “*Kurum hastanedeki doktor, hemşire, güvenlikçi, temizlikçidir*”

K11'in “*Okul bir kurumdur. Öğretmen bir roldür*” cevabı gösterilebilir.

Bu cevaplar çocuklardan bazılarının konuyla ilgili bilgisinin eksik ve yanlış olduğunu göstermektedir. Çocukların kurum hakkındaki bilgileri net ve kapsayıcı olmasa da kurum kelimesinden devlet dairelerini anlamaları geçmişteki bilgilerinin kalıntıları olabileceği gibi günlük yaşamdan kazanılmış deneyimler sonucundan da elde edilmiş olabilir.

Derslerden sonra çocukların daha kapsayıcı ve net ifadeleri kullanmaları, kurumun devlet örgütünün yapıları olarak ifade edilmesi ve kuruma çeşitli örneklerin verilmesi konunun anlaşıldığı dair emare olarak kabul edilebilir.

K2: “*Kurum, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere farklı amaç ve görevler üstlenen devlet yapılandırmalarıdır. Örnek: okul, insanların eğitim ve öğretim seviyelerini yükseltmek için kurulan bir kurumdur*”

K8: “*Kurum toplum içindeki düzenli örgüttür. Örnek: Okul, hastane, cezaevi, valilik*”

K11: “*Kurum devlet tarafından yapılmıştır. Örnek: Karakol, meclis, okul, hastane, cezaevleri, adliye, Yargıtay gibi şeylere kurum denir*”

K13: “*Belirli düşüncelerin bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin oluşturulduğu, genellikle devletle ilişkisi olan toplumsal örgütlenmelere kurum diyoruz*” cevapları buna örnek olarak verilebilir.

Derslerden sonra alınan yanıtlardaki olumlu gelişmeler, eğitimin çocuklar için ne derece önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada bazı çocuklardan net bir cevap alınamadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

3.2.2. Çocukların ‘Birlikte Yaşam’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 2: İnsanlar Neden Bir arada Yaşarlar?

Sorunun cevabı: İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek ve temel gereksinimlerini karşılayabilmek için iş bölümüne ve iş birliğine ihtiyaç duyarlar. İnsanların bunu yapabilmeleri ise birlikte yaşamalarına bağlıdır.

Tablo 3. 4. Çocuklardan Bazılarının İnsanlar Neden Bir arada Yaşarlar? Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: İnsanlar birbirlerine yardımcı olmak için bir arada yaşarlar.	K1: Kişi var olan yaşam şartlarındaki mücadeleyi tek başına veremeyeceğinden, yardımdan yoksun yaşayamaz, toplu şekilde yaşama ve uyum sağlayabilmesi için bireyler birlikte yardımlaşmak ve dayanışmak için bir arada yaşar.
K3: İnsanlar birbirlerini anladıkları için bir düzen kurarak yaşar.	K3: İnsanlar birbirlerine ihtiyaç duydukları için birbirlerine destek olmak için bir arada yaşarlar.
K7: İnsanlar aile oldukları için bir arada yaşarlar.	K7: İnsanlar bir arada yaşar çünkü savunma ihtiyacı, barınma ihtiyacı vardır. Yalnız kalmamak için sorunları tek başına çözemez el birliğiyle yaşamak zorundadır. Ve tabiatın kuralı bu herkes birlikte yaşar. Hayvanlar âlemi de böyledir.
K8: Karşılıklı iletişim kurabildikleri için bir arada yaşarlar.	K8: İnsanların birbirine ihtiyaçları vardır. Bir kişi ötekinin açığını kapatıp, doğanın ve de insanlığın yaşam döngüsünü sağlar.
K10: İnsanlar birbirlerine yardımcı olmak için beraber yaşarlar.	K10: İnsan oldukları için birbirlerinin dilinden, halinden anladıkları için bir arada yaşarlar.
K12: İnsanlar sevgi ve saygı için bir arada yaşarlar.	K12: İnsanlar yaradılışı birbirine benzediği için konuşmaları aynı olduğu için bir arada yaşarlar.
K15: Herkes Hz. Âdem ve Hz. Havva’dan geldiği için kardeş olduğu için bir arada yaşarlar.	K15: insanlar hayvanlardan farklı olarak konuşup, anlayabildiği için bir arada yaşarlar.

Tablo 3. 5. İkinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	35	85	60
K2	45	65	55
K3	45	60	52
K4	40	60	50
K5	50	65	57
K7	40	95	67
K8	40	55	47
K10	50	60	55
K11	50	65	57
K12	45	55	50
K13	50	70	60
K15	40	60	50

Tablo 3. 6. Birlikte Yaşam Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	44	“Birlikte Yaşam” Bilgisinin Ölçümü	66	50	50

Değerlendirme: İnsanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan gereksinimlerinin ve isteklerinin giderilmesi için iş birliğine ve iş bölümüne olan ihtiyacı, insanları bir arada yaşamaya zorunlu kılar. Tutuklu çocukların bu soruya verdikleri ilk cevaplara baktığımızda birlikte yaşamının ihtiyaçlardan, iletişimden ve yaratılıştan kaynaklandığını ifade eden cümleler kurduklarını anlamaktayız. Sorulara verilen cevaplar kısa ve sorunun bir kısmını içermektedir. Örneğin;

K1: “İnsanlar birbirlerine yardımcı olmak için bir arada yaşarlar”

K8: “Karşılıklı iletişim kurabildikleri için bir arada yaşarlar”

K15: “Herkes Hz. Âdem ve Hz. Havva’dan geldiği için kardeş olduğu için bir arada yaşarlar.”

Derslerden sonra çocukların soruya verdiği cevaplara baktığımızda daha kapsayıcı ve açıklayıcı ifadelerin kullanılması konunun anlaşıldığını göstermektedir. Genel olarak başarı düzeyi iyi sayılabilir. Örnek olarak;

K1: “Kişi var olan yaşam şartlarındaki mücadeleyi tek başına veremeyeceğinden, yardımdan yoksun yaşayamaz, toplu şekilde yaşama ve uyum sağlayabilmesi için bireyler birlikte yardımlaşmak ve dayanışmak için bir arada yaşar”

K7: “İnsanlar bir arada yaşar çünkü savunma ihtiyacı, barınma ihtiyacı vardır. Yalnız kalmamak için sorunları tek başına çözemez el birliğiyle yaşamak zorundadır. Ve tabiatın kuralı bu herkes birlikte yaşar. Hayvanlar âlemi de böyledir”

K8: “İnsanların birbirine ihtiyaçları vardır. Bir kişi ötekini açığını kapatıp, doğanın ve de insanlığın yaşam döngüsünü sağlar” cevaplarını verebiliriz.

3.2.3. Çocukların ‘Grup’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 3: Grup Nedir? Örnek Veriniz.

Sorunun cevabı: Görüşleri, amaçları ve çıkarları bir olan kişiler bütününe “grup” denir. Örnek; aile üyeleri, sınıf arkadaşları, takım arkadaşları vb.

Tablo 3. 7. Çocuklardan Bazılarının Grup nedir? Örnek veriniz. Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K3: Grup bir voleybol takımıdır.	K3: Çıkar amaçlı bireylerin bir bütün haline gelmesine, örgütlenmesine grup denir.
K5: Çalışma arkadaşları, izci grubu demektir.	K5: Okuldaki futbol takımı ve sınıflardaki ayrı ayrı masalara bölünenlere gurup denir.
K7: Grup futbol takımı ve basketbol takımıdır.	K7: Okulda beş altı kişi bir araya gelerek grup olurlar. Bunların amaçları aynıdır. Örnek futbol takımı ve voleybol takımı.
K8: Gruba örnek olarak basketbol takımını verebiliriz.	K8: Görüşleri, amaçları, çıkarları bir olan kişiler bütününe grup diyoruz. Örnek: Aile üyeleri, sınıf arkadaşları, spor takımı, izci grubu.
K11: Aile bir gruptur.	K11: Aynı amaç ve ilkeler doğrultusunda en az iki ve üç kişinin bir araya gelerek yapmak istedikleri, görevde başarı kazanmak için yapılan dayanışmadır. Örnek bir özel firmanın başarılı olmak için yaptığı yardımlaşma.
K12: Grup bir topluluktur. Örnek basketbol ve voleybol takımına grup denir.	K12: Belirli sayılarda insanların bir araya gelerek oluşturduğu şeylere grup denir. Herkes bir amaca yönelir. Örnek futbol takımı, basketbol takımı, spor kulüpleri, voleybol takımı vb.

Tablo 3. 8. Üçüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	50	60	55
K2	50	65	58
K3	45	60	52
K4	55	70	62
K5	50	65	58
K7	50	90	70
K8	50	95	72
K10	55	70	62
K11	45	95	70
K12	40	85	62
K13	45	60	52
K15	50	75	63

Tablo 3. 9. Grup Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile ilgili soruya verilen cevapların sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	48	“Grup Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	74	52	54

Değerlendirme: Tutuklu çocukların derslerden önce grup ile ilgili soruya verdikleri cevaplar kısadır. Genellikle örneklerle cevap verilmiştir. Verilen örnekler doğru şekilde yanıtlanmıştır.

K4: “Grup bir voleybol takımıdır”

K5: “Grup futbol takımı ve basketbol takımıdır”

K11: “Aile bir gruptur”

Derslerin anlatılmasından sonra yapılan ikinci sınavda ise grup kelimesini ortak amaç ve çıkar için bir araya gelen topluluk olarak ifade edenler çoğunluğu oluşturmaktadır.

K3: “Okulda beş altı kişi bir araya gelerek grup olurlar. Bunların amaçları aynıdır. Örnek futbol takımı ve voleybol takımı”

K9: “Görüşleri, amaçları, çıkarları bir olan kişiler bütününe grup diyoruz. Örnek: Aile üyeleri, sınıf arkadaşları, spor takımı, izci grubu”

K11: “Aynı amaç ve ilkeler doğrultusunda en az iki ve üç kişinin bir araya gelerek yapmak istedikleri, görevde başarı kazanmak için yapılan dayanışmadır. Örnek bir özel firmanın başarılı olmak için yaptığı yardımlaşma”

K12: “Belirli sayılarda insanların bir araya gelerek oluşturduğu şeylere grup denir. Herkes bir amaca yönelir. Örnek futbol takımı, basketbol takımı, spor kulüpleri, voleybol takımı vb.”

İki sınav arasında olumlu sayılabilecek farklar bulunmaktadır. Bu da çocukların konuyu anladıklarını ortaya koymaktadır.

3.2.4. Çocukların ‘Rol’ İle İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 4: Rol nedir? Bir Hastanede Ne gibi Roller Olabilir, Örnek Veriniz.

Sorunun cevabı: Rol, bir işte bir kimsenin üzerine düşen görevdir. Örneğin aile içindeyken çocuk, okuldayken öğrenci, spor takımında oyuncu rolündeyiz.

Tablo 3. 10. Çocuklardan Bazılarının Rol Nedir? Örnek Veriniz. Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: Aşçılık bir roldür.	K1: Herkesin bir rolü vardır. Ama bu roller insanın farklı olduğunu göstermez. Mesela ben okula gidince öğrenci olurum, çalıştığım restorana gidince garson olurum, eve gidince evin göz bebeği olurum. Hastanedeki roller doktor, hemşire.
K3: Doktor, hasta, temizlikçi.	K3: Herkesin kendine göre rolleri vardır. Rollerde kendi aralarında ayrılırlar. Örnek ben esnafım, öğrenciyim ama sanatçılarımda kendilerine ait rolleri vardır. Hastanede ise doktor hemşire temizlikçi rolleri vardır.
K4: Doktor, hasta.	K4: Hastanede doktorun rolü hastaları tedavi etmektir. Hemşirenin görevi ise doktora yardım etmektir. Temizlikçi hastanenin temizliğini yapar, güvenlik hastanenin güvenliğini sağlar.
K7: Doktor, güvenlik, hemşire.	K7: Bir grupta sana verilen yer demektir. Doktor, hemşire, güvenlik, temizlikçi, hasta.
K8: Doktor, temizlikçi, güvenlik.	K8: Mesela hastanede doktorun rolü hastaları iyileştirmektir. Hemşire ise doktor yardımcısıdır.
K11: Hastanede doktor, hemşire rolleri bulunur.	K11: Bir grup veya kurumdaki bireyin sorumlu tutulduğu davranışın bütününe denir. Hastanedeki roller: doktor, hemşire, temizlik görevlisi, güvenlik, hasta.
K12: Başhekim, hemşire, danışman, hademe.	K12: Rol bir bireyin grup veya kurum içerisindeki bireyin yapacağı şeylere denir. Doktor; hastayı tedavi eder, hasta; doktorun dediğini yapar, güvenlik; hastanenin güvenliğini sağlar.

Tablo 3. 11. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	50	80	65
K2	50	85	67
K3	55	80	67
K4	55	80	67
K5	50	75	62
K7	50	95	72
K8	50	75	58
K10	50	75	62
K11	45	90	67
K12	50	90	70
K13	50	70	60
K15	55	80	67

Tablo 3. 12. Rol Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	50	“Rol Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	81	65	60

Değerlendirme: Soruda istenen tanıma tam anlamıyla cevap verilmemiştir. Örneklere ise yerinde cevaplar verilmiştir. Tanıma istenen yanıtın çocukların tümü tarafından cevap verilmemesi, çocukların tanım hakkındaki bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır.

K1: “Aşçılık bir roldür”

K3: “Doktor, hasta, temizlikçi”

K4: “Doktor, hasta”

K7: “Doktor, güvenlik, hemşire”

K8: “Doktor, temizlikçi, güvenlik”

K11: “Hastanede doktor, hemşire rolleri bulunur”

K12: “Başhekim, hemşire, danışman, hademe”

İkinci sınavda ise hem tanımın hem de örneklerin çocukların büyük çoğunluğu tarafından tam olarak ifade edilmesi konunun anlaşıldığını ve çalışma sonucunda başarı düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

K1: “Herkesin bir rolü vardır. Ama bu roller insanın farklı olduğunu göstermez. Mesela ben okula gidince öğrenci olurum, çalıştığım restorana gidince garson olurum, eve gidince evin göz bebeği olurum. Hastanedeki roller doktor, hemşire”

K3: “Herkesin kendine göre rolleri vardır. Rollerde kendi aralarında ayrılırlar. Örnek ben esnafım, öğrenciyim ama sanatçılarımda kendilerine ait rolleri vardır. Hastanede ise doktor hemşire temizlikçi rolleri vardır”

K4: “Hastanede doktorun rolü hastaları tedavi etmektir. Hemşirenin görevi ise doktora yardım etmektir. Temizlikçi hastanenin temizliğini yapar, güvenlik hastanenin güvenliğini sağlar”

K11: “Bir grup veya kurumdaki bireyin sorumlu tutulduğu davranışın bütününe denir. Hastanedeki roller: doktor, hemşire, temizlik görevlisi, güvenlik, hasta”

K12: “Rol bir bireyin grup veya kurum içerisindeki bireyin yapacağı şeylere denir. Doktor; hastayı tedavi eder, hasta; doktorun dediğini yapar, güvenlik; hastanenin güvenliğini sağlar” cevaplarını örnek olarak verebiliriz.

3.2.5. Çocukların ‘Sorumluluk’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 5: Sorumluluk nedir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir.

Sorunun cevabı: Sorumluluk rollere göre verilen görevlere denir. Basketbol takım oyuncusunun paslı oynaması, arkadaşları ile uyum içerisinde olması, kendisine verilen alanın gerektirdiği görevleri yerine getirmesi oyuncunun sorumluluklarındandır.

Tablo 3. 13. Çocuklardan Bazılarının Sorumluluk Nedir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu olabilir? Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: Sınıfı temiz tutmak bir sorumluluktur.	K1: Sorumluluk arkadaşlar arasında samimi ilişkiler kurmaktır. Zor zamanlarında arkadaşını yalnız bırakmamak ve ona yardımcı olmaktır. Onun iyiliğini istemek ve iyi olmasına çalışmaktır.
K3: Sorumluluk yere çöp atmamak, yüksek sesle konuşup insanları rahatsız etmemektedir.	K3: Sorumluluk yük demektir. Evli olan erkek çocuklarının barınma ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorundadır. Kadın ise çocuklarına bakar ve evi temizler işte bunlar sorumluluktur.
K4: Çocuklara karşı sorumlu olunmalı iyi davranılmalı.	K4: Sorumluluk bir roldeki şahsın üstlendiği görevlerdir. Basketbolcu günlük antrenmanlarını yapmalı, görevi dışına çıkmamalıdır.
K5: Grubunun oyunu iyi götürmesi için sorumludur.	K5: Basketbolcu ve antrenörün sorumluluğu oyunu çevirmektir. Mesela oyuncu paslaşmalıdır. Antrenör oyuncuların pota altında mı yoksa sağ kanatta mı durmalarını belirlemelidir.
K7: Kendi alanını korur, arkadaşına pas verir.	K7: Basketbolcu oyunu bilmeli, takımla birlikte hareket etmeli.
K8: Arkadaşlara okul başkanlığı yapmak bir sorumluluktur.	K8: Takımın disiplinine ayak uydurmalı, oyunda kendini geliştirmelidir. Antrenör takımı yönetmeli ve bir arada tutmalıdır.
K11: Pas vermek ve kazanmaktır.	K11: Sorumluluğu takıma destek olmak ve onların yanında olmaktır.
K12: Takımın hareketine uyum sağlamaya çalışmalı.	K12: Basketbolcu topu rakibe kaptırmamalı, topu arkadaşlarına atmalı ve ileriye gidip arkadaşlarından top beklemeli.
K13: Basketbolcu oyunda nerede duracağını bilmelidir. Kaptan takımı yönetmelidir.	K13: Sorumluluk üzerimize düşen vazifedir. Basketbolda kaptanın görevi; takıma liderlik yapmaktır. Diğer oyuncular görevi ise iyi bir sonuç için çaba harcamalarıdır.
K15: Mesela basketbol takım kaptanının sorumluluğu oyunu yönetmektir. Takımın bel kemiğidir.	K15: Bir kişinin başarı elde edebilmek için verilen görevlerin tümünü zamanında ve eksiksiz yerine getirmesine denir. Basketbolcunun görevi; takım arkadaşlarıyla uyum içinde olmalı, günlük sporunu yapmalı, söylenenleri nezaketle yerine getirmeli.

Tablo 3. 14. Dördüncü Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	45	75	60
K2	50	75	62
K3	50	75	62
K4	45	80	62
K5	55	90	72
K7	50	70	60
K8	45	75	60
K10	50	75	63
K11	55	80	67
K12	50	70	60
K13	50	85	67
K15	50	85	67

Tablo 3. 15. Sorumluluk Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	42	“Sorumluluk Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	77	59	83

Değerlendirme: Ön-testte çocukların soruya verdikleri cevaplarda tanım eksik verilmekte, daha çok örnekler üzerinde durulmaktadır.

K5: “Grubunun oyunu iyi götürmesi için sorumludur”

K7: “Kendi alanını korur, arkadaşına pas verir”

K11: “Pas vermek ve kazanmaktır”

K12: “Takımın hareketine uyum sağlamaya çalışmalı”

K13: “Basketbolcu oyunda nerede duracağını bilmelidir. Kaptan takımı yönetmelidir,

K15: “Mesela basketbol takım kaptanının sorumluluğu oyunu yönetmektir. Takımın bel kemiğidir”

Ön-testte sorunun tanım kısmına değinmeyen bazı çocuklar sorumluluğa örnek olarak farklı alanları kullanmışlardır.

K1: “Sınıfı temiz tutmak bir sorumluluktur”

K3: “Sorumluluk yere çöp atmamak, yüksek sesle konuşup insanları rahatsız etmemektedir”

K4: “Çocuklara karşı sorumlu olunmalı iyi davranılmalı”

K 8: “Arkadaşlara okul başkanlığı yapmak bir sorumluluktur”

Derslerden sonra yapılan ikinci sınavda ise tanıma ve örneğe kapsayıcı ve açıklayıcı şekilde cevaplar verilmiştir.

K1: “Sorumluluk arkadaşlar arasında samimi ilişkiler kurmaktır. Zor zamanlarında arkadaşını yalnız bırakmamak ve ona yardımcı olmaktır. Onun iyiliğini istemek ve iyi olmasına çalışmaktır”

K13: “Sorumluluk üzerimize düşen vazifedir. Basketbolda kaptanın görevi; takıma liderlik yapmaktır. Diğer oyuncular görevi ise iyi bir sonuç için çaba harcamalarıdır”

K15: “Bir kişinin başarı elde edebilmek için verilen görevlerin tümünü zamanında ve eksiksiz yerine getirmesine denir. Basketbolcunun görevi; takım arkadaşlarıyla uyum içinde olmalı, günlük sporunu yapmalı, söylenenleri nezaketle yerine getirmeli”

İki sınav arasında belirgin farkların olması çocukların konuyu anladıklarının göstergesidir. Çocuklar sorumluluk ile hak kavramlarının ayırımına varamadıklarından, bu kelimelerin anlamlarını birbirine karıştırmışlardır.

3.2.6. Çocukların ‘Haklar’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 6: Bir Öğrencinin Sınıf Ortamında Ne gibi Hakları Olabilir.

Sorunun cevabı: Bir öğrencinin sınıf içerisindeki hakları; sınıfın, defterin, kalemin, masanın, sıranın, öğretmenin, derse uygun bir ortamın olması, gerekli araç gereçlerin temin edilmiş olması ve öğrencinin söz alması gibi hakları bulunmaktadır.

Tablo 3. 16. Çocuklardan Bazılarının Bir Öğrencinin Sınıf Ortamında Ne gibi Hakları Olabilir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir. Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: Derslerde başarılı olmak için çalışmak.	K1: Uygun ve huzurlu bir sınıf ve saygı gördüğü bir ortam olması.
K2: Bir arkadaş yere çöp atarsa uyarmalıyız, sınıfı temiz tutmalıyız. Arkadaşlarımızın huzurunu bozmamalıyız.	K2: Öğrencinin ders çalışması ve sınava girmesi hakktır.
K3: Okulun düzenli olması hakktır.	K3: Her öğrencinin, kitap masa defter, sandalye gibi şeyler hakkıdır.
K4: Ders işlenmesi için öğretmen ve ortamın olması.	K4: Öğrencinin ders çalışabilmesi için kitap, kalem, masa, sandalye gibi şeyler lazımdır.
K5: Arkadaşlarımıza ders anlatmalıyız.	K5: Sessiz bir ortamın olması ve bunu istemesi hakktır.
K7: Ders için büyüklerimizden yardım almalıyız.	K7: Öğretmenine ve arkadaşlarına soru sorabilmek ve sessiz bir ortamın olması hakktır.
K8: Sınıfı temiz tutmak bir hakktır.	K8: Saygılı temiz ve dürüst bir ortam.
K10: Öğrencinin dersine önem vermesi hakktır.	K10: Bilgi sahibi olabilmek için sessiz bir ortamın olması.
K11: Bir meslek sahibi olmamız için öğretmenimizi dinlemeliyiz.	K11: Sıcak bir sınıf ortamı ve güler yüzlü bir öğretmenin olması hakktır.
K12: Ders çalışmalıyız ve sessiz durmalıyız.	K12: Benim konuşmam sırasında arkadaşlarımın sessiz olması hakktır.
K13: Sınıfı biz kullandığımız için temiz tutmalıyız. Çünkü sınıf bize emanettir.	K13: Öğrencinin konuşma, derse ve faaliyetlere katılma hakkı vardır.
K15: Sınıfta ders ortamı için tüm iyi hareketleri yapmalıyız.	K15: Söz alma hakkı bulunması.

Tablo 3. 17. Altıncı Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	20	60	40
K2	25	40	45
K3	40	65	53
K4	50	60	55
K5	20	60	40
K7	25	65	45
K8	25	65	45
K10	25	60	43
K11	20	75	43
K12	25	60	43
K13	30	60	45
K15	20	65	43

Tablo 3. 18. Haklar Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	27	“Haklar Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	61	44	62

Değerlendirme: Bu çalışmada haklar ile istenen cevap çocukların ders çalışabilmelerine imkân verecek koşulları oluşturmaktır. Haklar insana verilen ortam ve imkân iken sorumluluk ise yapılması zorunlu olan davranışlardır. Ön-testte bu soruya kısa ve eksik yanıtlar verilmesiyle beraber haklar ile sorumluluk kavramlarının karıştırıldığı görülmektedir. Çocuklardan bazılarının hak kelimesinin karşılığına verdikleri örneklerin aslında sorumluluk olduğu anlaşılmaktadır.

K1: “Derslerde başarılı olmak için çalışmak”

K2: “Bir arkadaş yere çöp atarsa uyarmalıyız, sınıfı temiz tutmalıyız. Arkadaşlarımızın huzurunu bozmamalıyız”

K5: “Arkadaşlarımıza ders anlatmalıyız”

K7: “Ders için büyüklerimizden yardım almalıyız”

K8: “Sınıfı temiz tutmak bir haktır”

K10: “Öğrencinin dersine önem vermesi haktır”

K11: “Bir meslek sahibi olmamız için öğretmenimizi dinlemeliyiz”

K12: “Ders çalışmalıyız ve sessiz durmalıyız”

K13: “Sınıfı biz kullandığımız için temiz tutmalıyız. Çünkü sınıf bize emanettir”

K 15: “Sınıfta ders ortamı için tüm iyi hareketleri yapmalıyız.

Derslerden sonra yapılan ikinci sınavda konunun biraz daha anlaşıldığı görülmektedir. Çocuklar sınıf içindeki haklar olarak birçok örnekler verebilmişlerdir. Hakların başkaları tarafından verildiği konusu anlaşılmıştır.

K1: “Uygun ve huzurlu bir sınıf ve saygı gördüğü bir ortam olması”

K3: “Her öğrencinin, kitap masa defter, sandalye gibi şeyler hakkıdır”

K4: “Öğrencinin ders çalışabilmesi için kitap, kalem, masa, sandalye gibi şeyler lazımdır”

K5: “*Sessiz bir ortamın olması ve bunu istemesi haktır*”

K7: “*Öğretmenine ve arkadaşlarına soru sorabilmek ve sessiz bir ortamın olması haktır*”

K8: “*Saygılı temiz ve dürüst bir ortam*”

K10: “*Bilgi sahibi olabilmek için sessiz bir ortamın olması*”

K11: “*Sıcak bir sınıf ortamı ve güler yüzlü bir öğretmenin olması haktır*”

K12: “*Benim konuşmam sırasında arkadaşlarımın sessiz olması haktır*”

K13: “*Öğrencinin konuşma, derse ve faaliyetlere katılma hakkı vardır*”

K15: “*Söz alma hakkı bulunması*”

3.2.7. Çocukların ‘Davranış’ ile İlgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 7: İyi ve Kötü Davranışlara Örnekler Veriniz.

Sorunun cevabı: Çevremize ve kendimize zarar veren hareketlerimiz kötü davranışlara örnek teşkil ederken, bunun aksi hareketler iyi davranışlara örnektir. İnsanlara karşı saygılı olmak, yalan konuşmamak, çevreyi kirletmemek vb. İyi davranışlara örnek iken tersi davranışlar kötü davranışlara örnektir.

Tablo 3. 19. Çocuklardan Bazılarının İyi ve Kötü Davranışlara Örnekler Veriniz? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir? Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: Öğretmenin tatlı dille ders anlatması iyi bir davranış. Saygısız ve şımarık davranmak ve söz dinlememek kötü bir davranıştır.	K1: Akıllı olmak, sorumlu olmak, ahlaklı olmak, şerefli olmak iyi davranışlardır. Terbiyesizlik etmek düzensizlik, küfür ve kurallara uymamak kötü davranışlardır.
K2: Saygılı ve dürüst davranmak iyi davranış, çok konuşmak ve tembel olmak kötü davranıştır.	K2: Selam vermek, selam almak, saygı göstermek, yalan söylememek, namaz kılmak, temiz giyinmek, insanlara yardımcı olmak, yardımlaşmak iyi davranışlardır. Yalan konuşmak, bağırarak konuşmak, söz kesmek, saygısızlık, namaz kılmamak, hırsızlık yapmak, zararlı madde satmak kötü davranışlardır.
K3: Arkadaşlarına karşı sevgi ve dostlukla davranmak iyi davranışlardır, yalan, geri kafalılık ve oyunbozanlık kötü davranışlardır.	K3: Ağırbaşlı, bilgili, ahlaklı olmak iyi davranışlardır. Gevezelik, ders çalışmamak, arkadaşlarını rahatsız etmek kötü davranışlardır.
K4: Hoşgörülü olmak iyi davranışa örnektir. Her kafadan bir ses çıkmasıyla düzen bozulur, buda kötü bir davranıştır.	K4: Ödevlerimizi yapmamamız ve temiz olmamız iyi davranışlardır. Ödevlerimizi yapmamamız ve ders dinlememiz kötü davranışlardır.
K5: Çalışan bir kişiyi rahatsız etmemek, ahlaki yönden argo kelimeler kullanmamak, kavga ve dalaşmalar yapmamak, dedikodu yaparak kişileri birbirine düşürme eylemlerine girmemek iyi davranışlara örnektir. Kavga, dedikodu, hakaret kötü davranışlara örnektir.	K5: Düzenli, temiz, güvenilir, akıllı, çalışkan olmak iyi davranışlardır. Tembel olmak, sınıfın huzurunu bozmak kötü davranışlardır.
K7: Eğer isteyerek biri yere çöp atmışsa veya tartışma çıkarmışsa hoş olmayan davranıştır ama yanlışlıkla olmuşsa hoş karşılanabilir çünkü yanlışlıkla yapmıştır.	K7: Çevremizde bulunan bütün insanların haklarına saygılı olmak, kendinden beklenen bütün sorumlulukları yerine getirmek, ahlaki değer ve davranışlarda bulunmak, karşımızdaki bireylere din, dil ve ırk gibi değerlerine bakarak baskı yapmamak iyi davranışlara örnektir.
K8: İyi davranışlar yapmak kötü davranışlar yapmamak.	K8: Arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize saygılı olmalıyız, derslerimiz çalışmalıyız. Öğretmenlere karşı saygısız davranmak, arkadaşlarımızın hoşlanmadığı davranışlarda bulunmak, sonuçları kötü olacağı için kötü davranışlardır.
K10: Arkadaşlarımıza karşı iyi olmalıyız ve kimseye kötü davranmamalıyız. Sınıfta yaramazlık yapmak iyi olmayan bir davranıştır.	K10: Toplum içerisinde bir insanla tartıştığımız zaman ona düşman gözüyle bakmamalıyız, elimizden geldiği kadar insanların kalbini kırmamalıyız, kırsak dahi ondan özür dilemeliyiz. Herkese kim olursa olsun herkese güler yüzlü, tatlı dilli, hoşgörülü davranmalıyız. Öğretmeni dinlememek, arkadaşlarla kavga çıkarmak, sınıfın huzurunu bozmak, sınıfta ders dışı konuşmalar kötü davranışlara örnektir.
K11: Saygılı olmak, titiz olmak, insanlara karşı iyi davranmak. Saygısız olmak sınıfı temiz tutmamak, yerlere çöp atmak.	K11: İnsanlara saygılı olmak ve kendimizi özgürce ifade etmek iyi davranıştır. Tembellik ve eğitimsizlik kötü davranışlardır.

K12: Odamızı temiz tutmamız iyi davranıştır. Sınıfta kavga çıkarmak kötü davranıştır.	K12: Güler yüzlü olmak, sınıf ortamında huzurlu bir ortamın oluşması için arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize karşı güler yüzlü davranmamamız gerekir. Ama öğretmen sınıftaki öğrencilere karşı sert davranırsa huzur bozulur. Öğretmenin çocuklara bağırıp onları dövmesi iyi olmayan bir davranıştır.
K13: Topluma karşı hal ve hareketimiz ile sevgi ve saygı içerisinde olmamamız iyi davranışlardır. Yerlere çöp atmak ve sınıfın düzenini bozmak kötü davranışlardır.	K13: İzin alarak konuşmak, sessiz olmak, bilgi sahibi olmak iyi davranışlardır. Çok konuşmak, bilgi almamak, ortamı bozmak, arkadaşları ders çalışırken rahatsız etmek kötü davranıştır.
K15: Arkadaşlarımız şaka yapmalarını hoş karşılamalıyız. Haksızlık ise kötü davranıştır.	K15: saygılı, temiz ve dürüst olmak iyi davranışlardır. Yaramazlık yapmak, tembel olmak, kavga etmek kötü davranıştır.

Tablo 3. 20. Yedinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	60	85	78
K2	65	80	73
K3	65	80	73
K4	70	85	78
K5	60	85	73
K7	60	85	73
K8	65	90	78
K10	60	85	73
K11	65	85	75
K12	60	85	73
K13	70	90	80
K15	65	80	73

Tablo 3. 21. Davranış Kavramı Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	63	“Davranış Kavramı” Bilgisinin Ölçümü	84	73	33

Değerlendirme: Çocukların davranış ile ilgili bilgileri derslerden sonra biraz daha genişlemiş olsa da derslerden öncede konuyla ilgili bilgilerinin olduğu anlaşılmıştır. Çocukların iyi ve kötü davranışa vermiş olduğu örnekler ilgi alanlarını ve duygularını yansıtmaktadır. Her öğrenci kendi iç dünyasına göre cevap verdiği için birçok ortamı ilgilendiren davranış şekillerine örnekler verilmiştir. Sosyal hayat içerisinde, koğu içerisinde ve sınıf içerisinde yapılan davranışlara örnekler verilmiştir.

K1: “Öğretmenin tatlı dille ders anlatması iyi bir davranış. Saygısız ve şımarık davranmak ve söz dinlememek kötü bir davranıştır”

K2: “Saygılı ve dürüst davranmak iyi davranış, çok konuşmak ve tembel olmak kötü davranıştır”

K3: “Arkadaşlarına karşı sevgi ve dostlukla davranmak iyi davranışlardır, yalan, geri kafalılık ve oyunbozanlık kötü davranışlardır”

K4: “Hoşgörülü olmak iyi davranışa örnektir. Her kafadan bir ses çıkmasıyla düzen bozulur, buda kötü bir davranıştır”

K5: “Çalışan bir kişiyi rahatsız etmemek, ahlaki yönden argo kelimeler kullanmamak, kavga ve dalaşmalar yapmamak, dedikodu yaparak kişileri birbirine düşürme eylemlerine girmemek iyi davranışlara örnektir. Kavga, dedikodu, hakaret kötü davranışlara örnektir”

K7: “Eğer isteyerek biri yere çöp atmışsa veya tartışma çıkarmışsa hoş olmayan davranıştır ama yanlışlıkla olmuşsa hoş karşılanabilir çünkü yanlışlıkla yapmıştır”

K10: “Arkadaşlarımıza karşı iyi olmalıyız ve kimseye kötü davranmamalıyız. Sınıfta yaramazlık yapmak iyi olmayan bir davranıştır”

K7: “Saygılı olmak, titiz olmak, insanlara karşı iyi davranmak. Saygısız olmak sınıfı temiz tutmamak, yerlere çöp atmak”

K12: “Odamızı temiz tutmamız iyi davranıştır. Sınıfta kavga çıkarmak kötü davranıştır”

K13: “Topluma karşı hal ve hareketimiz ile sevgi ve saygı içerisinde olmamamız iyi davranışlardır. Yerlere çöp atmak ve sınıfın düzenini bozmak kötü davranışlardır”

K15: “Arkadaşlarımız şaka yapmalarını hoş karşılamalıyız. Haksızlık ise kötü davranıştır”

Çocukların iyi davranışlara örnek verirken saygı, sevgi ve samimiyeti ön planda tutmaları çocukların düşünceleri açısından sevindirici bir durumdur. Suçu toplumdan öğrenen çocukların, topluma zararlı olarak görülen davranışlardan dolayı ceza infaz kurumlarında bulundukları halde davranışlara olumlu yanıtlar verilmeleri bu çocukların topluma tekrar geri kazandırılması açısından önemli bir örnektir.

K1: “Akıllı olmak, sorumlu olmak, ahlaklı olmak, şerefli olmak iyi davranışlardır. Terbiyesizlik etmek düzensizlik, küfür ve kurallara uymamak kötü davranışlardır”

K2: “Selam vermek, selam almak, saygı göstermek, yalan söylememek, namaz kılmak, temiz giyinmek, insanlara yardımcı olmak, yardımlaşmak iyi davranışlardır. Yalan konuşmak, bağırarak konuşmak, söz kesmek, saygısızlık, namaz kılmamak, hırsızlık yapmak, zararlı madde satmak kötü davranışlardır”

K3: “Ağırbaşlı, bilgili, ahlaklı olmak iyi davranışlardır. Gevezelik, ders çalışmamak, arkadaşlarını rahatsız etmek kötü davranışlardır”

K4: “Ödevlerimizi yapmamamız ve temiz olmamız iyi davranışlardır. Ödevlerimizi yapmamamız ve ders dinlememiz kötü davranışlardır”

K5: “Düzenli, temiz, güvenilir, akıllı, çalışkan olmak iyi davranışlardır. Tembel olmak, sınıfın huzurunu bozmak kötü davranışlardır”

K7: “Çevremizde bulunan bütün insanların haklarına saygılı olmak, kendinden beklenen bütün sorumlulukları yerine getirmek, ahlaki değer ve davranışlarda bulunmak, karşımızdaki bireylere din, dil ve ırk gibi değerlerine bakarak baskı yapmamak iyi davranışlara örnektir”

K8: “Arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize saygılı olmalıyız, derslerimiz çalışmalıyız. Öğretmenlere karşı saygısız davranmak, arkadaşlarımızın hoşlanmadığı davranışlarda bulunmak, sonuçları kötü olacağı için kötü davranışlardır”

K10: “Toplum içerisinde bir insanla tartıştığımız zaman ona düşman gözüyle bakmamalıyız, elimizden geldiği kadar insanların kalbini kırmamalıyız, kırsak dahi ondan özür dilemeliyiz. Herkese kim olursa olsun herkese güler yüzlü, tatlı dilli, hoşgörülü davranmalıyız. Öğretmeni dinlememek, arkadaşlarla kavga çıkarmak, sınıfın huzurunu bozmak, sınıfta ders dışı konuşmalar kötü davranışlara örnektir,

K11: “İnsanlara saygılı olmak ve kendimizi özgürce ifade etmek iyi davranıştır. Tembellik ve eğitimsizlik kötü davranışlardır”

K12: “Güler yüzlü olmak, sınıf ortamında huzurlu bir ortamın oluşması için arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize karşı güler yüzlü davranmamamız gerekir. Ama öğretmen sınıftaki öğrencilere karşı sert davranırsa huzur bozulur. Öğretmenin çocuklara bağırıp onları dövmesi iyi olmayan bir davranıştır”

K13: “İzin alarak konuşmak, sessiz olmak, bilgi sahibi olmak iyi davranışlardır. Çok konuşmak, bilgi almamak, ortamı bozmak, arkadaşları ders çalışırken rahatsız etmek kötü davranıştır”

K15: “Saygılı, temiz ve dürüst olmak iyi davranışlardır. Yaramazlık yapmak, tembel olmak, kavga etmek kötü davranıştır”

3.2.8. Çocukların ‘Çocuk Hakları Sözleşmesi’ ile ilgili Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Soru 8: Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili Görüşlerinizi Bildiriniz.

Sorunun cevabı: Çocuk Hakları Bildirgesi, çocukların temel hakları olan yaşam hakkı, eğitim hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve düşünce ve ifade özgürlüğü gibi hakları garanti altına alan Uluslararası bir sözleşmedir. Çocuk hakları bildirgesi 20 Kasım 1989 yılında kabul edilmiştir. 20 Kasım çocuk hakları günü olarak kutlanır. Türkiye 1990 yılında bu sözleşmeyi imzalamıştır.

Tablo 3. 22. Çocuklardan Bazılarının Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili Görüşleriniz Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir. Sorusuna Verdiği Cevaplar.

ÇOCUKLARDAN BAZILARININ ÖN-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR	ÇOCUKLARDAN BAZILARININ SON-TESTTE BU SORUYA VERDİĞİ CEVAPLAR
K1: Okula giden çocuğun istediği şeyi yapması, özgür olması çocuk hakları işte budur.	K1: 1989 yılında yapılan bir sözleşme ile kabul edilmiştir. Çocuk hakları 20 Kasım 1990 yılında Türkiye’de kabul edilmiştir.
K2: Ölmek üzere olan bir çocuğa diğer çocukların organ nakli ile yardımcı olması gerekir. Çocuğun okuma hakkı olması gerekir ve çocuk ailesinin yanında olmalı.	K2: 20 Kasım çocuk haklarının korunması
K4: Çocuk koğuşunda sigara içmek çocukların hakkıdır.	K4: 0-18 yaş arasındaki çocukların kendi başlarına hareket etmelerinde ciddi sorunlara yol açtığı için bunları korumak ve olası yapacakları kötü eylemleri engellemek için çıkarılan yasaların bütünüdür.
K5: Eğlenmek, oyun oynamak, gezmek çocukların haklarıdır.	K5: Çocuk hakları 20 kasım 1989’da kabul edilmiştir. Türkiye 1990 yılında kabul etmiştir. 20 Kasım çocuk hakları olarak kutlanır. Çocuk hakları eğitim, yaşama, barınma gibi haklardır.
K7: Hiçbir bilgim yok	K7: Çocuk hakları 1989 yılında uluslar arası bir sözleşme ile kabul edilmiş ve garanti altına alınmıştır.
K10: Çocuklara iyi davranılması ve iyi bir eğitimin verilmesi çocukların hakkıdır.	K10: Çocuk hakları bildirgesinden çocukların okula gitmeleri, spor yapmaları, hastaneye gitmeleri gibi şeyleri anlıyorum.
K11: Çocuk hakları olduğundan dolayı adliyede çocuk polisi bulunmaktadır.	K11: Herkesin bir hakkı olduğu gibi çocuklarında hakkının olması gerekir. Çocukların dışarıda gezmesi gerekirken cezaevine girmemelidir.
K12: 23 Nisan çocuk bayramı çocuklara verilen haklardandır.	K12: Çocukların kendilerini bedensel ve zihinsel olarak koruyamamasından dolayı çocukların sorumlulukları fazla olmamalı, hataları hoş görülmeli, şiddete maruz kalmamalılar çünkü gençler geleceğimizin teminatıdır.
K13: Çocuk haklarına inanmıyorum.	K13: Çocukların öncelikli hakkı yaşama hakkıdır. Gezip, tozmakta bir haktır ve engelli çocuklarında diğer çocuklarla aynı haklara sahip olması gerekir. Çocuk hakları 1989’da kabul edilmiştir. Türkiye ise 1990 yılında kabul etmiştir.
K15: Eğlence, eğitim ve disiplin çocuk haklarıdır.	K15: Çocukların zayıf olmasından dolayı bazı haklarının devlet tarafından korunmaya alınmasına çocuk hakları denir. 18 yaş altı çocukların sigaradan ve dumanlı hava sahasından korunması çocuk haklarına örnektir.

Tablo 3. 23. Sekizinci Soruya Verilen Cevapların Karşılaştırılması.

Sınav Sonuçları (%)			
Katılımcılar	Ön-Test	Son-Test	Ortalama
K1	10	85	48
K2	10	80	45
K3	10	80	45
K4	20	85	53
K5	10	85	52
K7	0	85	43
K8	10	90	50
K10	50	85	67
K11	40	85	63
K12	50	85	73
K13	0	0	0
K15	50	80	65

Tablo 3. 24. Çocuk Hakları Sözleşmesi Bilgisinin Ölçümü ile İlgili Soruya Verilen Cevapların Sonuçları.

G	O1	X	O2	ORT.	Artış (%)
12	24	“Çocuk Hakları Sözleşmesi” Bilgisinin Ölçümü	77	50	220

Değerlendirme: Çocukların çocuk hakları ile ilgili ilk cevapları diğer cevaplarda olduğu gibi kısa ve konu dışıdır. İlk cevaplar çocukların konu ile ilgili çok az bilgilerinin olduğunu göstermektedir. Bazı çocuklar çocuk haklarını sınırsız özgürlük olarak anlarken;

K2: “Okula giden çocuğun istediği şeyi yapması, özgür olması çocuk hakları işte budur”

K4: “Çocuk koğuşunda sigara içmek çocukların hakkıdır”

Bazı çocuklar farklı yerlerden örnekler vermişlerdir;

K1: “Çocuk hakları olduğundan dolayı adliyede çocuk polisi bulunmaktadır”

K11: “Herkesin bir hakkı olduğu gibi çocuklarında hakkının olması gerekir. Çocukların dışarıda gezmesi gerekirken cezaevine girmemelidir”

K12: “23 Nisan çocuk bayramı çocuklara verilen haklardandır”

Bazıları da kabul etmemektedir;

K13: “Çocuk haklarına inanmıyorum”

İkinci sınavdan sonra ise çocukların bilgi seviyesinde artış olmuştur. Çocuklar genellikle daha net ve isabetli kararlar verebilmişlerdir. Genel olarak konuyu anladıklarını söyleyebiliriz.

K1: “1989 yılında yapılan bir sözleşme ile kabul edilmiştir. Çocuk hakları 20 Kasım 1990 yılında Türkiye’de kabul edilmiştir”

K2: “20 Kasım çocuk haklarının korunması”

K4: “0-18 yaş arasındaki çocukların kendi başlarına hareket etmelerinde ciddi sorunlara yol açtığı için bunları korumak ve olası yapacakları kötü eylemleri engellemek için çıkarılan yasaların bütünüdür”

K5: “Çocuk hakları 20 Kasım 1989’da kabul edilmiştir. Türkiye 1990 yılında kabul etmiştir. 20 Kasım çocuk hakları olarak kutlanır. Çocuk hakları eğitim, yaşama, barınma gibi haklardır”

K7: “Çocuk hakları 1989 yılında uluslararası bir sözleşme ile kabul edilmiş ve garanti altına alınmıştır”

K8: “Çocukların öncelikli hakkı yaşama hakkıdır. Gezip, tozmakta bir haktır ve engelli çocuklarında diğer çocuklarla aynı haklara sahip olması gerekir. Çocuk hakları 1989’da kabul edilmiştir. Türkiye ise 1990 yılında kabul etmiştir”

K10: “Çocuk hakları bildirgesinden çocukların okula gitmeleri, spor yapmaları, hastaneye gitmeleri gibi şeyleri anlıyorum”

K12: “Çocukların kendilerini bedensel ve zihinsel olarak koruyamamasından dolayı çocukların sorumlulukları fazla olmamalı, hataları hoş görülmeli, şiddete maruz kalmamalıdır çünkü gençler geleceğimizin teminatıdır”

K15: “Çocukların zayıf olmasından dolayı bazı haklarının devlet tarafından korunmaya alınmasına çocuk hakları denir. 18 yaş altı çocukların sigaradan ve dumanlı hava sahasından korunması çocuk haklarına örnektir”

K13’ün çocuk haklarına inanmıyorum ifadesi ikinci sınavda da devam etmiştir.

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda bulunan 15 çocuğun, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin 1. ünitesi olan “Haklarımı Öğreniyorum” konusunu içeren 8 anahtar kelime (Kurum Kavramı, Birlikte Yaşam, Grup, Rol, Sorumluluk, Hak, Davranış,

Çocuk Hakları Sözleşmesi) hakkında bilgileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada genel olarak ön-testte çocukların verdikleri cevaplar konuyla ilgisiz ve kısa iken dersler anlatıldıktan sonra yapılan ikinci sınavda ise daha net, doğru ve daha geniş kapsamlı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür.

Çocukların genel başarı durumunun verildiği tablo 29'a baktığımızda "Davranış" kavramının % 33 ile en az başarı artışına sahip olduğunu görmekteyiz. Başarı artış oranının en çok olduğu konunun ise "Çocuk Hakları Sözleşmesi" olduğunu görmekteyiz. Bu sonuçlara göre "Davranış" kavramı ile ilgili başarı artışında çocukların gelişimi diğer kavramlara göre en alt düzeyde kalmış, yani bu kavram ile ilgili çocukların bilgileri diğer kavramlara göre çok fazla değişmemiştir. Aynı zamanda "Davranış" kavramının ortalama olarak da en yüksek olması derslerin, çocukların bu kavram hakkındaki bilgilerini çok az etkilediğini göstermektedir. "Çocuk Hakları Sözleşmesi" kavramında ise % 220'lik başarı artışının çocukların daha önce bu kavram ile ilgili bilgileri ile daha sonra öğrendiklerinin çok net bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu kavram hakkında çocukların daha önce çok pek bilgileri olmadığı ve derslerden sonra konuyla ilgili önemli şekilde bilgilendikleri anlaşılmaktadır. "Haklar" konusunun % 44 ortalama puan ile en düşük düzeyde başarı ortalamasına sahip olması kavramın her iki sınavda da başarı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. "Haklar" dışında bütün kavramların başarı ortalaması % 50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. "Davranış" kavramı dışındaki kavramların yüzdelik artışlarının % 50'nin üzerinde olduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak genel başarı artışı % 50'nin üzerine çıkmıştır. Öğrenme farkının en çok olduğu kavram "Çocuk Hakları Kavramı", en az olduğu kavram ise "Davranış" kavramı olmuştur. Ortalama başarının en düşük olduğu kavram "Haklar" iken en yüksek olduğu kavramın da yine "Davranış" kavramı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. 25. Tutuklu Çocukların Başarı Performansı.

Soru No	Soru	Ön-test Ortalaması	Son-test Ortalaması	Ortalama Puan	Artış (%)
1	Kurum nedir, örneklerle açıklayınız?	50	76	63	52
2	İnsanlar neden bir arada yaşarlar?	44	66	50	50
3	Grup nedir? Örnek veriniz.	48	74	52	54
4	Rol nedir? Bir hastanede ne gibi roller olabilir örnek veriniz.	50	81	65	60
5	Sorumluluk nedir? Basketbol takımının herhangi bir üyesinin ne gibi sorumluluğu olabilir.	42	77	59	83
6	Bir öğrencinin sınıf ortamında ne gibi hakları olabilir.	27	61	44	62
7	İyi ve kötü davranışlara örnekler veriniz.	63	84	73	33
8	Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili görüşlerinizi bildiriniz.	24	77	50	220

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Toplumların düzenli bir yaşam kurabilmeleri kanunlar yapmalarına bağlıdır. İnsanların yanlış davranışları kanunlara bağlı olarak büyük ölçüde kontrol altına alınabilir. Kanunların caydırıcı olması ise ceza sistemlerine bağlıdır. İnsanoğlu var olduğundan bu yana toplumsal düzenin sağlanması amacıyla birçok ceza sistemi geliştirmiştir.

İlkçağ toplumlarındaki ceza sistemi bedensel acı çektirme şeklinde gerçekleştirilirken 1596 yılında Hollanda'da kişinin kansız bir şekilde acı çektirmeden cezalandırılmasına ve ıslah edilip, tekrar topluma kazandırılması esasına göre ortaya çıkan ceza infaz kurumları günümüz ceza sistemi anlayışının temelini oluşturmuştur.

İlkçağda çocukların toplumsal statüleri her toplumda aynı olmadığı ya da belirsiz olduğu için çocukların işledikleri suçtan dolayı ne şekilde cezalandırılması gerektiği konusunda da birçok ceza yöntemi uygulanmıştır. Günümüze gelinceye kadar çocuk kavramının tanımı, yaş aralığı, toplumsal statüsü, hakları ve ceza uygulamasında izlenecek yöntemleri belirlenmiştir.

Çocuk suçu toplumdan öğrendiğinden suçlu çocuklar için "suça sürüklenen çocuk" ifadesi kullanılmaktadır. Çocuğu suça iten etmenler psikolojik, kişisel, biyolojik, kitle iletişim araçları, okul ve arkadaş çevresi ile aile yapısıdır. Bu nedenle çocuğun suç işlemesini engellemek için çocuğun sosyalleşmesi sağlamalı, çocuğun ilişkili olduğu ortamlar gözlemlenmeli, zararlı olduğu kanaatine varılan ortamlardan çocuğun uzak tutulması sağlanmalıdır.

Çocuklar devletlerin geleceğinin teminatıdır. Devletler geleceklerini garantiye almak için yeni nesillerini iyi bir eğitimle donatmak zorundadırlar. Bu donanımı en kapsamlı ve etkili şekilde gerçekleştirecek olan derslerden biride Sosyal Bilgiler dersidir. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi yer, zaman ve vatandaşlık kavramları ile ilgili ihtiyaç duyulan gerekli bilgileri bir arada sunmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın

ortaya çıkan hızlı gelişmelerine ayak uydurabilecek nesiller Sosyal Bilgiler dersi ile yetiştirilebilecektir.

Birçok yönüyle hızla değişen ve gelişen dünyanın sağlıklı nesilleri yetiştirme ihtiyacını en iyi şekilde gerçekleştirecek derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersinin bu özelliği Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 15 çocuk ile ilgili yapılan bir çalışma ile ölçülmeye çalışılmıştır. Yaşları 12 ile 15 arasında değişen ve tahsil durumları en az ilkokul mezunu olan çocuklara, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin “Haklarımı Öğreniyorum” konusuyla ilgili 8 anahtar kelimeyi içeren 8 soru sorularak verdikleri cevaplar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada çocuk hakları, davranış, haklar gibi hem sosyal bilgileri hem çocukları hem de ceza infaz kurumlarını ilgilendiren ortak kavramların bulunması konunun seçilmesinde etkili olmuştur. İki sınav ile gerçekleşen bu çalışmada, çocukların bu konuyu işlemiş oldukları kabul edilerek çocuklara ders anlatılmadan, çocuklara sınav yapılmış daha sonra konu, haftada 2 saat olmak üzere 6 hafta zarfında anlatılmış, son olarak da ikinci bir sınav uygulanarak aradaki farklılıklar ve benzerlikler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son yıllarda bilimsel, ekonomik ve teknolojik bakımdan hızla gelişen Türkiye'nin, sosyo-ekonomik açıdan az gelişmiş illeri arasında yer alan ve aynı zamanda hızlı bir gelişim sürecine giren Ağrı'da çeşitli suçlardan ceza infaz kurumunda bulunan çocuklarla ilgili çalışmanın sonucunda, çocukların son testte konu ile ilgili kısa cevaplar verdiği, bazı cevapların alakasız olduğu, konuyla ilgili çok az bilgilerinin olduğu tespit edilmiştir. Anlatılan derslerden sonra yapılan ikinci sınavda, sorulara daha uzun ve daha anlamlı cevaplar verilmiş, konunun biraz daha anlaşıldığı ortaya çıkmıştır. Ceza infaz kurumunun çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyal açıdan olumlu-olumsuz etkileri de göz önünde bulundurulursa çocukların konuyu ilgili bilgilerinin orta derecede olduğu söylenebilir. Çocuklar ceza infaz kurumunda ailelerinden uzak kaldıkları için dersleri anlamaya çaba gösterecek motivasyonu oluşturamamaları kurumun olumsuz etkileri arasında sayılırken, içeride iken dersleri çalışmak için geniş zaman bulmaları ve teknolojinin olumsuz etkilerinden uzak kalmaları çocukların işlenen dersleri daha çabuk hatırlamalarını ve anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bu durumda kurumun eğitimle ilgili olumlu yönüdür.

Yapılan çalışmada üç çocuğun okuma yazma becerileri ve eğitim seviyeleri tahsil durumlarının altında olduğu anlaşılmış, bununla birlikte üç çocuğunda çok çalışkan ve zeki oldukları anlaşılmıştır. Çocukların haklar ve çocuk hakları ile ilgili cevaplarının eksik ve yanlış olması bir tepki olarak algılanabilir. Bazı çocuklar çocuk hakları ile bilgilerinin ne olduğu sorusuna; “*çocuk haklarına inanmıyorum*” cevabını vermişlerdir. Bazı çocuklarda hakların neler olduğu sorusuna cevap olarak suç kabul edilen “*davranışların özgürce yapılması*” gerektiği cevabını vermişlerdir. Çocukların “davranışı” iyi ve kötü şeklinde ayırırken isabetli cevaplar vermeleri hem çelişkili hem de sevindirici bir durumdur. Çocukların sorumluluk ve haklar ile verdikleri cevaplara baktığımızda ise bu iki kavramın karıştırıldığını görmekteyiz. Çocukların kurum ve rol ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar net, kısa ve kesin cevaplardır. Genel olarak çocukların konuyla ilgili bilgileri az ve orta derecede bir yerde olduğu söylenebilir. Yapılan dersler sırasında sınıf ortamının çocukların psikolojileri üzerinde olumlu sonuçlara sebep olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak günümüzün hızla değişen ve gelişen bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerinin gerektirdiği temel bilgi ihtiyacını karşılayarak ve kapsamlı ve zorunlu bilgiyi sunarak yeni nesilleri donanımlı hale getirecek derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersi denebilir. Bilginin terbiye edici özelliğinin en etkili şekilde kullanılabilme ortamı sunan ceza infaz kurumlarında, bilgiye muhtaç olan çocukların Sosyal Bilgiler başta olmak üzere dini, ahlaki ve bilimsel bilgiyi almaları gerektiği Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda yapılan çalışmanın sonucunda anlaşılmıştır.

4.2. Öneriler

✓ Ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu çocukların çalışmadan önceki ve sonraki durumlarının gözlenmesine bağlı olarak sınıf ortamında psikolojik olarak çok rahatladıkları davranışlarından tespit edilmiştir. Bundan dolayı ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu çocuklarla ilgili yapılan eğitim çalışmaları arttırılmalıdır.

✓ Ceza infaz kurumlarında yapılan faaliyetlerin ve fiziki yapısının sınırlılığı çocuklarda enerji birikimine sebep olmaktadır. Bu enerjiyi en iyi şekilde olumlu davranışlara dönüştürmenin yolu, enerjiyi eğitime kanalize ederek gerçekleşecektir.

✓ Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklu çocukların gelişme döneminden kaynaklanan ve ceza infaz kurumunun fiziki şartlarından dolayı biriken enerjilerini eğitim yoluyla ahlaki, bilimsel ve dini kazanımlara dönüştürmeleri, kurum personelinin de çalışma koşullarını iyileştirilmesi konusunda katkı sağlayacaktır.

✓ Geleceğin teminatı olan çocukların eğitilmesi çok önemli bir konudur. Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar sonuç olarak topluma döneceklerdir. Topluma dönen çocukların zararlı birer mekanizmaya dönüşmesi yerine sosyalleşerek, kendini ve çevresini tanıyarak potansiyelini ortaya çıkarması eğitim yoluyla gerçekleşecektir.

✓ Ceza infaz kurumlarında bulunan orta yaşlı-yaşlı hükümlü ve tutukluların eğitimi ile genç-çocuk hükümlü ve tutukluların eğitimi aynı sonucu vermemektedir. Fiziksel, zihinsel, psikolojik yönleriyle bilgiyi daha iyi anlayan ve uygulayan genç-çocuk hükümlü ve tutuklular için eğitim çok faydalı olmakta, çok olumlu sonuçlar vermektedir. Bundan dolayı ceza infaz kurumlarında genç-çocuk hükümlü ve tutukluların eğitim faaliyetlerinin genişletilmesi ve verimli hale getirilmesi devletin eğitilmiş nüfus kazanma konusunda büyük bir kazanımı olacaktır.

✓ Ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu çocukların eğitim durumlarının ölçülmesi ile ilgili yapılan çalışmanın sonucunda çok yetenekli ve çok zeki çocukların kurumda bulunduğu tespit edilmiştir. Toplumları etkileyen birçok başarılı liderin hayatlarının bir kısmını ceza infaz kurumlarında geçirdikleri düşünüldüğünde, kurumda bulunan yetenekli çocukların olumlu özelliklerini faydalı düşüncelere kanalize etme konusunda eğitimin etkisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ceza infaz kurumlarında eğitim büyük önem taşımaktadır.

✓ Ceza infaz kurumlarında yapılan eğitime katılan tutuklu çocuklar, ders sırasında konuya motive olmaları çok yüksek seviyede olmaktadır. Dışarıda eğitim faaliyetlerine katılan öğrencilerden çok daha yüksek motive olmaları bilginin çok daha etkili kullanılmasına sebep olduğu için ceza infaz kurumlarında ciddi bir eğitim verilmelidir.

✓ Ceza infaz kurumlarında daha iyi ve daha kaliteli eğitimin verilmesi için fiziki şartlarında uygun olması gerekmektedir. Hükümlü ve tutukluların girmek için sabırsızlanacakları ve kendilerini rahat hissedecekleri ferah ve temiz bir sınıf ortamının

olması, kırtasiye masraflarının devlet tarafından desteklenmesi ve yeterli sayıda eğitimcinin bulundurulması eğitim adına daha iyi sonuçlar verecektir.

✓ Ceza infaz kurumları eğitimin terbiye edici gücünün kullanımına ortam sunduğu için bu fırsatın değerlendirilmesinin ülke adına büyük katkıları olacaktır.

✓ Ceza infaz kurumlarında yürütülecek eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde yükseköğretim kurumları ile yapılacak koordinasyon; eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin efektif olarak yürütülmesi adına büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerde gerek yetişkin eğitimi gerekse çocukların eğitimi konusunda çalışma yapan akademisyenlerden danışmanlık hususunda daha çok yararlanılmalıdır.

Araştırmanın sonuçlanma döneminde Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığı ile Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi arasında suça sürüklenen çocuklara yönelik Denetimli Serbestlik işbirliği protokolü imzalanmıştır (Ek. 16).

Ağrı özelinde Ceza İnfaz Kurumunda bulunan tutuklu çocukları konu edinen ve konu ile ilgili rasyonel öneriler sunulmaya çalışılan bu araştırmanın alanda yapılacak yeni araştırmalara basamak ve ilgili kurumlara kaynak olması ümidini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. (2007). Suçlu Çocukların Türkiye Profili, Solak, A. (Editör), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, ACİK. (2015a). Eğitim Servisi Faaliyet Raporu.
<http://www.agrimcik.adalet.gov.tr/i%C3%A7%20sayfalar%C4%B1m/e%C4%9Fitim%20birimi/e%C4%9Fitim.html> (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, ACİK. (2015b). Kurum Hakkında.
<http://www.agrimcik.adalet.gov.tr/i%C3%A7%20sayfalar%C4%B1m/kurum%20hakk%C4%B1nda/kurum%20hakk%C4%B1nda.html>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Akdağ, H. (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H. (Editörler). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de Cumhuriyet'ten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arslan, E. ve Arı, R. (2010). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 3-60.
- Arslan, M. M., Akçan, R., Arı, M. ve Karanfil, R. (2009). Suç İşlediği İddiasıyla Hatay Çocuk Şube Müdürlüğüne Getirilen Çocuk Olgularının Analizi, *Adli Bilimler Dergisi*, 8, 18-23.
- Attar, H. (1993). *Eğitim ve Çocuk Suçluluğu*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Avcı, M. (2009). *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Erzurum İli Örneği)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu (Kavramlar-Kuramlar-Saha çalışmaları)*. 1. Baskı, Isparta: Fakülte Kitapevi.

- Balo, Y. S. (2005). *Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku*. 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bayındır, N., Özel, A. ve Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 9(1-4), 95-108.
- Bıçak, V. (2004). *Mukayeseli, Gerekçeli, Yeni Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bilgili, A. S. (2010). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Binbaşoğlu, C. (1981). *Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi.
- Bozkurt, G. (1996). *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi, Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci 1839-1939*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç, *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2(4), 1-15.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 6. Cilt, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cantürk, G. (2005). Çocuk Suçluluğuna Adli Psikiyatrik Değerlendirme. *Sted Dergisi* 14(2), 31-34.
- Cevher, M. (2007). Suça Sürüklenen Çocuklar-Çocuk Suçluluğuna Genel Bir Bakış. Solak, A (Editörler), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Hegem Yayınları.
- CTE, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, (2015a). Ceza İnfaz Kurumlarımızın Özellikleri. <http://www.cte.adalet.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- CTE, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, (2015b). Eğitim Servisi Bilgileri. <http://www.cte.adalet.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Çepni, S., Ayvacı, H. Ş. ve Bacanak, A. (2009). *Bilim-Teknoloji-Sosyal Değişim, Celepler Matbaacılık*, Trabzon.

- Çolak, H., Altun, U. (2008). Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza İnfaz Kurumları, *Adalet Dergisi*, 31, 8-16.
- Demirbaş, T. (2005). Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi. E. Naskali Gürsoy, O. H. Altun içinde, *Hapishane Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- Ders Vizyon, 5. Sınıf Haklarımı Öğreniyorum Görsel Konu Anlatımı. www.dersvizyon.com, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Deveci, H. (2005). Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı, *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 4(3), 159-166.
- Doğan, M. C. (1990). *Türkiye’de Gecekondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Gecekondu Bölgesinde Bir Saha Araştırması*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erkan, R., Bağlı, M., Sümer, F. ve Ünver, M., (2002) Sosyal Çevrenin Sokak Çocukluğuna ve Çocuk Suçluluğuna Etkisi: Diyarbakır Örneği. *1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara.
- Fişek, G., Çiner, U. C. ve Akpınar, T. (2008). Çocuk Suçluluğunda Öncü Çalışmalar ve İki Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), 17-29.
- Gander, M. J ve Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çev. Ali Dönmez ve Nermin Çelen). 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Gemalmaz, M. S. (2005). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi için Birleşmiş Milletler Rehber Kurallarında (Riyad Rehber Kuralları), Kayıhan İÇEL (Editör), *Çocuklar ve Suç-Ceza*, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Göç, L. (2006). *Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Handan Y. S. (1998). *Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta Basım Yayım
- Işık, H. (2010). *Ceza İnfaz Kurumlarında Din Hizmetleri*. Journal of International Social Research, 3(10), 250-263.
- İçli, G. T. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Mart Kitapevi ve Yayınevi.
- İçli, G. T. (2007). *Kriminoloji*. 7. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- İçli, G. T. (2009). *Çocuk Suç ve Sokak: Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karip, E. (2007). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaya, E. (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşmesi Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersinin İşlevselliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Kılbaş, Ş. (2000). Çocuğun Dinlenme, Boş Zaman Değerlendirme, Oynama, Kültürel ve Sanatsal Etkinliklere Katılma Hakkı. *Mülkiye Dergisi*, 24(222), 206-218.
- Kılıç, Y. S. (2007). *Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. Safran, M. (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kızmaz, Z. (2006). *Cezaevi Müdahimleri*. Orion Yayınevi, Ankara.
- Kocaman, S. (2014). Kentsel Alanlara Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Ağrı Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 335-349.

- Konanç, E. (1974). Çocuk Suçluluğu. *Adnan Güriz ve Peter Benedict* (Editörler), *Türk Hukuku ve Toplumunu Üzerine incelemeler* içinde, Ankara: Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Köksal, H. (2008). Çocukluk Değişen Dünya ve Tarih Öğretiminden Beklentiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 388-396.
- Kunt, V. (2003). *Suç ve Çocuk*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Boz, B., Cenger, C. D. ve Acar, K. (2009). Denizli İlinde 12-15 Yaş Arasındaki Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 2(1), 8-14.
- Mengüç, A. R. (1968). *Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri*. İstanbul: Cezaevi Matbaası.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2009), *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2014-2015), Milli Eğitim Bakanlığı 2014 - 2015 Öğretim Yılı İlk Öğretim Ders Kitapları, <http://www.meb.gov.tr/2014-2015-egitim-ogretim-yilinda-okutulacak-ilk-ve-orta-ogretim-ders-kitaplari/duyuru/7013>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Mustafa, T. Y. (2007). *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Müftüoğlu, G. (1993). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. *Adliye Çocuk Suçluluğu Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi-Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*. www.psikiyatr.com, (Erişim Tarihi: 11.10.2010).
- Otluoğlu, R. ve Öztürk, C. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller* (4. Baskı), Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Önay, H. (2009). *Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü*. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özdemir, Ş. (2002). Türkiye’de Cezaevlerinde Din Eğitimi Uygulamasının Geçirdiği Aşamalar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2, 65-78.
- Özdemir, Ş. (2007). *Cezaevlerinde Din Eğitimi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Özey, R., (2001). *Günümüz Dünya Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özkök P. (1996). *Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Alınması Gereken Tedbirler*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Polat, O. (2002). Çocuk Suçluluğu. www.kriminoloji.com, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Punch, K. F. (2005) *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. 2nd Edition, London: Sage Publications.
- Resmi Gazete. (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Resmi Gazete. (2004). Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun Madde 8. <http://rega.basbakanlik.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Safran, M. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*. Öcal, A. ve Tay, B. (Editörler). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sağlam, Y. (2003). *Türk İnfaz Sisteminde Ceza İnfaz Kurumları*. Seminer, Ankara.
- Solak, A. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stewart, C. J., Cash, W. B. (1985). *Interviewing: Principles and Practices*. 4th Edition, Dubuque, Iowa: W.C. Brown Publishers.

- Şemin, R. (1976). *Karakter Formasyonu*. İstanbul: Fen Fakültesi Basımevi.
- TDK, Türk Dil Kurumu. (2015). Büyük Türkçe Sözlük Çocuk Maddesi. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5672f2fc4391f5.80664355, (Erişim Tarihi: 17.12.2015).
- Tekin, U. (2005). *Ceza Yargılamasında Avrupa'daki Yeni Uygulamalar. Çocuklar ve Suç-Ceza*. Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, Ankara.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Yağbasan, Y. (2010). *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve Suç*. 5. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim*. 2. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. F., (2013). *Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu hükümlü-tutuklularla yapılan resim eğitiminin işlevsel etkileri*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yörükoğlu A. (1997). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sinan AKTAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	Ağrı-1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	2008-2013 Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	2013-2015 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Temel Seviye İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	2013-2014 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Sertifika Programı
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
İletişim	
E-Posta Adresi	sinanaktas04@gmail.com
Tarih	24.12.2015

EKLER

Ek.1. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Rektörlük Makamına Gönderilen İzin Talebi Yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/12/2014-10191

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 29315040-915.03.03-
Konu : İzin İşlemleri

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Genel Sekreterlik)

İlgi : 01/12/2014 tarihli ve 9846 sayılı yazı.

İlgili yazı gereğince, Enstitümüz İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Sinan AKTAŞ, yüksek lisans teziyle ilgili araştırma ve saha çalışması yapmak için Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Gözetim, Eğitim ve İyileştirme Bürosundan gerekli izinlerin alınmasını talep etmektedir. Söz konusu kurumdan gerekli izinlerin alınması hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Kemal POLAT
Enstitü Müdürü

Mevcut Elektronik İmzalar

KEMAL POLAT (Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü - Enstitü Müdürü) 09/12/2014 13:44

Enzumun Yolu 4 Km 04100 Merkez, Ağrı - Türkiye
Tel:0472 215 98 63 Fax:0472 215 11 82

Ayrıntılı Bilgi için İrtibat: Hasan Akboğa Bilgisayar İşletmeni

E-Posta : rektorluk@agri.edu.tr Elektronik Ağ : www.agri.edu.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Ek.2. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğü'nün Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'ne Gönderilen İzin Talebi Yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 10/12/2014-4796

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 28814003-915.03.03-
Konu : İzin İşlemleri

CEZA TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
Çocuk Gözetim, Eğitim ve İyileştirme Bürosu
Beşevler/ANKARA

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden Sinan AKTAŞ adlı öğrenci yüksek lisans teziyle ilgili araştırma ve saha çalışması yapmayı planlanmaktadır. Bu çerçevede müdürlüğünüzden gerekli iznin alınması ve Rektörlüğümüze bildirilmesi hususunda;
Gereğini bilgilerinize arz ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Telat YANIK
Rektör V.

10/12/2014 Mem.	: M.T DOĞAN
10/12/2014 Ş.Müd.	: Ö.YILDIZ
10/12/2014 D.Bşk.	: D.A.ŞIKTAR
10/12/2014 Str.Geliş.D.Bşk. Vekili	: A.D.(MURAT TOK VEKALETİYLE)
10/12/2014 G.Sek.	: A.BALKİS

Mevcut Elektronik İmzalar

TELAT YANIK (Rektörlük - Rektör V.) 10/12/2014 17:22

Evrak Doğrulamak İçin : <http://194.27.217.12/enVision/Dogrula/NNBCK6>

Erzurum yolu üzeri 4. km Rektörlük Kampüsü Merkez/AGRI

Ayrıntılı Bilgi için İrtibat: Mehmet Tekin Doğan Memur

Web : genelsekreterlik.agri.edu.tr E-Posta : gensek@agri.edu.tr Tel: 04722159863 Fax : 04722151182

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Ek.3. Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'ne Gönderdiği İzin Yazısı.

Evrak Tarih ve Sayısı: 08/01/2015-85

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 85138863.203.02/1049/205039
Konu : Tez çalışması onayı

31/12/2014

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına)

İlgi : 10/12/2014 tarihli ve 4796 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sinan AKTAŞ'ın, Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN danışmanlığında yüksek lisans teziyle ilgili araştırma ve saha çalışması kapsamında Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Haklarını Öğreniyorum Ünitesi Hakkındaki Görüşleri başlıklı yüksek lisans tez önerisini 8 hafta süre ile yapmak için izin verilmesine dair ilgi yazınız ve ekleri incelendi.

Söz konusu talep; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilmesi, çocukların kimlikleri, geçmişleri, işledikleri suç ve aileleri ile ilgili bilgilerin teşhir edilmemesi, kurumun işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlüğü ile birlikte çalışma takviminin belirlenmesi, anılan kurumda kurum idaresi, eğitim ve psiko-sosyal yardım servisleri refakatinde gerçekleştirilmesi, araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi, çalışmadan elde edilecek verilerin Genel Müdürlüğümüzün izni olmadan hiçbir şekilde kullanılmaması, yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılması koşullarıyla yapılması uygun bulunmuştur.

Gereğini rica ederim.

Ali YILDIZ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 57 - 204 16 31 Faks: 223 43 91

Ayrıntılı bilgi için irtibat: H. KANOĞLU Şb.Md.
e-posta: cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sisteminde yer alan bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden aA+H5Dd - LT2QQvx - ymA4RgE - Farw/4= kodu ile erişebilirsiniz.

Ek.4. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Kararı.

T.C.
AĞRI
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
Bakanlık Muhabere Bürosu

Sayı : B.M. 2015/10
Konu : Tez çalışması

05/01/2015

AĞRI M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNA

İlgi: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 31/12/2014 tarih ve 85138863.203.02/1048/204556 sayılı yazıları.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün ilgi sayılı yazıları ilişikte gönderilmiştir.

Gereği rica olunur.

Sadi DOĞAN
Cumhuriyet Başsavcısı

 e-imza

**Bu belge güvenli elektronik imzayla imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.*

Ayrıntılı bilgi için Barış Kızılaslan Zabıt Katibi
Adres: Erzurum Cad. Ağrı Adalet Sarayı Merkez/AĞRI

Telefon: 0 472 215 15 86 dahili 1013
e-mail: baris.kizilaslan@adalet.gov.tr

Ek.5. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Kararı.

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
(İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı)

KARAR NO : 2015/13 Muh

KARAR TARİHİ : 09/01/2015

İDARE VE GÖZLEM KURULU KARARI

Ağrı M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, İdare ve Gözlem Kurulu, *Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün Dördüncü Bölüm 40. Maddesi* gereğince Kurum Müdürü Ferruh KAYALI başkanlığında aşağıda isim ve ünvanları yazılı mevcut üyelerin iştiraki ile toplandı.

Toplantıda Ceza Tevkifleri Genel Müdürlüğünün 31/12/2014 tarih ve 85138863.203.02/1048/204556 sayılı yazısı gereği Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sinan AKTAŞ'ın, Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN danışmanlığında yüksek lisans teziyle ilgili araştırma ve saha çalışması kapsamında Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Haklarını Öğreniyorum Ünitesi Hakkındaki Görüşleri başlıklı yüksek lisans tez çalışması 8 hafta süre ile yapmak için izin verilmesine;

Söz konusu onayla; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilmesi, çocukların kimlikleri, geçmişleri, işledikleri suç ve aileleri ile ilgili bilgilerin teşhir edilmemesi, kurumun işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlüğü ile birlikte çalışma takviminin belirlenmesine, anılan kurumda kurum idaresi, eğitim ve psiko-sosyal yardım servisleri refakatinde gerçekleştirilmesi, araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi, çalışmadan elde edilecek verilerin Genel Müdürlüğümüzün izni olmadan hiçbir şekilde kullanılmaması, yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılmaması koşullarıyla yapılması uygun bulunduğu tarafımıza bildirilmiştir.

09/01/2015 tarihinden itibaren Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocukların 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Haklarını Öğreniyorum Ünitesi Hakkındaki Görüşleri başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının Genel Müdürlüğümüzün vermiş olduğu izin ve koymuş olduğu sınırlamalar çerçevesinde çocuk hükümlü ve tutukluların bir düzen dahilinde nasıl katılacaklarını ve uygulamanın da ne şekilde olacağına kararlaştırmak üzere görüşmelere geçilerek konu ile ilgili olarak aşağıdaki kararlar alındı:

1-Çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılacak yüksek lisans tez çalışmasının kurum idaresi, eğitim ve psiko-sosyal yardım servisleri refakatinde (kararın ekindeki takvime göre) haftanın belli günlerinde saat:09.00 ile 16.00 arasında derslerin işlenmesine ve faaliyetin gerçekleştirilmesine;

2-Çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılacak yüksek lisans tez çalışması sırasında Eğitim Servisinden İnfaz Koruma Memuru Gürsel KAYAN ile psiko-sosyal yardım servisinden İnfaz Koruma Memuru Mehmet TEMİZ'in refakat etmesine;

3-Çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılacak yüksek lisans tez çalışmasının eğitim alanlarından müsait olan yerlerde (Çok Amaçlı Salon, Derslik veya Kütüphane vb.) yapılmasına;

4-Güvenlik, suç türü, cinsiyet vb. nedeniyle mevzuat gereği bir araya getirilmemesi gereken Çocuk hükümlü ve tutukluların farklı zamanlarda tez çalışmalarına katılmalarına;

5-Çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılacak yüksek lisans tez çalışmasında Araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesine ve çalışmadan elde edilecek verilerin Genel Müdürlüğümüzün izni olmadan hiçbir şekilde kullanılmamasına, yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılmamasına;

6-Çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yapılacak yüksek lisans tez çalışmasında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi (İnfaz Koruma Memuru) Sinan AKTAŞ'ın ve danışman Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN dışında hiç kimsenin araştırma için kuruma kabul edilmemesi ve çocuk hükümlü ve tutuklularla görüştürülmemesi;

Kuruluma sunulmuş isim listesinde isimleri bulunan hükümlü ve tutuklulardan ekli listede **[A Blok (A-2 ve A-5) ve E Blok (E-1, E-2, ve E-5) odalarında kalan hükümlü ve tutuklu çocuklardan]** isimleri yazılı olanların; hasımlılık vb. durumlarına bakılarak 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Haklarını Öğreniyorum Ünitesi Hakkındaki Görüşleri başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına katılmalarına;

Kararın bir örneğinin psiko-sosyal servis ile eğitim-öğretim servisinde muhafaza edilmesine; bir örneğinin sorumlu infaz koruma başmemurluğuna, bir örneğinin faaliyetlerden sorumlu infaz koruma başmemurluğuna verilmesine, bir örneğinin de nöbetçi müdür odasına ve nöbetçi vardiya ikbm odasına asılmasına; sosyal faaliyetlerden sorumlu infaz koruma başmemuru Muhlis LEYLEK (değişmesi halinde görevi devralan infaz koruma başmemuru) nezaretinde olmak üzere, güvenlik ve gözetim servisi tarafından çocuk tutuklu ve hükümlülerin belirtilen gün ve saatlerde faaliyet alanlarında hazır edilmelerine, yapılacak olan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Haklarını Öğreniyorum Ünitesi Hakkındaki Görüşleri başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının sorunsuz bir şekilde yapılabilmesi için faaliyet yapılacak tüm alanlarda (ana ve ara koridorlar, üst ve alt koridorlar, personel yemekhanesi, mescit, kütüphane, derslik, çok maksatlı salon faaliyet yapılacak tüm oda/koşuşlar v.b. alanlar) yeteri kadar infaz koruma memuru görevlendirilmesine, çocuk tutuklu ve hükümlülerin hasımlılık durumlarına dikkat edilerek kurum içi sirkülasyona azami düzeyde önem gösterilmesine ve oda/koşuşlarından çıkarken güvenlik ve gözetim servisi tarafından; oda/koşuşlarına girerken de oda/koşuş nöbetçileri tarafından aramaların titizlikle yapılmasına; eğitim ve iyileştirmeden sorumlu 2. müdür, nöbetçi müdür ile güvenlik ve gözetim servisinin faaliyetle ilgili, burada bahsedilmeyen, ortaya çıkabilecek tüm aksaklık ve olumsuzluklarla ilgili 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere uygun işlem yapmasına; aksine davranan amir, memur; tutuklu ve hükümlülere adli ve idari işlem yapılmasına oybirliğiyle karar verildi.

EK:

1 adet 8 haftalık çalışma planı

1 adet çalışmaya katılacak çocukların listesi

Başkan Ferruh KAYALI Kurum Müdürü	Üye Mehmet TAŞTEKİN Kurum 2.Müdürü	Üye Kenan AYVENLİ İdare Memuru	Üye Taner ADIGÜZEL Psikolog
Üye Sinan ÇARKCI Öğretmen	Üye Osman BUDAK Sorumlu İKBM	Üye Zakir KARAKAYA Elektrik Teknisyeni	

Ek.6. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Yüksek Lisans Tez Uygulama Çalışması Haftalık Eğitim Öğretim Planı.

	PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA
08:15-09:00					
09:15-10:00					
10:15-11:00		A-5 Grubu Ders ve Sınav Saatleri			
11:15-12:00		A-5 Grubu Ders ve Sınav Saatleri			
12:00-13:00	Ö Ğ L E N T A T İ L İ				
13:00-13:45					
14:00-14:45				E-1 ve E-2 Grubu Ders ve Sınav Saatleri	
15:00-15:45			E-5 Grubu Ders ve Sınav Saatleri	E-1 ve E-2 Grubu Ders ve Sınav Saatleri	
15:45-16:30			E-1 ve E-2 Grubu Ders ve Sınav Saatleri		

Ek.7. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Yüksek Lisans Tez Uygulama Çalışması Öğretim Planı.

HAFTALAR	ETKİNLİK	SÜRE	YER
1. Hafta	Ön-Test	2 Ders Saati (90')	Kütüphane
2. Hafta	Gruplar ve Ben	2 Ders Saati (90')	Çok Amaçlı Salon
3. Hafta	Bireyler ve Gruplar	2 Ders Saati (90')	Çok Amaçlı Salon
4. Hafta	Haklarım ve Sorumlulukların	2 Ders Saati (90')	Derslik
5. Hafta	Davranışlarımız	2 Ders Saati (90')	Derslik
6. Hafta	İnsan Hakları	2 Ders Saati (90')	Çok Amaçlı Salon
7. Hafta	Çocuk olarak haklarımız	2 Ders Saati (90')	Derslik
8. Hafta	Son-Test	2 Ders Saati (90')	Kütüphane

Ek.8. Mülakat Formu.

HAKLARIMI ÖĞRENIYORUM KONUSU MÜLAKAT FORMU

Haklarımızı konu edinen **bir bilimsel araştırma için** hazırlanmış olan bu mülakat çalışması ceza infaz kurumunda bulunan çocukların konuya bakış açısını belirleme amacını taşımaktadır. Bu çalışmada **toplanan veriler şahıs isimlerine yer verilmeden, sadece istatistiki bilgiler olarak kullanılacaktır.** Mülakata katılarak bu çalışmada bizlere yardımcı olduğunuz için teşekkürlerimizi sunarız.

* Soruları cevaplarken istediğiniz sorudan başlayabilirsiniz

** Cevapları kağıdın ön ve arka yüzüne yazabilirsiniz

*** Kağıt yetmediği durumlarda ek kağıt isteyebilirsiniz

Adı-Soyadı:

SORULAR

1. Kurum nedir, örneklerle açıklayınız?
2. İnsanlar neden bir arada yaşarlar?
3. Grup nedir, örnek veriniz?
4. Rol nedir? Bir hastanede ne gibi roller olabilir örnek veriniz?
5. Sorumluluk nedir, basketbol takımının herhangi bir üyesinin ne gibi sorumluluğu olabilir?
6. Bir öğrencinin sınıf ortamında ne gibi hakları olabilir?
7. İyi ve kötü davranışlara örnekler veriniz?
8. Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili görüşlerinizi bildiriniz?

CEVAPLAR

Ek.9. Mülakatta Yer verilen Soruların Cevapları ve Puan Değeri.

CEVAP ANAHTARI			
Soru No	Soru	Cevabı	Puan Değeri
1	Kurum Nedir, Örneklerle Açıklayınız?	Belirli düşüncelerin, bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin; genellikle devletle ilişkisi olan toplumsal örgütlenmelere ‘kurum’ denir. Örnek: Hastane, okul, karakol vb. tesisler	10
2	İnsanlar Neden Bir arada Yaşarlar?	İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek ve temel gereksinimlerini karşılayabilmek için iş bölümüne ve iş birliğine ihtiyaç duyarlar. İnsanların bunu yapabilmeleri ise birlikte yaşamalarına bağlıdır.	15
3	Grup Nedir? Örnek Veriniz.	Görüşleri, amaçları ve çıkarları bir olan kişiler bütününe “grup” denir. Örnek; aile üyeleri, sınıf arkadaşları, takım arkadaşları vb.	10
4	Rol nedir? Bir Hastanede Ne gibi Roller Olabilir, Örnek Veriniz.	Rol, bir işte bir kimsenin üzerine düşen görevdir. Örneğin aile içindeyken çocuk, okuldayken öğrenci, spor takımında oyuncu rolündeyiz.	10
5	Sorumluluk Nedir? Basketbol Takımının Herhangi bir Üyesinin Ne gibi Sorumluluğu Olabilir.	Sorumluluk rollere göre verilen görevlere denir. Basketbol takım oyuncusunun paslı oynaması, arkadaşları ile uyum içerisinde olması, kendisine verilen alanın gerektirdiği görevleri yerine getirmesi oyuncunun sorumluluklarındandır.	15
6	Bir Öğrencinin Sınıf Ortamında Ne gibi Hakları Olabilir.	Bir öğrencinin sınıf içerisindeki hakları; sınıfın, defterin, kalemin, masanın, sıranın, öğretmenin, derse uygun bir ortamın olması, gerekli araç gereçlerin temin edilmiş olması ve öğrencinin söz alması gibi hakları bulunmaktadır.	15
7	İyi ve Kötü Davranışlara Örnekler Veriniz.	Çevremize ve kendimize zarar veren hareketlerimiz kötü davranışlara örnek teşkil ederken, bunun aksi hareketler iyi davranışlara örnektir.	10
8	Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili Görüşlerinizi Bildiriniz.	Çocuk Hakları Bildirgesi, çocukların temel hakları olan yaşam hakkı, eğitim hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı ve düşünce ve ifade özgürlüğü gibi hakları garanti altına alan Uluslararası bir sözleşmedir. Çocuk hakları bildirgesi 20 Kasım 1989 yılında kabul edilmiştir. 20 Kasım çocuk hakları günü olarak kutlanır. Türkiye 1990 yılında bu sözleşmeyi imzalamıştır.	15

HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM KONUSU DERS NOTLARI

GRUPLAR VE BEN

Her canlı gibi insanlar da doğarlar, büyürler ve ölürler. İnsanlar yaşamları boyunca pek çok grubun içinde yer alırlar. İçinde yer aldıkları gruplarda çeşitli roller ve sorumluluklar üstlenirler. İnsanların grup içinde üstlendikleri roller ve sorumlulukla onların bir kısım haklara sahip olmasını sağlar. Bu haklardan yer almak isteyen herkesin rolünün gereği olan görevini yerine getirmesi gerekir.

İnsanların içinde yer aldığı başlıca gruplar aile, okul ve toplumdur.

Doğduğumuzda yanımızda annemiz ve babamız vardı. Sımsıcak bir yuvada bizleri oluşturan bir yuvada hayata başladık. İçine girdiğimiz bu insanlarla bir grup oluştururuz. Bu ilk gruba aile adını veriyoruz.

Aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur.

Her insan bir bireydir. Her birey bir ya da daha fazla grubun içinde yer alır. Bir kimse birden çok grubun içerisine yer alabilir ve her grupta farklı roller üstlenebilir.

Grup: İnsanların toplum hayatında belli amaçlara ulaşmaları için kendi aralarında iş birliği yapmalarıdır. Bir başka deyişle grup; **ortak amacı olan insanların bir araya gelmesiyle oluşan topluluktur.** Birkaç çocuğun evlerinin yakınındaki parka gidip oyun oynaması, grup oluşturmaya örnektir. Ayıca kanunlarla belirlenmiş niteliklere sahip uzun süreli gruplar da vardır. Bu gruplara **kurum** denir. Aile, okul üyesi olduğumuz kurumlara örnektir. Belediyeler, Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe kulüpleri birer kurumdur.

- İçinde yer aldığımız en önemli grup ailedir.
- Okullardaki müzik, satranç, tiyatro kulübü de birer gruptur.
- Sınıf futbol takımımız da bir gruptur.
- Servis arkadaşları da bir gruptur.

Melih, ailesinde bazı rol ve sorumluluklara sahiptir. Örneğin, aile bireylerini üzmemeye özen göstermek, okula gitmek sahip olduğu rollerden bazılarıdır. Odasını düzenli tutmak, aile bütçesine uygun harcamalar yapmak da Melih'in sorumlulukları arasındadır.

Melih, aynı zamanda okulumuzun basketbol takımının oyuncusudur. Takımda iyi oyuncu olmak, Melih'in rolü; antrenmanlara katılmak, derslerini aksatmadan basketbol oynamak ise sorumluluğudur.

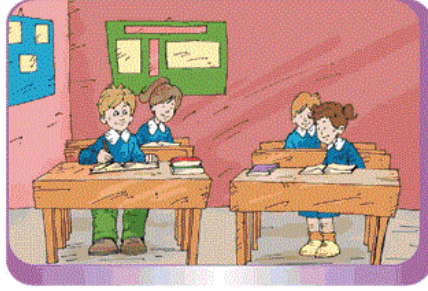

Melih, 5-A sınıfı öğrencisidir. Okul ve sınıf kurallarına uygun davranmak, okulda uygun davranışlar sergilemek Melih'in rollerinden bazılarıdır. Ödevlerini yapmak, okul ve sınıf araç gereçlerini özenli kullanmak ise Melih'in sorumluluklarındandır.

Melih, arkadaş grubunun bir üyesidir. Arkadaşları ile oyun oynar. Ders çalışır, hoşça vakit geçirir. Melih'in verdiği sözleri yerine getirmesi, arkadaşlarını kırmamaya özen göstermesi sorumluluklarındandır.

Rol: Bir grup etkinliğinde yer alan bireylerin üstlendikleri görevlere **rol** denir. Bir başka deyişle; **üyeyi olduğumuz grupta üstlenmemiz gereken görevlerdir.** Her grup ve kurumun gerektirdiği roller arasında farklılık olabilir. Ancak grup üyesi olarak üzerimize düşenleri yapmalı, rollerimizi yerine getirmeliyiz.

- Anne, baba, ağabey, abla gibi sözcükler aile içinde üstlenilen rolleri ifade eder.
- Futbol takımında kalecilik, forvet oyuncusu bir roldür.
- Öğretmenlik, okul müdürlüğü, sınıf ve kulüp başkanlığı birer roldür.

Birden fazla grup içinde yer alıyorsak her grupta farklı bir rolümüz olur. Örneğin; ailede abla, sınıfta sınıf başkanı, futbol takımında kaptan, tiyatro kulübünde oyuncu olabiliriz.

Görev: Bir grup içinde yer alan bireylerin rollerinin gereğini yerine getirme zorunluluğudur.

- Anne ve babanın ailenin geçimini sağlamak ve çocuklara bakmak zorunda olması,
- Öğrencinin okula gitmek ve ödevlerini yapmak zorunda olması,
- Futbol takımında kalecinin gol yememek için çalışması birer görevdir.

Her birey grup içinde üstlendiği rolünün gereği olan görevini yaparken sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir. Grup içinde sorumluluğu yerine getirmediği zaman grubun başarısını azaltır, amacına ulaşmasına engeller.

Sorumluluk: Bir gruba üye olan bireylerin üstlendiği rolün gereklerini yerine getirmesidir. Ailede, okulda, arkadaş grubunda sorumluluklarımız vardır.

- Okula zamanında gelip, derslerine zamanında giren, öğretmenin verdiği görevi zamanında giren bir öğrenci sorumluluğunu

yerine getirmiş olur. Aksini yapan öğrenci sorumsuz öğrenci olarak kabul edilir.

Üyesi olduğumuz grup ve kurumlardaki rollerimizi, sorumluluklarımızı ve haklarımızı bilmeliyiz. **Bunları bilip yerine getirirsek;**

- Güven duygumuz artar.
- Karşılıklı ilişkiler güçlenir.
- Toplumsal refah düzeyi artar.
- Sorumluluk duygumuz gelişir.
- Kişiliğimiz olumlu yönde gelişir.
- Birlik içinde, uyumlu yaşarız.

BİREYLER VE GRUPLAR

Her insan, toplum içinde yaşayan bir varlıktır. Her toplumda farklı amaçlarla oluşturulmuş pek çok grup vardır. İnsanlar farklı zamanlarda değişik gruplar içerisinde farklı görev ve sorumluluklar alırlar.

Örneğin;

- Aile içinde çocuk, anne veya baba olmak,
 - Okulda öğrenci, öğretmen veya müdür olmak,
 - Futbol takımında antrenör, forvet, defans veya kaleci olmak,
 - Fabrikada patron, müdür, şef ya da işçi olmak,
- İnsanların farklı zamanlarda farklı gruplar içine farklı roller üstlendiklerini göstermektedir.

Birey, İçinde Yer Aldığı Grupta Nasıl Davranmalıdır?

• Birey bulunduğu grup veya kurumdaki yerini, görevini ve sorumluluklarını belirlemeli ve davranışlarını ona göre düzenlemelidir.

• Birey, hangi grubun üyesi olursa olsun, diğer bireylerle ve gruplarla iyi ilişki kurmalıdır. İnsanlar arası iletişim ve davranış kurallarına uygun hareket etmelidir.

• Bireyler, grupta üzerlerine düşen görevi yerine getirmenin, grubun amacını gerçekleştirme bakımından önemli olduğunu bilmelidir.

HAKLARIM VE SORUMLULUKLARIM

Hepimiz doğduğumuz günden itibaren çeşitli kurum ve grupların içinde yer alırız. Aile, okul, fabrika bu grup ve kurumlardan bazılarıdır. İçinde bulunduğumuz grup ve kurumlara ait çeşitli rollerimiz vardır.(Ailede baba, okulda öğretmen, sınıfta öğrenci, fabrikada işçi gibi)

İçinde yer aldığımız grup ve kurumlarda üstlendiğimiz rollerle ilişkili haklarımız vardır.(Baba olarak aile bireylerinden saygı görmek, öğretmen olarak

sınıfı yönetmek, öğrenci olarak okulda eğitim görmek, işçi olarak maaş almak gibi)

Bu haklarımızı kullanırken de yerine getirmemiz gereken bir kısım sorumluluklarımız vardır. (Baba olarak ailenin geçimini sağlamak, öğretmen olarak öğrencileri en iyi şekilde eğitmek, öğrenci olarak derslerimize alışıp ödevlerimizi yapmak gibi).

Hak: Bir gruba dâhil olan bireylerin neleri yapabileceklerini gösterir.

Hak ve sorumluluklar birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Bir grup ya da kurumda hak sahibi olmayı da beraberinde getirir.

Kişilerin haklarının bir kısmı yasalar tarafından güvence altına alınmıştır. Bazı haklar ise ahlaki açıdan önemlidir. Örneğin; tiyatro bileti almak için kuyrukta beklerken sizden sonra gelen biri sizin önünüze geçmeye çalışırsa bu durumda hakkınız çiğnenmiş olur. Sıraya girmiş olmak, size sıranız geldiğinde bilet alma hakkı verir. Burada sözü edilen türden bir hakkın çiğnenmesi hukuk açısından ceza gerektirmez.

Bireylerin yasalar tarafından güvence altına alınmış hakları da vardır. Örneğin; hiç tanımadığınız insanlar evinize girse veya sizi zorla dışarıya atmaya kalksa böyle bir durumda yapacağımız ilk şey güvenlik güçlerine haber vermek olur. Çünkü kişilerin konut dokunulmazlığı hakkı vardır. Kişilerin sahip olduğu bu hak yasalarla devlet güvencesi altına alınmıştır.

İNSAN HAKLARI

Her insan, insan olduğu için doğuştan bazı haklara sahiptir. **Anayasamızın 12.**

maddesinde; "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." denilmiştir.

Bu hakların bazıları şunlardır;

- ✎ Yaşama hakkı,
- ✎ Konut edinme hakkı,
- ✎ Çalışma hakkı,
- ✎ Eğitim hakkı,
- ✎ Mülkiyet hakkı,
- ✎ Hak arama hürriyeti,
- ✎ Din ve vicdan hürriyeti,
- ✎ Bilim ve sanat hürriyeti,
- ✎ Yerleşme ve seyahat hürriyeti,
- ✎ Kişi hürriyeti ve güvenliği
- ✎ Düşünce ve kanaat hürriyeti

İnsanların sahip olduğu bu haklar ellerinden alınamaz.

ÇOCUK OLARAK HAKLARIMIZ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde kabul edildi. Bu sözleşmeyle çocukların hakları sözleşmeye imza atan tüm devletler tarafından resmen kabul edildi ve bu devletler bu hakları sağlama yükümlülüğü altına girdiler. Sözleşmeye taraf olan devletler kendi yükümlülüklerindeki 18 yaşın altında bulunan çocuklara sözleşmede yazılı olan bütün hakları tanımakla yükümlüdür. **Her insan 18 yaşına kadar çocuk sayılır.**

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme:

- 😊 Her çocuğun yaşama hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal, gelişim hakkı korunmalıdır.
- 😊 Her çocuğun yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve tıbbi bakım hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun oyun hakkı ve yeteneklerini geliştirebilme hakkı vardır.
- 😊 Her çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır.

☺ Her çocuğun isim, vatandaşlık, anne ve babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı vardır.

☺ Her çocuğun sosyal güvenlikten yararlanma hakkı vardır.

☺ Her çocuk dinlenme, oynama ve eğlenme hakkına sahiptir.

☺ Her çocuğun kendisi ile ilgili işlemlere katılma ve görüş bildirme hakkı vardır.

☺ Hiçbir çocuk ağır işlerde çalıştırılmaz.

☺ Her çocuğun din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerekir.

☺ Çocuklar her türlü sömür, kötü muamele, şiddet ve ihmale karşı korunmalıdır.

Çocuk haklarının korunması amacıyla UNICEF(Birleşmiş Milletle Çocuklara Yardım Fonu) kurulmuştur. UNICEF'in amacı dil, din, ırk, millet ayrımı yapmadan dünyadaki tüm çocuklara yardım etmektir.

Ülkemizde de bu amaçla SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) kurulmuş, yetiştirme yurtları açılmıştır.

Atatürk'ün Kişisel Özelliklerini Tanıyalım

Atatürk; ilme, araştırmaya ve yeniliklere önem veren çok yönlü bir liderdi.

- ☑ Çok yönlülüğü:
- ☑ İleri görüşlülüğü:
- ☑ Gerçekçi bir lider olması:
- ☑ Açık sözlülüğü:
- ☑ İnsan ve millet sevgisi:
- ☑ Vatan ve millet sevgisi:
- ☑ Sabırlılığı ve disiplinli oluşu:
- ☑ Mantıklılığı:
- ☑ Sanatseverliliği:
- ☑ İdealleri olan bir liderdir.
- ☑ Barışseverdir.

Ek.11. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Girişinden Bir Görünüm.

Ek.12. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Çok Amaçlı Salondan Bir Görünüm.

Ek.13. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Dersliğinden Bir Görünüm.

Ek.14. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumu Kütüphanesinden Bir Görünüm.

Ek.15. Ağrı M Tipi Ceza İnfaz Kurumundaki Çocuklardan Bir görünüm.

Ek.16. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi ile Ağrı Cumhuriyet Başsavcılığı arasında Denetimli Serbestlik Kapsamında Suça Sürüklenen Çocukların Rehabilitasyonu İle İlgili Protokol.

Üniversitemizde "Denetimli Serbestlik" Protokolü İmzalandı

Üniversitemiz ile Cumhuriyet Başsavcılığı arasında suça karışmış çocuklara yönelik "Denetimli Serbestlik" işbirliği protokolü imzalandı.

Üniversitemiz Rektörü Prof. Dr. İrfan ASLAN' ın ev sahipliğinde gerçekleşen protokolde konuşan Ağrı Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Ali Rıza SÖNMEZ, infaz sisteminin gün geçtikçe daha modern bir yapıya geldiğini söyledi.

SÖNMEZ, modern infaz sisteminin temel amacı, suç işleyenin işlemiş olduğu eylemin karşısında cezai işlemlerin uygulanmasının yanında suç işleyenin ileride yeniden suç işlemesini de önlemek olduğunu belirterek, "Suç işleyen çocukların mevzuatlarda sanık veya suçlu olarak tanımlanmadığını, suça sürüklenen çocuk olarak tanımlandığını, bu kapsamda denetimli serbestlik müdürlüklerince çeşitli projelerin yapıldığını ve desteklenmesi gerekir" diye konuştu.

Rektör Prof. Dr. İrfan ARSLAN ise üniversitelerin topluma yol gösteren, toplumun eksikliklerini tespit edip harekete geçen, bilimsel araştırmalar yapan ve üretken bireyler yetiştiren önemli bir eğitim-öğretim kurumu olduğunu ifade etti. Suça karışmış yetişkin insanların bile içlerinde birçok cevher bulunduğuna işaret eden Prof. Dr. ASLAN, şöyle konuştu: "Ülkemizin geleceği çocuklar konusunda çok çeşitli çalışmalar yapılmakta ve yapılmaya devam edilmektedir. Çünkü suç işleyen bir çocuğun sporcu, gitarist, akademisyen hatta bürokrat olabilmesi mümkündür. İmzalanan bu protokol ile Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile suça sürüklenen çocuklara yönelik çeşitli çalışmalar yapacağız."

Denetimli Serbestlik Müdürü Serkan GÜLER de yaklaşık 3 yıldır suça sürüklenen çocuklara yönelik kayak, yüzme, judo, satranç, tenis, tiyatro ve sinema izletimi gibi birçok proje hayata geçirdiklerini ve kurslara katılan çocuklarda olumlu yönde çok büyük aşamalar katettiklerini söyledi.

BASIN VE HALKLA İLİŞKİLER BÜROSU

